

BANKING SYSTEM CONCENTRATION – ARE THERE ANY COMMON TRENDS?

Η ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ-ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΟΙΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ?

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

A.M. 1215

ΑΘΗΝΑ 2014

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΑΝΤΖΟΥΛΑΤΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ (ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ)

ΣΤΕΦΑΝΑΔΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

ΣΤΑΙΚΟΥΡΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΣΥΝΟΨΗ

Στη παρούσα μελέτη προσπαθούμε να αναλύσουμε την συγκέντρωση του τραπεζικού συστήματος τις κοινές τάσεις που δημιουργούνται. Στη μελέτη που κάναμε χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από τη Παγκόσμια τράπεζα και πιο συγκεκριμένα στοιχεία για 23 χώρες του ΟΟΣΑ. Τα δεδομένα μας αφορούν τη περίοδο 1992-2011 και αναλύσαμε το δείκτη συγκέντρωσης του τραπεζικού συστήματος ανα χώρα. Καταλήξαμε πως δεν υπάρχει καμία σύγκλιση για όλες τις χώρες αλλά υπάρχουν κάποιες ομάδες αυτών των χωρών που εμφανίζουν κοινές τάσεις. Χρησιμοποιήσαμε τον αλγόριθμο Philips & Sul (2007) στον έλεγχο σύγκλισης και στην εξέταση των μεταβλητών που σχετίζονται με τις ομάδες συγκλίσεως.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Στρατηγική τραπεζών, συγκέντρωση τραπεζικού τομέα, οικονομίες κλίμακος, κεφάλαιο τραπεζών.

ABSTRACT

In this study we try to analyze the concentration of the banking system and common trends which are created. In the research were used data from the World Bank and more specific data for 23 OECD countries. Our data relate to the period from 1992 to 2011 and was analyzed the bank concentration of the banking system for each country. We concluded that there is no convergence for the countries in total, but there are some groups of these countries which demonstrate common trends. The algorithm used was the one of Philips & Sul (2007) to control convergence and examining the variables related to convergence groups.

KEYWORDS: bank strategy, banking sector concentration, economies of scale, bank capital.

Πίνακας Περιεχομένων

ΣΥΝΟΨΗ	2
ABSTRACT	3
1. Εισαγωγή στην τραπεζική	6
1.1 Διαμεσολάβηση και σχετικοί κίνδυνοι.....	6
1.2 Πως κερδίζουν χρήματα οι τράπεζες	8
1.3 Ο ρόλος της πληροφόρησης	9
1.4 Ο ρόλος του θεσμικού πλαισίου- Με εστίαση στους παράγοντες που επηρεάζουν το «βέλτιστο» μέγεθος των τραπεζών μιας χώρας.....	12
1.5 Γιατί αξίζει να «μεγεθυνθεί» μια τράπεζα;	17
1.5.1 Ο ρόλος του κεφαλαίου και των εγγυήσεων	17
1.6 Υπολογισμός του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο του ενεργητικού- Γιατί να «αξίζει» να μεγεθυνθεί μια τράπεζα;	29
1.6.1 Αποτελέσματα Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών για τη στάθμιση ως προς τον κίνδυνο του ενεργητικού	29
1.6.2 Σχέση μεταξύ επικινδυνότητας της τράπεζας και των ιδίων κεφαλαίων	36
1.7 Χρηματοδότηση από τις αγορές και κίνδυνοι & ευκαιρίες των τραπεζών- Πρόσβαση στις αγορές έχουν οι μεγάλες τράπεζες.....	38
2. Οικονομίες Κλίμακος και Φάσματος των τραπεζών-Ένας λόγος μεγεθύνσεως των τραπεζών	45
2.1 Λογική.....	45
2.2 Εμπειρικές μελέτες	49
3. Τα «Όρια» των Επιχειρήσεων-Εφαρμογή σε τράπεζες.....	56
4. Συγκέντρωση στον τραπεζικό τομέα.....	59
4.1 Ο δείκτης συγκέντρωσης τραπεζών k.....	59
4.2 Ο δείκτης Herfindahl – Hirschman	60
4.3 Ο δείκτης Hall- Tideman και ο δείκτης Rosenbluth	61
4.4 Ο Δείκτης Συνολικής Συγκέντρωσης Βιομηχανίας	61
4.5 Ο δείκτης Hannah and Kay.....	62
4.6 Ο δείκτης U.....	63
4.7 Οι Δείκτες Hause	64
4.8 Μέτρο Εντροπίας.....	65
5. Στρατηγική των τραπεζών με εστίαση στις δυνάμεις του ανταγωνισμού: Υψηλός συγκεντρωτισμός στο τραπεζικό σύστημα- Σύμπτωμα ελλείψεως ανταγωνισμού ή αποτέλεσμα του ανταγωνισμού/	

Δυνητικός ρόλος του θεσμικού πλαισίου.....	66
6. Ποιοτική Ανάλυση	68
7.Εμπειρική Ανάλυση	77
7.1 Μεθοδολογία	77
7.2 Παρουσίαση αποτελεσμάτων	80
8. Σύνοψη και διδάγματα για το θεσμικό πλαίσιο και την εποπτεία	86
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	88

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 1: Μέσοι όροι τραπεζικής συγκέντρωσης χωρών (1992-2001, 2002-2011, 1992-2011)	70
Πίνακας 2: Τραπεζική συγκέντρωση 23 χωρών	75
Πίνακας 3: Αποτελέσματα log t παλινδρόμησης για έλεγχο σύγκλισης υπό-ομάδων	80
Πίνακας 4: Πρώτη ομάδα σύγκλισης (log t παλινδρόμηση)	81
Πίνακας 5: Δεύτερη ομάδα σύγκλισης.....	82
Πίνακας 6: Τρίτη ομάδα σύγκλισης	84

Κατάλογος διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Διάγραμμα γραμμής τραπεζικής συγκέντρωσης Η.Π.Α, Ιαπωνίας και Λουξεμβούργου (1992-2011)	71
Διάγραμμα 2: Τραπεζική συγκέντρωση Καναδά, Γαλλίας, Ιταλίας και Πολωνίας (1992-2011).....	72
Διάγραμμα 3: Τραπεζική συγκέντρωση Αυστραλίας, Αυστρίας, Γερμανίας, Ηνωμένου Βασιλείου, Ουγγαρίας, Ιρλανδίας, Πορτογαλίας και Τουρκίας (1992-2011).....	72
Διάγραμμα 4: Τραπεζική συγκέντρωση Βελγίου, Δανίας, Ισπανίας και Ολλανδίας (1992-2011).....	73
Διάγραμμα 5: Τραπεζική συγκέντρωση Φινλανδίας, Νορβηγίας και Ελβετίας	73
Διάγραμμα 6: Σύγκλιση τραπεζικής συγκέντρωσης πρώτης ομάδας	82
Διάγραμμα 7: Τραπεζική συγκέντρωση δεύτερης ομάδας σύγκλισης.....	83
Διάγραμμα 8: Τραπεζική συγκέντρωση τρίτης ομάδας σύγκλισης	85

1. Εισαγωγή στην τραπεζική

1.1 Διαμεσολάβηση και σχετικοί κίνδυνοι

Στη προσπάθεια μας να αναλύσουμε το σύστημα της τραπεζικής συγκέντρωσης πρέπει να κατανοήσουμε τι κάνουν τα πιστωτικά ιδρύματα βάση το θεωρητικό υπόβαθρο που μας παρέχει η θεωρία της διαμεσολάβησης.

Η θεωρία της διαμεσολάβησης αποτελεί τη βάση της ανάλυσης όλων των θεμάτων της χρηματοοικονομικής. Πρέπει να γνωρίζουμε τη σημασία που παρουσιάζουν οι τρόποι με τους οποίους προσπαθεί ένα χρηματοοικονομικό σύστημα να μεταφέρει τους πλεονάζοντες πόρους από τους αποταμιευτές σε κερδοφόρες επενδυτικές ευκαιρίες με σκοπό την προώθηση της οικονομικής αποτελεσματικότητας.

Τα πιστωτικά ιδρύματα στο πλαίσιο του διαμεσολαβητικού ρόλου που αναλαμβάνουν κι αντιμετωπίζουν διάφορα προβλήματα που θα μπορούσαμε να τα μοιράσουμε σε τρεις κατηγορίες.

Πρώτα προσπαθούν να μετριάσουν τον πιστωτικό κίνδυνο κάνοντας χρήση εξελιγμένων τεχνολογικών μέσων, έχουν πρόσβαση σε καλή πληροφόρηση, αναπτύσσουν οικονομίες κλίμακος και φάσματος και τέλος διαθέτουν ικανό και υψηλά καταρτισμένο προσωπικό. Στην κατηγορία του κινδύνου υπάρχει και ο επιχειρηματικός κίνδυνος όμως

Παρόλα αυτά τα τραπεζικά ιδρύματα δεν είναι άτρωτα. Υπό καθεστώς υψηλού ανταγωνισμού υπάρχει σημαντική πιθανότητα να δημιουργηθούν επικίνδυνα χαρτοφυλάκια μεγάλου ρίσκου που θα οδηγήσουν σε πιθανές αδιέξοδες καταστάσεις και σε κρίσεις φερεγγυότητας.

Μια άλλη κατηγορία έχει να κάνει με τη διάρκεια, όπου τα τραπεζικά ιδρύματα αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας και επιτοκίων στη προσπάθεια τους να επιτύχουν να μετατρέψουν βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις όπως είναι οι καταθέσεις σε μακροχρόνιες απαιτήσεις όπως

είναι τα δάνεια. Προσπαθούν να αντλήσουν τα απαραίτητα κεφάλαια από τη διατραπεζική αγορά και από καταθέτες. Όμως οι καταθέτες μπορούν να απαιτήσουν τα κεφάλαια τους χωρίς να προειδοποιήσουν πόσο μάλλον όταν έχουμε ακραίες περιπτώσεις εκρών καταθέσεων (bang run) οι τράπεζες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση και πωλούν περιουσιακά στοιχεία τους να ικανοποιήσουν τους καταθέτες που έκαναν πρόωρα απαιτητά τα χρήματα τους. Αυτό έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην φήμη και στην καθαρή τους θέση κάτι ιδιαίτερα σημαντικό αφού οι τράπεζες στηρίζονται στη τραπεζική πιστή που έχει δημιουργηθεί τα τελευταία 200 χρόνια.

Ο κίνδυνος του επιτοκίου που βρίσκονται αντιμέτωπες οι τράπεζες είναι από τις μεταβολές των επιτοκίων που εμφανίζονται στις αγορές χρήματος που επιβάλλουν οι δυνάμεις τις προσφοράς και της ζήτησης. Τέτοιες δυσκολίες αντιμετωπίζονται με διαφορές τεχνικές και μοντέλα τα οποία όμως δεν μπορούν να προβλέψουν ακραίες οικονομικές καταστάσεις.

Τέλος υπάρχει ο κίνδυνος που υπάρχει σε σχέση με το μέγεθος όπου μεγάλα επενδυτικά σχέδια χρηματοδοτούνται από καταθέτικες ροές μικρού μεγέθους (μικροκαταθέτες). Τα πιστωτικά ιδρύματα αποκλίνουν από τη παραδοσιακή στρατηγική που είχαν και αναπτύσσουν πολύπλοκες δραστηριότητες, αυτό τους οδηγεί σε μεγαλύτερη έκθεση σε περισσότερους κινδύνους. Τέτοιοι κίνδυνοι είναι ο λειτουργικός όπου ανεπαρκής συνδυασμοί και ανθρώπινα λάθη οδηγούν σε λειτουργικές δυσλειτουργίες.

Ο συναλλαγματικός όπου από μία πιθανή μεγάλη μεταβολή στις ισοτιμίες τα πιστωτικά ιδρύματα είναι άμεσα εκτεθειμένα και τέλος στο κίνδυνο χώρας και αγοράς οποίος θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στο επενδυτικό και εμπορικό χαρτοφυλάκιο της τράπεζας (δάνεια, ομόλογα, μετοχές).

Μόνο όταν υπάρχει το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά η διαμεσολάβηση. Την δημιουργία του αναλαμβάνουν οι κυβερνήσεις, αυτές είναι που θεσπίζουν νόμους για τη προστασία του επενδυτικού κοινού εξασφαλίζοντας παράλληλα τις πληροφορίες που σχετίζονται με τα πιστωτικά ιδρύματα.

Με βάση όλα τα παραπάνω τα τραπεζικά ιδρύματα προσπαθούν και αναπτύσσουν διάφορες τεχνικές για να αποφύγουν την οποιαδήποτε πιθανότητα αθέτησης των υποχρεώσεων τους δηλαδή την πτώχευση για να

μην υπάρξουν αλυσιδωτές παρενέργειες σε όλη τη συγκέντρωση του τραπεζικού συστήματος και στην πραγματική οικονομία δημιουργώντας συστημικούς κινδύνους όπως η μείωση της ρευστότητας ,της αξίας περιουσιακών στοιχείων και απώλειας της τραπεζικής πίστης.

1.2 Πως κερδίζουν χρήματα οι τράπεζες

Από τα παλαιότερα χρόνια οι τράπεζες έβγαζαν χρήματα με τον παραδοσιακό τρόπο της διαφοράς μεταξύ επιτοκίου κατάθεσης και επιτοκίου δανεισμού(3-6-3 rule).Τα τελευταία χρόνια τα πράγματα άλλαξαν και η συγκεκριμένη παραδοσιακή δραστηριότητα αποφέρει σχεδόν το 50% των κερδών των πιστωτικών ιδρυμάτων το υπόλοιπο ποσοστό οφείλετε σε μη επιτοκιακές δραστηριότητες .

Θα μπορούσαμε να χωρίσουμε σε τρεις βασικές κατηγορίες τις μη επιτοκιακές δραστηριότητες .Έχουμε νέες δραστηριότητες όπως είναι οι ταυτοποιήσεις και online services. Έχουμε δραστηριότητες όπως είναι το investment banking ,securities brokerage και insurance activities.Τέλος έχουμε υπηρεσίες deposit account , trust account και cash management.

Η πρόοδος στην τεχνολογία και στις επικοινωνίες έδωσαν τη δυνατότητα στα πιστωτικά ιδρύματα να δραστηριοποιούνται αποτελεσματικότερα και να ξεφεύγουν από τις παραδοσιακές τους δραστηριότητες φτιάχνοντας παράλληλα νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα .Σε αυτό βοήθησε και η απορύθμιση των αγορών των τελευταίων δεκαετιών.

Με αυτό το τρόπο πέτυχαν μικρότερα κόστη ανά μονάδα ,πιο ολοκληρωμένες υπηρεσίες και κατά συνέπεια αύξηση εσόδων μέσω αυτών των διαδικασιών ιδιαίτερα από τις τιλοποιήσεις .

Έχει αποδειχθεί ότι οι μεγάλες τράπεζες καταφέρνουν να πετυχαίνουν οικονομίες κλίμακας και αυτό έχει ως αποτέλεσμα πολλά περισσότερα έσοδα από προμήθειες πιστωτικά ιδρύματα με ενεργητικό μεγαλύτερο της τάξεως του 1 ΔΙΣ δολαρίων πετυχαίνουν έσοδα 50% από μη επιτοκιακές δραστηριότητες αντίθετα πιστωτικά ιδρύματα με μικρότερο ενεργητικό έχουν έσοδα κοντά στο 20%.Ενας ακόμα λόγος που συμβαίνει αυτό είναι ότι οι πολύ μεγάλες τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να κάνουν τιλοποιήσεις πουλώντας στοιχεία

του ενεργητικού τους (pool of assets). Όμως τα μικρότερα τραπεζικά ιδρύματα έχουν καλύτερες σχέσεις με τους πελάτες και υψηλότερα έσοδα από χρεώσεις καταθετικών υπηρεσιών.

Η δυνατότητα αυτή των τραπεζών στην αρχή είχε σημαντικά οφέλη για τις τράπεζες αφού μείωναν τον επιτόκιο και τον πιστωτικό κίνδυνο. Παράλληλα έσοδα από διαφορετικές πηγές μείωναν τη διακύμανση των κερδών κάτι που τα τελευταία δέκα χρόνια αναθεωρήθηκε.

Τα επιτοκιακά έσοδα των πιστωτικών ιδρυμάτων είναι έσοδα που ενέχουν πιστωτικό και επιτοκιακό κίνδυνο έχουν όμως μια μεγαλύτερη ασφάλεια γιατί παρουσιάζουν μικρότερες διακυμάνσεις και προκύπτουν συνήθως από προσωπικές σχέσεις που έχουν αναπτύχθει με τους πελάτες ενώ τα μη επιτοκιακά εμπεριέχουν στοιχεία της ασύμμετρης πληροφόρησης και συνήθως μεγαλύτερες διακυμάνσεις, αυξάνουν τη λειτουργική μόχλευση και κατά συνέπεια τα εργατικά έξοδα τέλος έχουμε τα fee based activities τα οποία δεν υπόκεινται σε κανόνες όσο αναφορά τους κεφαλαιακούς περιορισμούς, τα ιδρύματα κερδοσκοπούν με περισσότερο χρέος πετυχαίνονται μεγαλύτερη χρηματοοικονομική μόχλευση.

1.3 Ο ρόλος της πληροφόρησης

Στην αγορά χρήματος καθημερινά υπογράφονται πολλές οικονομικές συμβάσεις και συμφωνίες για διάφορους επενδυτικούς και εμπορικούς λόγους. Στη συμφωνίες αυτές υπάρχουν πάντα δυο συμβαλλόμενοι, ο δανειολήπτης και ο δανειστής. Πάντα ο ένας εκ των δυο έχει καλύτερη πληροφόρηση από τον άλλον. Αυτό συμβαίνει γιατί ο δανειολήπτης είναι αυτός που γνωρίζει το πραγματικό κίνδυνο και τις μελλοντικές αποδόσεις που θα έχει από την εκτέλεση του επενδυτικού σχεδίου που έχει αναλάβει από το δανεισμό χρημάτων από ένα πιστωτικό ίδρυμα. Έχουμε την εμφάνιση δυο προβλημάτων, το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου και το πρόβλημα της δυσμενούς επιλογής.

Ένας πολύ γνωστός αμερικανός οικονομολόγος και νομπελίστας ο George Arthur Akerlof με το άρθρο του Market for Lemons: Quality uncertainty and the market Mechanism το οποίο δημοσιεύτηκε τη δεκαετία του 1970 κατέδειξε το πρόβλημα της δυσμενούς επιλογής κάνοντας χρήση ενός παραδείγματος με

μεταχειρισμένα αυτοκίνητα στη προσπάθεια του να αναδείξει προβλήματα που προκύπτουν από την ασύμμετρη πληροφόρηση.

Με τον ορό λεμόνια αναφερόταν στα μεταχειρισμένα αυτοκίνητα που βρίσκονταν σε κακή κατάσταση και με τον ορό ροδάκινα σε αυτά που βρίσκονταν σε άριστη κατάσταση. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα οι αγοραστές δεν έχουν τη σωστή πληροφόρηση από τους πωλητές αφού τους αποκρύπτουν την αλήθεια. Στην προσπάθεια τους οι αγοραστές να κάνουν μια καλή αγορά είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν μια μέση τιμή με συνέπεια οι πωλητές να καταφέρνουν να πετύχουν κέρδος με ακόμα χειρότερης ποιότητας αυτοκίνητα για να καταφέρουν να έχουν πωλήσεις με τέτοιες τιμές αυτό έχει σαν συνέπεια την κατάρρευση της αγοράς. Έχουμε την τιμή των αυτοκινήτων να μειώνεται και την ποιότητα των αυτοκινήτων να χειροτερεύει μέχρι να βρεθεί ένα νέο σημείο ισορροπίας.

Το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου που συνήθως προκύπτει από τη σύναψη ενός δανείου από ένα τραπεζικό ίδρυμα είναι ότι ο δανειολήπτης ο οποίος θεωρεί ότι ρισκάρει χρήματα-κεφάλαια που δεν είναι δικά του, αναλαμβάνει επενδυτικά προγράμματα με μεγαλύτερο ρίσκο από τα οποία αναμένει μεγαλύτερες αποδόσεις στη προσπάθεια του να κερδίσει περισσότερα χρήματα. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να αυξάνεται η πιθανότητα στάσης πληρωμών και πιθανότητα χρεοκοπίας του δανειολήπτη. Είναι κάτι που συναντάται αρκετά συχνά στις σύγχρονες εταιρείες οι οποίες κυβερνούνται από μάνατζερ που κατέχουν πολύ μικρό μέρος μετοχών της εταιρίας και ενδιαφέρονται μόνο για μεγαλύτερους μισθούς και μπόνους. Στόχος τους είναι η μεγάλη κερδοφορία της εταιρίας που διαχειρίζονται στο άμεσο μέλλον αγνοώντας αν αυτό οδηγεί σε μελλοντικά αδιέξοδα (principal agent problem).

Οι κύριοι μέτοχοι της εταιρίας δεν έχουν καλή πληροφόρηση για τις ενέργειες των μάνατζερ και έτσι δεν μπορούν να αποτρέψουν λάθος κινήσεις που κάνουν οι μάνατζερ.

Οι διαμεσολαβητές δηλαδή τα τραπεζικά ιδρύματα στην προσπάθεια τους να προστατέψουν τα συμφέροντα τους και να εξασφαλίσουν ότι θα επιστραφούν τα κεφάλαια που έχουν δανείσει με το νόμιμο τόκο συνάπτουν ειδικά εξατομικευμένα δάνεια με συγκεκριμένες ρήτρες στις δανειακές

συμβάσεις με σκοπό να προστατέψουν τα κεφάλαια με ελάχιστο δυνατό κόστος ελέγχοντας που επενδύονται αυτά.

Το δεύτερο και πιο σημαντικό πρόβλημα της ασύμμετρης πληροφόρησης είναι η δυσμενής επιλογή. Τα τραπεζικά ιδρύματα εκτιμούν τη φερεγγυότητα του δανειολήπτη και ανάλογα ορίζουν ένα συγκεκριμένο επιτόκιο πολλές φορές κάνουν λάθος εκτιμήσεις αφού δεν έχουν καλή πληροφόρηση και δίνουν σημαντικά μεγαλύτερα επιτόκια στους αντισυμβαλλόμενους αυτό έχει σαν αποτέλεσμα πολλά κερδοφόρα επενδυτικά σχέδια να μην είναι βιώσιμα με σημαντικά υψηλότερο δανεισμό κεφαλαίων. Αυτό το πρόβλημα της δυσμενούς επιλογής οδηγεί τις τράπεζες να χρηματοδοτούν επενδυτικά προγράμματα χαμηλής απόδοσης και ρίσκου απορρίπτοντας αλλά πιο αποδοτικά. Αυτό συμβαίνει διότι οι τράπεζες δεν ασκούν σωστά το ρολό που έχουν αναλάβει. Πολλές φορές οι υπάλληλοι της τράπεζας δεν έχουν την κατάλληλη εξειδίκευση και εμπειρία για να πάρουν σωστές αποφάσεις. Ο μοναδικός τρόπος επιτυχίας για την μείωση του συγκεκριμένου προβλήματος είναι οι τράπεζες να χρηματοδοτούν τις επιχειρήσεις με μη εμπορεύσιμα δάνεια και όχι με χρεόγραφα τα οποία γίνονται αντικείμενο κερδοσκοπίας στην ελεύθερη αγορά αφού οι επενδυτές γνωρίζουν τις κινήσεις τις τράπεζας και οδηγούν τις τιμές σε υψηλότερα επίπεδα με αποτέλεσμα οι τράπεζα να μην ωφελείτε της πληροφόρησης που έχει.

Στην προσπάθεια τους οι τράπεζες να αντιμετωπίσουν αυτά τα προβλήματα επιβάλλουν αυστηρούς όρους, ζητούν διάφορες εγγυήσεις στα συμβόλαια που συνάπτουν, κάνουν προσεκτικές επιλογές των πελατών που χρηματοδοτούν (screening) και παρακολουθούν τις κινήσεις αυτών σε όλη τη διάρκεια της συμφωνίας (monitoring).

Η παρακολούθηση είναι μια διαδικασία αρκετά κοστοβόρα και πραγματοποιείται από διαφορετικά άτομα. Οι θεσμικοί επενδυτές συμβάλλουν στην παραγωγή υψηλής πληροφόρησης και μαζί με τα τραπεζικά ιδρύματα καταφέρνουν σημαντικές κερδοφορίες. Αποτελούν ένα από τα πιο σημαντικά μελή του χρηματοοικονομικού συστήματος και τις εταιρικής διακυβέρνησης αφού λειτουργούν με πολλά διαφορετικά μοντέλα από είναι ο έλεγχος από τους μικρομετόχους οικογενειακή ιδιοκτησία, ο τραπεζικός έλεγχος και ο κρατικός και ο οικογενειακός.

Τα καλύτερα από αυτά είναι ο έλεγχος από την ομογενειακή ιδιοκτησία και ο τραπεζικός. Τέλος σημαντικά ωφέλιμος είναι και ο έλεγχος από τους μικρομετόχους όταν υπάρχει το κατάλληλο νομικό πλαίσιο και η έγκυρη πληροφόρηση.

Οι επενδυτές πρέπει να προστατεύονται από ένα ξεκάθαρο και δίκαιο νομικό πλαίσιο το οποίο να εξασφαλίζει την έγκυρη και κατάλληλη πληροφόρηση στο επενδυτικό κοινό. Ακόμα θα πρέπει να τηρούνται λογιστικά πρότυπα τα οποία θα έχουν καταρτίσει αξιόπιστες οικονομικές καταστάσεις ώστε να εξασφαλίζουν την εμπιστοσύνη των επενδυτών. Οι οίκοι αξιολόγησης θα πρέπει να ενημερώνουν το επενδυτικό κοινό κατάλληλα για τα προϊόντα που αξιολογούν μετά κατάλληλα κριτήρια που αυτοί έχουν θεάσεις πρέπει να αξιολογούνται μέσω έμπειρων αναλυτών τις παγκόσμιας αγοράς μετοχών που έχει σημαντικό ρολό σε μια υγιή αγορά κεφαλαίων.

Τέλος για να γίνουν όλα αυτά απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συγκεντρώσει αντικειμενικών και έγκυρων στοιχείων έτσι ώστε όλα τα στοιχεία που οδηγούν σε σωστές επενδυτικές επιλογές. Σημαντικό παράγοντας είναι και χρηματοοικονομικός τύπος ο οποίος παίζει και αυτός ένα πολύ σημαντικό ρολό στις εξέλιξη των οικονομικών φαινομένων.

1.4 Ο ρόλος του θεσμικού πλαισίου- Με εστίαση στους παράγοντες που επηρεάζουν το «βέλτιστο» μέγεθος των τραπεζών μιας χώρας

Στην παρούσα ενότητα, έχοντας ήδη παρουσιάσει κάποιες εισαγωγικές έννοιες σε ότι αφορά στο τραπεζικό σύστημα, όπως στο διαμεσολαβητικό του ρόλο σε μια οικονομία, στο πώς κερδίζουν χρήματα αλλά και στο ρόλο της πληροφόρησης, εξετάζεται τώρα και ο ρόλος του θεσμικού πλαισίου που οδηγεί στο βέλτιστο μέγεθος των τραπεζών μιας χώρας. Για το σκοπό αυτό, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό να γίνει αναφορά στην καταστολή κι απελευθέρωση του χρηματοοικονομικού συστήματος, στο ρόλο της εποπτείας, αλλά και γενικά στον κίνδυνο που απορρέει από την απελευθέρωση του χρηματοοικονομικού συστήματος.

Η απελευθέρωση του χρηματοοικονομικού συστήματος, αποτελεί σήμερα ένα επίκαιρο θέμα μεταξύ οικονομολόγων, εξαιτίας της πρόσφατης παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης στις Η.Π.Α, η οποία ξεκίνησε το 2007 (Maudos & Solis, 2011; Tymoigne, 2009). Έτσι λοιπόν, ο όρος απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος αναφέρεται σε μια σειρά από αλλαγές στο νόμο που επιτρέπουν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μεγαλύτερη ελευθερία στον τρόπο που ανταγωνίζονται. Το αν αυτές οι αλλαγές είναι επωφελείς ή επιζήμιες για την οικονομία στο σύνολό της είναι αντικείμενο υπό συζήτηση. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η απελευθέρωση δεν σημαίνει άρση όλων των κανόνων ή κανονισμών.

Η καταστολή και η ρύθμιση της τραπεζικής έχει υποστεί τεράστιες αλλαγές στην πάροδο του χρόνου, με εκτεταμένους κανονισμούς που είχαν τεθεί σε εφαρμογή το 1930, και άρθηκαν αργότερα, κατά το τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα.

Η απορρύθμιση/απελευθέρωση έχει συνοδευτεί από μια δραματική μείωση του αριθμού των τραπεζικών ιδρυμάτων στις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά όχι και στην αύξηση στη συγκέντρωση των τραπεζών σε τοπικό επίπεδο. Αυτή η αλλαγή και η μετάβαση κατά συνέπεια από την καταστολή στην απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών συστημάτων, βασίζεται τόσο σε μακροοικονομικούς παράγοντες, όσο και στον ανταγωνισμό μεταξύ των ομάδων συμφερόντων εντός των τραπεζών και μεταξύ τραπεζών και άλλων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Ο ρόλος τόσο των ιδιωτικών συμφερόντων όσο και των δημόσιων συμφερόντων διαδραματίζουν βασικό ρόλο στη μετάβαση αυτή.

Εδώ, αξίζει να σημειωθεί πως οι κανονισμοί και οι περιορισμοί που επιβάλλονται, αφορούν σε πέντε βασικούς τομείς: Σε εμπόδια εισόδου και γεωγραφικής επέκτασης, στην ασφάλεια καταθέσεων, σε περιορισμούς στα προϊόντα και στις δραστηριότητες, σε περιορισμούς στην τιμολογιακή πολιτική, αλλά και στην κεφαλαιακή ρύθμιση.

Για την καλύτερη κατανόηση της απελευθέρωσης των χρηματοπιστωτικών συστημάτων, θα αναφερθούν κάποια παραδείγματα στο σημείο αυτό, όπως της χρηματοπιστωτικής αγοράς των Η.Π.Α, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ελλάδας. Εν προκειμένω, στις Η.Π.Α, στη δεκαετία του 1970, οι εμπορικές

τράπεζες αντιμετώπιζαν περιορισμούς για τα επιτόκια, τόσο για τις καταθέσεις όσο και τα δάνεια. Γενικά, αντιμετώπιζαν περιορισμούς ως προς τις παραδοσιακές τραπεζικές τους λειτουργίες σύμφωνα με τη θεωρία της διαμεσολάβησης, αλλά και απαγόρευση σχετικά με την αναδοχή (underwriting) πολλών εταιρικών χρεογράφων και ασφαλιστικών προϊόντων. Επίσης, οι τράπεζες ήταν περιορισμένες στο γεωγραφικό πεδίο των δραστηριοτήτων τους. Συγκεκριμένα, δεν επιτρεπόταν η εγκατάσταση των τραπεζών σε άλλες πολιτείες, είτε για να ανοίξουν υποκαταστήματα ή για να εξαγοράσουν ή να συγχωνευθούν με άλλες.

Σήμερα, σχεδόν όλοι αυτοί οι περιορισμοί έχουν αρθεί. Το ανώτατο ύψος των επιτοκίων για τις καταθέσεις καταργήθηκε σταδιακά στις αρχές του 1980, οι κρατικοί νόμοι τοκογλυφίας έχουν αποδυναμωθεί, καθώς οι τράπεζες μπορούν να δανείζουν τώρα οπουδήποτε, οι περιορισμοί στην ικανότητα των τραπεζών να συμμετάσχουν σε άλλες οικονομικές δραστηριότητες έχουν σχεδόν εξαλειφθεί εντελώς, όπως κι οι περιορισμοί σχετικά με τη γεωγραφική επέκταση των τραπεζών. Ως αποτέλεσμα, το τραπεζικό σύστημα των Η.Π.Α έγινε πιο ανταγωνιστικό και πιο ενοποιημένο, τόσο κάθετα όσο και οριζόντια.

Προχωρώντας στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου, μέχρι πρόσφατα, ο τραπεζικός τομέας ήταν ένα βαθιά παραδοσιακός κλάδος στο Ηνωμένο Βασίλειο και, από πολλές απόψεις, είχε παραμείνει σχεδόν αμετάβλητος για σχεδόν διακόσια χρόνια. Ιστορικά, οι δραστηριότητες των παροχών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών στο Ηνωμένο Βασίλειο είχαν περιοριστεί και η νομοθεσία περιόριζε τις λιανικές τράπεζες σε ορισμένα είδη δραστηριοτήτων. Έτσι, ο διακλαδικός ανταγωνισμός, ως εκ τούτου, ήταν περιορισμένος στις λιανικές τράπεζες που εστίαζαν στο χρηματοοικονομικό κλάδο και στην παροχή υπηρεσιών συναλλαγών, ενώ τα στεγαστικά ταμειυτήρια (building societies) περιορίζονταν στις καταθέσεις και στις υποθήκες. Το 1960, η λιανική τραπεζική του Ηνωμένου Βασιλείου κυριαρχούνταν από το επονομαζόμενο «Big Four» : Barclays, Lloyds, Midland και National Westminster.

Η σταθερότητα που χαρακτήριζε τον τομέα αυτό είδε την πρώτη σημαντική πρόκληση κατά τη διάρκεια του 1960, όταν το Big Four παραπέμφθηκε στην Επιτροπή Μονοπωλίων. Ένα υψηλό επίπεδο συνεργασίας είχε αναπτυχθεί μεταξύ των μεγάλων εμπορικών τραπεζών και

κατηγορήθηκαν ως ολιγοπώλια και για διασταυρούμενες επιδοτήσεις (cross-subsidisation). Έτσι άρχισε μια αργή διαδικασία κατά την οποία οι περιορισμοί είχαν χαλαρώσει προκειμένου να ενθαρρυνθεί η αύξηση του ανταγωνισμού στον τραπεζικό τομέα, με αποκορύφωμα τη νομοθεσία ορόσημο του 1986 που έφερε την απελευθέρωση του τραπεζικού κλάδου του Ηνωμένου Βασιλείου.

Μετά την απελευθέρωση, η συνεχής δέσμευση για μια ελεύθερη οικονομία της αγοράς από τις διαδοχικές συντηρητικές κυβερνήσεις του Ηνωμένου Βασιλείου, βοήθησε να δημιουργηθούν οι συνθήκες του «υπερανταγωνισμού» («hypercompetition»). Οι παραδοσιακές διαχωριστικές γραμμές εντός του τομέα καταργήθηκαν και ο ανταγωνισμός διευρύνθηκε σε ένα ευρύτερο φάσμα προϊόντων.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, το χρηματοπιστωτικό σύστημα της δεκαετίας του 1980 συμπεριελάμβανε την Τράπεζα της Ελλάδος και τις εμπορικές τράπεζες, οι οποίες σταδιακά με την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση άρχισαν να συγκλίνουν προς το ευρωπαϊκό πρότυπο της «παγκόσμιας τραπεζικής» («universal banking»). Πρακτικά αυτό σημαίνει πως μέχρι το 1996 που ολοκληρώθηκε ουσιαστικά η απελευθέρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, ότι οι τράπεζες που μέχρι τότε αναλάμβαναν κυρίως εμπορικές δραστηριότητες όπως καταθέσεις και χορηγήσεις, σήμερα αναλαμβάνουν ένα μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων όπως ασφαλιστικές, επενδυτικές και χρηματοοικονομικές. Προς αυτή την κατεύθυνση, αναπτύχθηκαν και καινούργια χρηματοοικονομικά εργαλεία, τα swaps, futures, options, junk bonds, CDs κ.α, εν αντιθέσει με τα όσα προσφέρονταν τη δεκαετία του 1980, που περιορίζονταν στα ομόλογα ελληνικού δημοσίου, όπως και έντοκα γραμμάτια δημοσίου. Τη δεκαετία του 1980 με τη σταδιακή απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, οι εμπορικές τράπεζες αφέθηκαν ελεύθερες να προσφέρουν χορηγήσεις σε κάθε οικονομικό κλάδο. Στη σημερινή εποχή, οι τράπεζες οι οποίες αποτελούν το πιο βασικό κομμάτι του σύγχρονου ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος δεν είναι πρόθυμες στο να παρέχουν πλέον πιστώσεις, ως απότοκο της οικονομικής κρίσης που ξεκίνησε το 2007 από τις τράπεζες των Η.Π.Α και μεταδόθηκε και στην Ευρώπη το 2008, αλλά και λόγω της κρίσης χρέους που έπληξε την Ελλάδα το 2009.

Ένας άλλος παράγοντας θεσμικού πλαισίου που είναι σκόπιμο να αναλυθεί στα πλαίσια της ρύθμισης, είναι και της εποπτείας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η προληπτική εποπτεία, υπό ευρεία έννοια, περιλαμβάνει την κυβερνητική ρύθμιση και τον έλεγχο του τραπεζικού συστήματος ώστε να εξασφαλίσει την ασφάλεια και την ακεραιότητά του.

Επειδή όλες οι κυβερνήσεις παρέχουν κάποια μορφή ενός δικτύου ασφαλείας για το τραπεζικό σύστημα, είτε ρητή είτε σιωπηρή, θα πρέπει να λάβουν μέτρα για να περιορίσουν τον ηθικό κίνδυνο, τη δυσμενή επιλογή που τα προστατευτικά μέτρα δημιουργούν. Σε αντίθετη περίπτωση, οι τράπεζες θα είχαν ισχυρό κίνητρο για να αναλάβουν υπερβολικούς κινδύνους που τα προστατευτικά μέτρα μπορεί να κάνουν περισσότερο κακό παρά καλό και να ενισχύσουν τραπεζικές κρίσεις και όχι να τις αποτρέψουν.

Η προληπτική εποπτεία, αναφέρεται στη διαδικασία στην οποία η Κυβέρνηση θεσπίζει κανονισμούς για τη μείωση της ανάληψης υπερβολικών κινδύνων και στη συνέχεια οι εποπτικές αρχές ελέγχουν τις τράπεζες για να δουν ότι συμμορφώνονται με αυτούς τους κανονισμούς και δεν αναλαμβάνουν υπερβολικούς κινδύνους, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ασφάλεια και η ακεραιότητα του τραπεζικού συστήματος. Η αποτροπή της υπερβολικής ανάληψης κινδύνων μέσω προληπτικής εποπτείας είναι ακόμη πιο κρίσιμη στις αγορές των αναπτυσσόμενων χωρών.

Η ανεπαρκής εποπτεία οδήγησε σε σοβαρά προβλήματα στο τραπεζικό κλάδο των χωρών αυτών, τα οποία αποτελούν σημαντικούς παράγοντες που προκαλούν νομισματικές και χρηματοπιστωτικές κρίσεις σε αυτές τις χώρες τα τελευταία χρόνια, και τα οποία έχουν δημιουργήσει μεγάλου βαθμού οικονομική δυσπραγία.

Η προληπτική εποπτεία παίρνει εννέα βασικές μορφές : (α) περιορισμοί στην εκμετάλλευση περιουσιακών στοιχείων και δραστηριοτήτων, (β) διαχωρισμός των τραπεζικών και άλλων χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, όπως των κινητών αξιών, της ασφάλισης, ή της ακίνητης περιουσίας, (γ) περιορισμοί του ανταγωνισμού, (δ) περιορισμοί των κεφαλαιακών απαιτήσεων, (ε) ασφάλιστρα καταθέσεων με βάση τον κίνδυνο, (στ) απαιτήσεις γνωστοποίησης, (ζ) παραχώρηση προνομίων τραπεζών (bank

chartering), (η) ο έλεγχος των τραπεζών και (θ) εποπτική έναντι μιας ρυθμιστικής προσέγγισης.

Συνολικά, έχοντας εξετάσει τις έννοιες της ρύθμισης και της εποπτείας των χρηματοπιστωτικών συστημάτων, φαίνεται πως και οι δύο αυτοί παράγοντες σχετίζονται με το «βέλτιστο» μέγεθος των τραπεζών μιας χώρας. Πιο συγκεκριμένα, όπως φάνηκε στην περίπτωση της απελευθέρωσης των χρηματοπιστωτικών συστημάτων, οι τράπεζες έγιναν όλο και πιο μεγάλες σε μέγεθος, καθώς μπορούσαν πλέον να επεκταθούν και σε διασυνοριακές ενοποιήσεις, σε γεωγραφική επέκταση των υποκαταστημάτων τους, αλλά και σε προϊόντική επέκταση, συμπεριλαμβάνοντας και νέα προϊόντα και υπηρεσίες, πέρα από τις παραδοσιακές των καταθέσεων και δανειοδοτήσεων. Από την άλλη, η εποπτεία, είναι ένα θεσμικό πλαίσιο το οποίο μπορεί να επιδράσει αρνητικά το μέγεθος των τραπεζών μιας χώρας, καθώς μέσω αυτής αναχαιτίζεται η ανάληψη υπερβολικών κινδύνων, οι οποίοι και μπορεί να προέρχονται από νέα τραπεζικά προϊόντα κι υπηρεσίες. Το «βέλτιστο» μέγεθος μιας τράπεζας, έτσι όπως παρουσιάζεται στη διεθνή βιβλιογραφία με βάση τη ρύθμιση κι εποπτεία, είναι εκείνο στο οποίο ο βαθμός της αύξησης του μεγέθους της τράπεζας στο συστηματικό της κίνδυνο ξεπερνά το βαθμό της μείωσης του κινδύνου της για χρεοκοπία.

1.5 Γιατί αξίζει να «μεγεθυνθεί» μια τράπεζα;

1.5.1 Ο ρόλος του κεφαλαίου και των εγγυήσεων

1.5.1.1 Κεφάλαιο

Ο όρος «κεφάλαιο» είναι μία από τις πιο σημαντικές έννοιες στον τραπεζικό τομέα. Δυστυχώς, μπορεί να είναι δύσκολο για αυτούς που βρίσκονται εκτός του χρηματοπιστωτικού τομέα να κατανοήσουν την έννοια αυτή, δεδομένου ότι δεν υπάρχει στενή αναλογία με το κεφάλαιο στην καθημερινή ζωή. Η παρούσα ενότητα έχει ως σκοπό να παράσχει μια σαφή εξήγηση των βασικών στοιχείων σχετικά με το τραπεζικό κεφάλαιο και μια σύντομη ανασκόπηση των σχετικών θεμάτων πολιτικής που συζητούνται στο πλαίσιο των σημερινών προτάσεων για τη μεταρρύθμιση των κανονισμών των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, ώστε να μπορέσει να εξαχθεί κάποιο συμπέρασμα σχετικά με το γιατί αξίζει να μεγεθυνθεί μια τράπεζα.

Το κεφάλαιο, στην απλούστερη μορφή του, **αντιπροσωπεύει το τμήμα της αξίας των περιουσιακών στοιχείων μιας τράπεζας χωρίς κάποια νομική υποχρέωση επιστροφής.** Σε πιο περίπλοκες μορφές, μπορεί να περιλαμβάνει τμήματα της αξίας που χρειάζεται να επιστραφούν, αλλά μόνο μακροπρόθεσμα. Το κεφάλαιο αποσκοπεί στην προστασία ορισμένων μερών από ζημίες, συμπεριλαμβανομένων των καταθετών, των πελατών των τραπεζών, και των συμβαλλομένων τραπεζών. Οι ζημίες που καταγράφονται θα έχουν αντίκτυπο στους ιδιοκτήτες της τράπεζας ή περιστασιακά σε κάποιο άλλο μέρος μικρότερης σημασίας για την θέσπιση των κανόνων κεφαλαιακής επάρκειας. Οι ρυθμιστικές αρχές και οι οργανισμοί αξιολόγησης γενικά δεν έχουν άμεσο ενδιαφέρον για τις ζημίες των μετόχων της τράπεζας, δεδομένου ότι έχουν αγοράσει τις μετοχές γνωρίζοντας ότι συμμετέχουν τόσο στα οφέλη όσο και στους κινδύνους που συνεπάγεται η ιδιοκτησία.

Το κεφάλαιο έχει πολλές παραλλαγές. Η ιδανική μορφή του κεφαλαίου έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά, τα οποία του επιτρέπουν να εκπληρώσει το ρόλο της προστασίας των άλλων μερών με απορρόφηση των ζημιών. Άλλες μορφές κεφαλαίου εμφανίζουν τα περισσότερα, αλλά όχι όλα, από αυτά τα χαρακτηριστικά ή ενδεχομένως να τα έχουν όλα αυτά, αλλά σε ηπιότερη μορφή.

Δεν είναι υποχρεωτική η επιστροφή του. Οποιαδήποτε απαίτηση για επιστροφή μειώνει ή εξαλείφει την ικανότητα να απορροφήσει ζημίες. Ωστόσο, ορισμένες πράξεις εξακολουθούν να θεωρούνται κεφάλαιο λόγω της μακροπρόθεσμης επιστροφής και ως εκ τούτου η ικανότητα απορρόφησης των ζημιών είναι διαθέσιμη ως ένα πρακτικό μέσο για πολλά χρόνια.

Δεν υπάρχει καμία απαίτηση για περιοδική πληρωμή μερισμάτων ή τόκων. Τα μερίσματα και οι τόκοι θα μειώσουν την αξία που είναι πραγματικά διαθέσιμη σε μακροπρόθεσμη βάση για την απορρόφηση ζημιών. Σε ηπιότερες μορφές κεφαλαίου μπορεί να υπάρχει προσδοκία περιοδικών πληρωμών, αλλά γενικά δεν είναι απόλυτη απαίτηση.

Χαμηλή προτεραιότητα πτώχευσης. Σε περίπτωση πτώχευσης ή παρόμοιων διαδικασιών αφερεγγυότητας, οι πιστωτές πληρώνονται σε σειρά προτεραιότητας ανάλογα με τη φύση του αιτήματός τους. Το κεφάλαιο παρέχει

την καλύτερη προστασία στα άλλα μέρη, αν αυτό καθοριστεί. Μερικές ηπιότερες μορφές κεφαλαίου δεν βρίσκονται χαμηλά σε προτεραιότητα, αλλά εξακολουθούν να κατατάσσονται κάτω από το μεγάλο όγκο των πιστωτών.

Υπάρχουν διάφορα χρηματοδοτικά μέσα που μπορούν να αντιπροσωπεύουν κεφάλαιο. Η πιο απλή της μορφή είναι οι «κοινές μετοχές». Οι κοινές μετοχές αντιπροσωπεύουν άμεση κυριότητα της εταιρείας. Αν κάποιος κατέχει 1 μετοχή από τις 100 υπάρχουσες, τότε κατέχει το 1 % της εταιρείας και δικαιούται το 1% από τα κέρδη που διανέμονται στους μετόχους σε τακτά χρονικά διαστήματα. Οι κοινές μετοχές είναι η πιο απλή μορφή του κεφαλαίου, επειδή δεν υπάρχει υποχρέωση καταβολής, ούτε υπάρχει νομική υποχρέωση πληρωμής μερισμάτων. Οι κοινές μετοχές έχουν επίσης χαμηλότερη προτεραιότητα πληρωμής σε περίπτωση πτώχευσης, με το νομικό δικαίωμα μόνο απολαβής της υπολειμματικής αξίας μετά την πληρωμή όλων των πιστωτών.

Οι συνέπειες της κατοχής μικρού κεφαλαίου για μία τράπεζα, εξαρτάται από το πρότυπο του κεφαλαίου, στο οποίο αποτυγχάνουν να ανταποκριθούν. Οι ρυθμιστικές απαιτήσεις κεφαλαίου έχουν διακριτές κυρώσεις, που περιγράφονται παρακάτω. Ο όρος «κεφαλαιακές απαιτήσεις» των οίκων αξιολόγησης σημαίνει απλώς ότι η πιστοληπτική ικανότητα μιας τράπεζας ενδέχεται να πέσει, έχοντας συνέπειες στην επιχείρηση, αλλά χωρίς άμεση νομική υποχρέωση να αναλάβει δράση. Η μη τήρηση ενός ad hoc προτύπου που άλλοι επενδυτές μπορεί να έχουν αναπτύξει, όπως στην εστίαση στις αρχές του 2009 στα απτά ποσοστά ιδίων κεφαλαίων, ομοίως θα έχει οικονομικές συνέπειες, όπως η χαμηλότερη τιμή μετοχής ή δυσκολία στην αύξηση του χρέους σε λογικές τιμές, αλλά χωρίς νομικά μέτρα.

Οι συνέπειες της αποτυχίας της μη τήρησης των ρυθμιστικών επιπέδων κεφαλαίου των τραπεζών των ΗΠΑ, όπως ορίζεται στο FDICIA, με τον νόμο που δημιούργησε τα «άμεσα διορθωτικά βήματα δράσης», αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο της εξουσίας των ρυθμιστικών αρχών ώστε να υποχρεώσουν τις τράπεζες να προβούν σε αλλαγές. Όταν μια τράπεζα καθίσταται «υποκεφαλαιοποιημένη» (undercapitalized), θα υποχρεωθεί να προβεί άμεσα σε ορισμένες διορθωτικές ενέργειες για την αποκατάσταση αποδεκτών επιπέδων κεφαλαίου. Οι αρχικές απαιτήσεις δεν είναι επαχθείς, αλλά η αποτυχία εκτέλεσης αυτών των βημάτων, ή η περαιτέρω σημαντική

πτώση κεφαλαίου, οδηγεί σε όλο και πιο σκληρές ενέργειες. Σε ακραίες περιπτώσεις, οι τραπεζικές ρυθμιστικές αρχές μπορούν να κλείσουν την τράπεζα, παρόλο που μπορεί να είναι φερέγγυα από λογιστική άποψη σε συντηρητική βάση και μπορεί να είναι τακτική σε όλες τις πληρωμές της. Αυτό αποτελεί μια σημαντική διαφορά από τους συνήθεις κανόνες πτώχευσης που ισχύουν για μη τραπεζικά ιδρύματα. Μία κανονική εταιρεία δεν μπορεί να υποχρεωθεί χωρίς τη θέλησή της σε χρεοκοπία, εκτός και αν δεν είναι σε θέση να τηρήσει συμβατικές υποχρεωτικές πληρωμές.

Εδώ εγείρεται ένα άλλο σημαντικό ζήτημα: Πόσο κεφάλαιο κατέχουν συνήθως οι τράπεζες κατά το κανονιστικό ελάχιστο και γιατί; Δεν υπάρχει εύκολη απάντηση στο ερώτημα αυτό, δεδομένου ότι υπάρχει ένα ευρύ φάσμα συντηρητισμού σε διάφορες τράπεζες σε διάφορες χώρες. Υπάρχουν δύο κύριοι παράγοντες που έχουν αναφερθεί. **Πρώτον**, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, υπάρχουν οι απαιτήσεις των σημαντικών παραγόντων που μπορούν αποτελεσματικά να αναγκάσουν την τράπεζα να διατηρεί περισσότερα κεφάλαια από ό, τι οι ρυθμιστικές αρχές. Για παράδειγμα, μια τράπεζα που χρειάζεται μια υψηλή βαθμολογία για τη διεξαγωγή της επιχειρηματικής στρατηγικής της, θα χρειαστεί πιθανόν περισσότερα κεφάλαια από ό, τι οι το κανονιστικό ελάχιστο. **Δεύτερον**, μια τράπεζα μπορεί να είναι περισσότερο ή λιγότερο συντηρητική στα επίπεδα προστασίας που επιδιώκει πέρα από το ελάχιστο που απαιτείται για τους εξωτερικούς παράγοντες. Καμία τράπεζα δεν θέλει να υποχρεωθεί σε λήψη μέτρων, αν ξαφνικά κάποια άσχημα νέα τους αναγκάζουν σε αλλαγή στα ελάχιστα επίπεδα κεφαλαίου που επιδιώκουν να κατέχουν, γι 'αυτό είναι καλή στρατηγική για να κρατήσει κάποιο λογικό αποθεματικό. Η έκταση μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με συντηρητισμό της διοίκησης, η οποία μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με την εποχή.

Σε εύρωστες εποχές, μπορεί να υπάρχει μια μικρότερη αίσθηση του επείγοντος για την εκμετάλλευση κεφαλαιακών αποθεμάτων ασφαλείας. Από την άλλη πλευρά, στον απόηχο της τρέχουσας κρίσης, οι τράπεζες κατέχουν γενικά σημαντικά υψηλότερα αποθεματικά. Μέρος από αυτό, φυσικά, προέρχεται από τη γνώση ότι οι ρυθμιστικές αρχές πρόκειται να αυξήσουν τα απαιτούμενα επίπεδα κεφαλαίων και ότι ένα άλλο μέρος προέρχεται ίσως από την ανησυχία ότι θα μπορούσαν να υπάρξουν περαιτέρω ζημιές. Ωστόσο, ένα

σημαντικό μέρος του αυξημένου συντηρητισμού είναι αναμφίβολα η επιθυμία καθυσχασμού όλων των μερών λόγω της κατοχής περισσότερου από το επαρκές κεφάλαιο.

Δυστυχώς, οι τράπεζες μπορούν να ανταποκριθούν στις υψηλότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις με τρόπους που τις καθιστούν λιγότερο και όχι περισσότερο ασφαλείς. Για παράδειγμα, οι τράπεζες αποφεύγουν ορισμένα από τα αποτελέσματα των σημερινών απαιτήσεων κεφαλαίων από την πώληση περιουσιακών στοιχείων σε στοιχεία «εκτός ισολογισμού», όπως τα δομημένα επενδυτικά οχήματα (SIV). Σχεδόν όλοι οι αναλυτές συμφωνούν ότι η εισαγωγή του SIV στο χρηματοπιστωτικό σύστημα επιδείνωσε την οικονομική κρίση.

Τα SIV μείωσαν όχι μόνο τις αποτελεσματικές κεφαλαιακές απαιτήσεις που περιορίζουν τις τράπεζες, αλλά παρουσίασαν επιπλέον κινδύνους ρευστότητας και διαχείρισης ενεργητικού που δεν θα υπήρχαν αν τα περιουσιακά στοιχεία παρέμεναν στους ισολογισμούς των τραπεζών.

Ομοίως, οι τράπεζες θα μπορούσαν να ανταποκριθούν σε αυστηρότερο μελλοντικό τεστ, επιλέγοντας την κατοχή περιουσιακών στοιχείων υψηλότερου κινδύνου, προκειμένου να αυξηθεί η αναμενόμενη απόδοση ανά μονάδα χρησιμοποιούμενου κεφαλαίου. Αυτή η συμπεριφορά θα μπορούσε να μετριαστεί από το σταθμισμένο κόστος κεφαλαίου, αλλά υπάρχει η πιθανότητα για τους συντελεστές να μην αντικατοπτρίζουν επαρκώς τον αληθινό κίνδυνο, είτε επειδή οι επιλεγμένες προτεραιότητες είναι λανθασμένες ή επειδή οι κατηγορίες είναι πολύ γενικές.

Έτσι, οι κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζών θα πρέπει να βρίσκονται σε συντονισμό με άλλους κανονισμούς και με ένα καλό σύστημα εποπτείας και ελέγχου, στην ιδανική περίπτωση με τη βοήθεια της διαφανούς λογιστικής που επιτρέπει στις κεφαλαιαγορές και στους οργανισμούς αξιολόγησης να σχηματίσουν τη δική τους γνώμη για την πραγματική επικινδυνότητα των δραστηριοτήτων των τραπεζών.

Οι υψηλότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζών είναι πιθανό όμως να οδηγήσουν σε υψηλότερα επιτόκια για τα δάνεια, χαμηλότερα επιτόκια για τις καταθέσεις και μειωμένο δανεισμό. Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, τα υψηλότερα επίπεδα κεφαλαίου αυξάνουν το συνολικό κόστος

λειτουργίας μιας τράπεζας και χορήγησης δανείων, ακόμη και αν ληφθεί υπόψη η μείωση του κόστους κατά κάθε δολάριο των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών και του χρέους, λόγω της μεγαλύτερης ασφάλειας μιας τράπεζας που λειτουργεί με περισσότερα κεφάλαια. Το υψηλότερο επίπεδο της δαπάνης για το τραπεζικό σύστημα μπορεί να αντισταθμιστεί εν μέρει από τη μείωση των λοιπών εξόδων, όπως η αποζημίωση και τα έξοδα διοίκησης. Ωστόσο, το ουσιαστικό αποτέλεσμα πιθανόν να εξακολουθεί να είναι αρνητικό, με αποτέλεσμα την ανάγκη βελτίωσης της καθαρής απόδοσης για δάνεια με την απόρριψη των λιγότερο ελκυστικών ευκαιριών δανείων, χρεώνοντας περισσότερο εκείνα που αναλαμβάνονται, και με τη μείωση του κόστους καταθέσεων για να αυξηθεί το περιθώριο μεταξύ των τόκων που εισπράττονται από δάνεια και αυτών που καταβάλλονται για τη χρηματοδότηση των δανείων.

Όλα αυτά προϋποθέτουν ότι οι υψηλότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις είναι πλήρως αποτελεσματικές. Οι επιπτώσεις θα μειωθούν εάν οι τράπεζες βρουν τρόπους για να αποφύγουν την αύξηση του επιπέδου κεφαλαίου ανά μονάδα κινδύνου.

Ένα κρίσιμο ερώτημα είναι κατά πόσο μεγάλες θα ήταν οι αλλαγές στη διαθεσιμότητα των δανείων και των τιμών για μια δεδομένη αύξηση των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων. Δεν υπάρχει κάποια οριστική απάντηση, και είναι σχετικά μικρή η ειδική ανάλυση σε αυτό το σημείο, αλλά οι προηγούμενες αναλύσεις υποδεικνύουν ότι το μέγεθος των επιπτώσεων θα ήταν πιθανόν σχετικά μικρό για το εύρος των αυξήσεων κεφαλαίου που θεωρείται από τις ρυθμιστικές αρχές.

Επιπλέον, τα αποτελέσματα αυτά θα πρέπει να εξεταστούν υπό το φως των μαζικών αρνητικών επιπτώσεων στην οικονομία με σοβαρές διαταραχές στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, όπως έχουμε πρόσφατα βιώσει.

Πολλοί αναλυτές έχουν κάνει μια επισκόπηση της πρόσφατης κρίσης, καθώς και των προηγούμενων οικονομικών κρίσεων, και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ένα σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η συσσώρευση των κινδύνων σε «εύρωστες εποχές». Σε ακραίες περιπτώσεις, μια περίοδος κατά την οποία οι τιμές των περιουσιακών στοιχείων παρουσιάζουν μια φούσκα μπορεί να αναγκάσει τις τράπεζες και άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να

εκτεθούν σε περιουσιακά στοιχεία των οποίων οι τιμές είναι εξωπραγματικά υψηλές. Τα μεγάλα εμφανή κέρδη που εισπράττουν οι τράπεζες τείνουν επίσης να συμβάλλουν σε αυτές τις φούσκες, δημιουργώντας πρόσθετα κεφάλαια προς εκμετάλλευση σε μια εποχή που υπάρχουν πολλές δελεαστικές επιλογές για απόκτηση επικίνδυνων στοιχείων ενεργητικού. Οι εύρωστες εποχές συχνά τελειώνουν απότομα με μια απότομη πτώση των τιμών των περιουσιακών στοιχείων, με σημαντικές απώλειες για τις τράπεζες. Αυτό μπορεί στη συνέχεια αντιστρέψει αυτόν τον κύκλο, όπου η απώλεια του κεφαλαίου οδηγεί σε μια πιστωτική κρίση που πλήττει τις τιμές των περιουσιακών στοιχείων και την οικονομία ακόμα περισσότερο.

Υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον για τις «αντί – κυκλικές» κεφαλαιακές απαιτήσεις σύμφωνα με τις οποίες τα απαιτούμενα ελάχιστα επίπεδα κεφαλαίου θα αυξηθούν όταν οι τράπεζες απολαμβάνουν υψηλά κέρδη και θα μειωθούν, τουλάχιστον σε βασικά επίπεδα, όταν τα κέρδη είναι χαμηλά ή αρνητικά. Η βασική ιδέα πίσω από τους κύκλους είναι η μείωση του ρόλου των τραπεζών στην ενθάρρυνση της υπερβολικής κερδοσκοπίας και η μεγαλύτερη κεφαλαιακή βάση των τραπεζών, ώστε να καλυφθούν οι ζημίες που μπορεί να προκύψουν όταν σκάσει η φούσκα. Από την άλλη πλευρά, ορισμένοι προτείνουν ότι οι κεφαλαιακές απαιτήσεις θα πέσουν κάτω από τα βασικά επίπεδα κατά τη διάρκεια της ύφεσης, προκειμένου να απαλύνουν το πρόβλημα της πιστωτικής ύφεσης.

Τα πλεονεκτήματα της αντικυκλικής προσέγγισης είναι αρκετά σαφή. Αν λειτουργήσει, θα βοηθήσει τις τράπεζες να χτίσουν τις βάσεις του κεφαλαίου κατά τις περιόδους, όπου το κόστος για την οικονομία στο σύνολό της θα μπορούσε να είναι σχετικά μικρό, και θα μετριάσει τη ζημιά από την πιστωτική ύφεση σε περιόδους κρίσης, δεδομένου ότι οι ζημίες δεν θα μειώσουν αυτόματα τα επίπεδα κεφαλαίου, σε σημείο που οι τράπεζες θα αναγκαστούν να μειώσουν το σύνολο των δανείων.

Ωστόσο, υπάρχουν επίσης μειονεκτήματα. **Πρώτον**, η αύξηση των κεφαλαιακών απαιτήσεων στις εύρωστες εποχές θα συγκρατήσει την πιστωτική επέκταση και πιθανόν θα εμποδίσει την οικονομική ανάπτυξη. Μπορεί οι εύρωστες εποχές να είναι πραγματικά καλές και η οικονομία να μπορούσε να ευημερήσει ακόμη περισσότερο από την πρόσθετη επένδυση, σε αντίθεση με τις άλλες εποχές που προκύπτουν από την υπερβολική

αισιοδοξία και τις χρηματοπιστωτικές αγορές. Έτσι, το κόστος ευκαιρίας θα μπορούσε να είναι μεγαλύτερο από εκείνο που προβλέπουν οι υποστηρικτές. **Δεύτερον**, η μείωση σε ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις δεν μπορεί να μετριάσει σημαντικά την πιστωτική κρίση κατά τη διάρκεια κρίσης. Για παράδειγμα, οι τράπεζες μπορεί να είναι απρόθυμες να μειώσουν τα επίπεδα κεφαλαίου τους, λόγω της ανησυχίας των επενδυτών και των πιστωτών, οι οποίοι ενδέχεται να χρειάζονται τη διαβεβαίωση της ισχυρότερης κεφαλαιακής επάρκειας. Ένα από τα προβλήματα είναι ότι δεν υπάρχει γενική πίστη των αναλυτών στα λογιστικά στοιχεία ως σαφή αντιπροσώπευση της οικονομικής κατάστασης μιας τράπεζας σε περιόδους κρίσης. Έτσι, υπάρχει μια φυσική παρόρμηση να θέλουν να δουν υψηλότερους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας για την περαιτέρω προστασία των πιστωτών.

Φαίνεται ότι οι περισσότεροι αναλυτές έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τα οφέλη υπερκαλύπτουν το κόστος. Σίγουρα φαίνεται να υπάρχει σημαντική δυναμική των επίσημων κύκλων για τη δημιουργία αντικυκλικών μέτρων. Ωστόσο, η ακριβής φύση αυτών παραμένει ασαφής.

1.5.1.2 Έμμεσες εγγυήσεις

Η παγκόσμια οικονομική κρίση έχει επιπτώσεις στις έμμεσες εγγυήσεις, για τα πολιτικά μέτρα που λαμβάνονται σε σχέση με αυτές, ενώ οι κυβερνήσεις μαζί με τις κεντρικές τράπεζες εκτελούν αποτελεσματικά τη λειτουργία του εγγυητή για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Κατά τη διαδικασία αυτή, οι υπάρχουσες εγγυήσεις για τις χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις επεκτάθηκαν και εισήχθησαν νέες, μετατρέποντας έτσι ουσιαστικά τις έμμεσες εγγυήσεις σε ρητές. Η Επιτροπή Χρηματοπιστωτικών Αγορών του ΟΟΣΑ υποστήριξε πριν από μερικά χρόνια ότι οι έμμεσες εγγυήσεις μπορεί να είναι αρκετά δύσκολο να αφαιρεθούν και ότι η πρόσφατη πολιτική απάντηση στην οικονομική κρίση έχει εγείρει το ερώτημα αν μπορούν ποτέ να ανακληθούν πλήρως σε όλες τις περιστάσεις. Ενώ πολλές από τις εγγυήσεις έκτακτης ανάγκης έχουν τεχνικά αποσυρθεί, οι συμμετέχοντες στην αγορά έχουν ωστόσο την εντύπωση ότι οι εγγυήσεις θα αποκατασταθούν όταν οι συνθήκες επιτρέψουν τη χάραξη πολιτικής για την επαναχρησιμοποίησή τους.

Οι έμμεσες εγγυήσεις για το χρέος των τραπεζών θεωρούνται από τους φορείς χάραξης πολιτικής είτε πολύ μεγάλες ή πολύ διασυνδεδεμένες ή πάρα πολύ σημαντικές και για άλλους λόγους που δεν επιτρέπουν ενδεχόμενη

αποτυχία (TBTF) και έχουν έρθει στο προσκήνιο πρόσφατα, ακριβώς σε αυτό το πλαίσιο. Αυτή η κατάσταση TBTF προτείνει σε πολλούς συμμετέχοντες την ύπαρξη σιωπηρής εγγύησης από την κυβέρνηση και άλλους φορείς χάραξης πολιτικής. Για κάθε οφειλέτη που θεωρείται TBTF, η προοπτική αυτή οδηγεί σε αύξηση της αξίας του χρέους σε σχέση με μη - TBTF ιδρύματα. Στην πραγματικότητα, οι δικαιούχοι οργανισμοί αποκτούν πρόσβαση σε φθηνή χρηματοδότηση σε σχέση με το ρίσκο που αναλαμβάνουν, έστω και αν αυτή καθαυτή η εγγύηση είναι « σιωπηρή ». Δηλαδή, οι δημόσιες αρχές δεν έχουν καμία ρητή, εκ των προτέρων, δέσμευση για την παροχή στήριξης.

Η επίδραση των σιωπηρών εγγυήσεων

1. Οι έμμεσες εγγυήσεις για τις τράπεζες θεωρούνται ανεπιθύμητες

Το βασικό στοιχείο της πολιτικής απάντησης στην παγκόσμια οικονομική κρίση ήταν η διάταξη με σαφέστερη μορφή της κυβέρνησης που υποστηρίζεται από την λειτουργία του εγγυητή last resort. Η απάντηση αυτή έχει εδραιώσει την αντίληψη ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα επωφελούνται από την σιωπηρή εγγύηση. Έχει επίσης οδηγήσει σε μεγαλύτερη αποφασιστικότητα των υπευθύνων χάραξης πολιτικής για την αντιμετώπιση αυτής της αντίληψης, όπως αυτή αντικατοπτρίζεται σε πρόσφατες πολιτικές δηλώσεις. Για παράδειγμα, μια κοινή επιστολή από τους Ευρωπαίους αρχηγούς κρατών προς τον Πρόεδρο Van Rompuy και τον Πρόεδρο Barroso στις 20.2.2012 αναφέρει ότι οι έμμεσες εγγυήσεις για τη διαρκή διάσωση των τραπεζών, οι οποίες στρεβλώνουν την ενιαία αγορά, θα πρέπει να μειωθεί. Οι τράπεζες και όχι οι φορολογούμενοι θα πρέπει να είναι υπεύθυνες για το κόστος των κινδύνων που λαμβάνουν.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι κυβερνητικές εγγυήσεις αυξάνουν την ανάληψη κινδύνων των ανταγωνιστριών τραπεζών. Αντίθετα, δεν υπάρχει καμία απόδειξη ότι οι δημόσιες εγγυήσεις αυξάνουν την ανάληψη κινδύνων των τραπεζών που προστατεύονται, εκτός από τις τράπεζες που είναι αποκλειστικά δημόσιες. Τα αποτελέσματα αυτά έχουν σημαντικές επιπτώσεις στα αποτελέσματα του πρόσφατου κύματος διασώσεων των τραπεζών στην συμπεριφορά των τραπεζών στην ανάληψη κινδύνων.

Έτσι, διαμορφώνεται η αναμενόμενη στήριξη των τραπεζών με τις αξιολογήσεις της πιστοληπτικής ικανότητας από την Moody's, λαμβάνοντας

υπόψη την ικανότητα και την προθυμία των κυβερνήσεων να παρέχουν στήριξη σε περίπτωση ανάγκης, καθώς και τις ανησυχίες τους για τον ηθικό κίνδυνο (δηλαδή, ότι η αναμενόμενη στήριξη μπορεί να παρακινήσει τις τράπεζες να αναλάβουν μεγαλύτερο κίνδυνο). Τα αποτελέσματα, τα οποία ενισχύονται από εκτεταμένους ελέγχους ευημερίας, δείχνουν ότι οι ανησυχίες για ηθικό κίνδυνο είναι σχετικά μικρές. Επιπλέον, ένα σημαντικό μέρος της αναμενόμενης στήριξης μπορεί να αποδοθεί στην ποιότητα των οργανισμών μιας χώρας. Τα ευρήματα αυτά έχουν σημαντικές επιπτώσεις για τη δυναμική των τραπεζικών κρίσεων, και η αξία των «δίκαιων ασφαλίσεων» των τραπεζών μπορεί να κληθεί να χρηματοδοτήσει την αναμενόμενη υποστήριξη, καθώς και για τους τρόπους για να μειωθούν οι σχετικές αρνητικές εξωτερικότητες.

2 . Οι έμμεσες εγγυήσεις εγείρουν μια σειρά από θέματα πολιτικών

Μεταξύ των θεμάτων που τίθενται από τις έμμεσες εγγυήσεις είναι τα εξής:

Χρηματοοικονομική σταθερότητα: Κατά κανόνα δεν υπάρχουν χρεώσεις για τις έμμεσες εγγυήσεις, τουλάχιστον όχι άμεσα. Οι υποτιμημένες (ή δωρεάν) εγγυήσεις είναι μια πρόσκληση για τη χρησιμοποίησή τους και, ίσως, για την ανάληψη περισσότερων κινδύνων.

Ανταγωνισμός: Ορισμένες τράπεζες μπορούν να επωφεληθούν από τις πιο πολύτιμες εγγυήσεις από ότι από άλλες (π.χ. "μεγάλες" σε σχέση με "μικρές" τράπεζες, ισχυρές σε σχέση με αδύναμες τράπεζες, κλπ.).

Φορολογία: Οι σιωπηρές εγγυήσεις συνεπάγονται μια συνεχή μεταφορά πόρων από τους φορολογούμενους στις τράπεζες. Οι φόροι μπορεί είναι απαραίτητοι για την ανάκτηση αυτής της μεταφοράς πόρων.

Διαφάνεια του προϋπολογισμού και ευθύνη: Κατά γενικό κανόνα, οι έμμεσες εγγυήσεις του τραπεζικού δανεισμού δεν αναγνωρίζονται ρητά στον προϋπολογισμό. Είναι επομένως δύσκολο να θεωρούνται υπεύθυνες για τις πολιτικές των κυβερνήσεων

3 . Ανεπιθύμητες συνδέσεις μεταξύ της αξίας της τράπεζας και του δημόσιου χρέους

Οι σιωπηρές εγγυήσεις συνεπάγονται επίσης ανεπιθύμητα στενή σχέση μεταξύ της αξίας της τράπεζας και του δημόσιου χρέους, συμπεριλαμβανομένων των πιθανών αρνητικών επιπτώσεων της ανατροφοδότησης από την αξία του δημόσιου χρέους στην αξία του χρέους των τραπεζών, και το αντίστροφο. Οι ανεπιθύμητες ενέργειες που μεταφέρονται από την τράπεζα στο κρατικό χρέος περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

- Ένας υπερχρεωμένος τραπεζικός τομέας είναι επιζήμιος για την εγχώρια πραγματική ανάπτυξη της δραστηριότητας και του φόρου εισοδήματος, γεγονός που καθιστά πιο δύσκολο για το κράτος να εξυπηρετήσει τα δικά του χρέη.
- Οι τράπεζες είναι σημαντικοί αγοραστές του δημόσιου χρέους και οι γενικότερες αποτυχίες των τραπεζών συνεπάγονται συρρίκνωση της βάσης των επενδυτών. Κατά συνέπεια, δεδομένων των κεφαλαιακών επιβαρύνσεων που στηρίζονται στους κινδύνους, οι τράπεζες υπό τη συρρίκνωση του κεφαλαίου θα έπρεπε κανονικά να αναμένεται ότι θα αυξήσουν τη ζήτηση για εγχώρια κρατικά ομόλογα, τα οποία έχουν μηδενικό συντελεστή στάθμισης, σε βάρος των επιζήμιων περιουσιακών στοιχείων υψηλού κινδύνου.
- Τα μέτρα στήριξης των τραπεζών ενδέχεται να απαιτούν πρόσθετες φορολογικές δαπάνες. Η ρητή ή σιωπηρή εγγύηση για το χρέος της τράπεζας αυξάνει την πραγματική ή ενδεχόμενη ευθύνη του κράτους, αυξάνοντας έτσι το ποσό των πραγματικών ή δυνητικών κρατικών χρεών.

Οι ανεπιθύμητες ενέργειες που εκτελούνται από το κράτος για το τραπεζικό χρέος περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

- Δεδομένου ότι οι τράπεζες είναι σημαντικοί αγοραστές του δημόσιου χρέους, είναι πιθανό να βιώσουν mark- to-market απώλειες στις μετοχές τους στο δημόσιο χρέος όταν η τιμή του τελευταίου μειωθεί, η οποία, όπως η κρίση δείχνει είναι αρκετά σημαντική.
- Η μείωση της αγοραίας αξίας των μετοχών των τραπεζών στο δημόσιο χρέος αντιστοιχεί σε μια μείωση της αξίας του χρέους ως εγγύηση για

την αύξηση της χονδρικής χρηματοδότησης στην αγορά, καθώς και τη χρηματοδότηση από την κεντρική τράπεζα. Οι κεντρικές τράπεζες εφαρμόζουν περικοπές αποτίμησης για χρεωστικούς τίτλους που παρέχονται ως ασφάλεια, και υπάρχει ένα όριο στο οποίο οι κεντρικές τράπεζες μπορούν να μειώσουν τις απαιτήσεις τους όσον αφορά την αποδεκτή ασφάλεια.

- Η πιστοληπτική αξιολόγηση του κράτους είναι συνήθως το ανώτατο όριο για τις αξιολογήσεις στο ιδιωτικό εσωτερικό χρέος. Ως εκ τούτου, μια υποβάθμιση του κράτους μπορεί να προκαλέσει μια καθοδική πίεση επί του τελευταίου. Μπορεί να υπάρχουν εξαιρέσεις. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια της πρόσφατης κρίσης, κάποιες ελληνικές, πορτογαλικές, ισπανικές και ιταλικές τράπεζες έχουν καλύτερες αξιολογήσεις πιστοληπτικής ικανότητας από την Moody's σε σχέση με τα κράτη τους.
- Μια επιδείνωση της πιστοληπτικής ικανότητας του χρέους συνεπάγεται μειωμένη αξία των άμεσων και έμμεσων εγγυήσεων από το κράτος των τραπεζικών χρεών. Η επίδραση στις τράπεζες μπορεί να έχει συνέπειες για την πιστοληπτική ικανότητα πέραν των επιπτώσεων που αναφέρονται στο προηγούμενο σημείο.

Αρκετοί από αυτούς τους δεσμούς έγιναν εμφανείς στην πρόσφατη ευρωπαϊκή κρίση χρέους. Στην περίπτωση των κρατών με αδύναμη δημοσιονομική θέση και την επιδείνωση της ικανότητας εξυπηρέτησης του χρέους, οι πιέσεις τείνουν να ενισχύονται μέσω των αρνητικών αλληλεπιδράσεων που εκτείνονται από τον τραπεζικό τομέα σε κράτη και αντίστροφα, που λειτουργούν μέσω του κόστους χρηματοδότησης.

Αντίθετα, στους τομείς τραπεζικής, όπου το κράτος θεωρείται ισχυρό, π.χ. στη Γερμανία και στη Σουηδία, παρόμοιες πιέσεις που προκύπτουν από δυσμενείς ελλείψεις ανάδρασης στην συμμετοχή των τραπεζών και του δημόσιου χρέους, φαίνεται να απουσίαζαν. Προτού καταλήξει κανείς σε σταθερά συμπεράσματα, όμως, πρέπει να κατανοηθούν καλύτερα οι δεσμοί μεταξύ της αξίας του τραπεζικού χρέους και της ισχύος του κράτους. Αυτό απαιτεί ένα μέτρο της επίπτωσης των σιωπηρών εγγυήσεων.

1.6 Υπολογισμός του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο του ενεργητικού- Γιατί να «αξίζει» να μεγεθυνθεί μια τράπεζα;

Στην παρούσα ενότητα, θα γίνει ανάλυση του υπολογισμού του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο του ενεργητικού, με απώτερο σκοπό να διαφανεί το γιατί αξίζει να μεγεθυνθεί μια τράπεζα, αντίστοιχα και με την προηγούμενη ενότητα.

1.6.1 Αποτελέσματα Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών για τη στάθμιση ως προς τον κίνδυνο του ενεργητικού

Αρχικά, θα περιγραφούν τα αποτελέσματα της δεύτερης φάσης των εργασιών της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (EAT) σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Αυγούστου του 2013, σχετικά με τα ανοίγματα του τραπεζικού χαρτοφυλακίου. Το δεύτερο στάδιο εστιάζει στις κεντρικές κυβερνήσεις, τα πιστωτικά ιδρύματα και τις μεγάλες επιχειρήσεις, τα οποία γενικά αναφέρονται ως χαρτοφυλάκια με χαμηλά ποσοστά αθετήσεων (Low Default Portfolios-LDP).

Όσον αφορά τα χαρτοφυλάκια χαμηλών αθετήσεων, η EAT διεξήγαγε μια υποθετική άσκηση χαρτοφυλακίου (Hypothetical Portfolio Exercise- HPE) κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2012 με τη συμμετοχή 35 τραπεζών (που χρησιμοποιούν τη μέθοδο IRB (Internal Ratings-Based Approach) για τουλάχιστον ένα χαρτοφυλάκιο χαμηλών αθετήσεων) από 13 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EE). Η άσκηση σχεδιάστηκε για να επιτρέψει την άμεση σύγκριση των Εσωτερικών Διαβαθμίσεων, των παραμέτρων κινδύνου, όπως η πιθανότητα αθέτησης υποχρέωσης του πιστούχου (Probability of Default- PD) και η ζημία του πιστωτικού ιδρύματος σε περίπτωση αθέτησης (Loss Given Default- LGD) και την σύγκριση των συντελεστών στάθμισης κινδύνου για μια σειρά από πανομοιότυπα, κοινά αντισυμβαλλόμενα μέρη, με την προϋπόθεση ότι οι κίνδυνοι περιλαμβάνουν εξασφαλισμένα και ακάλυπτα δάνεια (υποθετική έκθεση στον κίνδυνο). Επίσης, ζητήθηκε από τις συμμετέχουσες τράπεζες να αναφέρουν τους πραγματικούς συντελεστές στάθμισης κινδύνων και τις αναμενόμενες απώλειες στην ίδια ομάδα αντισυμβαλλομένων (πραγματική έκθεση στον κίνδυνο). Με μια συγκριτική ανάλυση μεταξύ της υποθετικών και της πραγματικών κινδύνων

χαρτοφυλακίου εξετάζεται η επίπτωση της λήξης των στοιχείων του χαρτοφυλακίου και της μείωσης του πιστωτικού κινδύνου.

Για να καταστεί δυνατή η καλύτερη κατανόηση των κυρίων θεμάτων για τις τράπεζες όσον αφορά στην ανάπτυξη και στη συντήρηση των εσωτερικών μοντέλων, οι ποιοτικές πληροφορίες συγκεντρώθηκαν μέσω ερωτηματολογίων και συνεντεύξεων από ένα επιμέρους δείγμα 12 τραπεζών.

1.6.1.1. Επαγωγική ανάλυση σχετικά τους κινδύνους στην χονδρική αγορά

Μια πρόσθετη συλλογή δεδομένων για το συνολικό χαρτοφυλάκιο χονδρικής των τραπεζών (κρατικά, ιδρύματα, μεγάλα και άλλα εταιρικά χαρτοφυλάκια), συμπεριλαμβανομένων των συντελεστών στάθμισης κινδύνου, τις αναμενόμενες ζημίες και πληροφορίες για το LGD, τον συντελεστή μετατροπής πίστωσης (CCF) και τις παραμέτρους λήξης των στοιχείων του χαρτοφυλακίου με κανονιστική προσέγγιση και με τον τύπο κινδύνου, επέτρεψε στην EAT για να εκτελέσει μια επαγωγική ανάλυση σχετικά με αυτό το χαρτοφυλάκιο.

Έχουν χρησιμοποιηθεί παρόμοιες επαγωγικές μεθοδολογίες για το χαρτοφυλάκιο χονδρικής με αυτήν που χρησιμοποιείται σε προηγούμενες εκθέσεις σχετικά με το χαρτοφυλάκιο των τραπεζών. Όπως και στην πρώτη ενδιάμεση έκθεση του Φεβρουαρίου 2013, φαίνεται πως υπάρχει μια σημαντική διαφοροποίηση των συντελεστών στάθμισης κινδύνου (RW) και των αναμενόμενων ζημιών (EL) μεταξύ των τραπεζών του δείγματος για το χαρτοφυλάκιο χονδρικής. Η μέση συνολική επιβάρυνση (G) είναι 53 % με τυπική απόκλιση 25 % και ο μέσος όρος των συντελεστών στάθμισης κινδύνου είναι 35 % με τυπική απόκλιση 12 %.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της προηγούμενης έκθεσης, οι βασικοί παράγοντες που εξηγούν τις διαφορές για τους κινδύνους της χονδρικής είναι το μερίδιο των περιουσιακών στοιχείων σε αθέτηση, η σύνθεση του χαρτοφυλακίου, το μερίδιο της μερικής χρήσης της Τυποποιημένης Μεθόδου και η συνολική επιβάρυνση για κινδύνους υπό την Τυποποιημένη Μέθοδο. Μετά τον έλεγχο για αυτές τις ενέργειες, η υπολειμματική διακύμανση καθοδηγείται από τις διαφορές στον εγγενή πιστωτικό κίνδυνο των ανοιγμάτων IRB των τραπεζών (π.χ. κίνδυνος ειδικός για χαρτοφυλάκια μέσα

σε μια κλάση χρηματοδοτικών ανοιγμάτων) και τις πιθανές αποκλίσεις όσον αφορά στις εποπτικές και στις τραπεζικές πρακτικές.

Η μεταβολή στη χονδρική GC και RW γίνεται σε μεγάλο βαθμό από τις μεγάλες επιχειρήσεις και άλλα εταιρικά χαρτοφυλάκια, δηλαδή, αν και αντιπροσωπεύουν περίπου το ήμισυ του συνολικού ποσού, έχουν μια ευρύτερη διασπορά των GC και RW από τα κρατικά και τα θεσμικά χαρτοφυλάκια. Η υψηλή επίπτωση οφείλεται κυρίως στην ετερογένεια του μεριδίου των οφειλόμενων περιουσιακών στοιχείων και των συνδεδεμένων μέσων GC ανά τράπεζα- 8 από 22 τράπεζες εφαρμόζουν μία Εξελιγμένη Μέθοδο Εσωτερικής Διαβάθμισης (AIRB) RW του 0 % για το εταιρικό χαρτοφυλάκιο. Αυτή η διακύμανση εμφανίζεται να οδηγείται από διάφορες προσεγγίσεις, αν και ενδεχομένως συνεπείς με την οδηγία περί κεφαλαιακών απαιτήσεων (CRD), στις διάφορες χώρες ή / και την προσέγγιση διαφορετικών τραπεζών για τη σύλληψη συνθηκών ύφεσης. Επιπλέον, η κανονιστική προσέγγιση (Θεμελιώδης Μέθοδος Εσωτερικής Διαβάθμισης- FIRB) εφαρμόζεται σε θέματα αθέτησης περιουσιακών στοιχείων.

Η ποσοτικοποίηση των οδηγιών που εξηγεί τις υπόλοιπες διαφορές είναι δύσκολη στην εφαρμογή της λόγω των πολλαπλών πιθανών οδηγιών, γεγονός που αντανάκλα επίσης τις μεμονωμένες διαδικασίες της τράπεζας, τα επιχειρηματικά μοντέλα, την εμπειρία της τράπεζας, όπως προβλέπεται από το πλαίσιο της Βασιλείας II.

1.6.1.2 Αποτελέσματα της υποθετικής άσκησης χαρτοφυλακίου

Οι αναλύσεις συγκριτικής αξιολόγησης που διεξάγονται στο υποθετικό χαρτοφυλάκιο δείχνουν κάποιες τράπεζες με σχετικά χαμηλό RW για έναν ή δύο τύπους κινδύνων, αλλά σπάνια και για τα τρία χαρτοφυλάκια (κεντρικές κυβερνήσεις, πιστωτικά ιδρύματα και μεγάλες επιχειρήσεις). Επίσης, διαπιστώθηκε ότι οι διαφορές στην ενεχυρίαση και τη λήξη μπορεί να εξηγήσει εν μέρει διαφορές των RW σε επίπεδο τράπεζας.

Παρ' όλα αυτά, το δείγμα της υποθετικής άσκησης χαρτοφυλακίου μπορεί να μην είναι πλήρως αντιπροσωπευτικό του συνολικού χαρτοφυλακίου χαμηλής αθέτησης της κάθε τράπεζας. Ως εκ τούτου, τα αποτελέσματα της υποθετικής άσκησης χαρτοφυλακίου θα πρέπει να ερμηνεύονται με προσοχή.

Φαίνεται ότι κάποια επίδραση αποζημίωσης λαμβάνει χώρα μεταξύ του PD και ανασφάλιστων LGD (σχετικά χαμηλή πιθανότητα αθέτησης συνδυάζονται με σχετικά υψηλά LGD και αντίστροφα), με αποτέλεσμα την εξισορρόπηση των διαφορών των RW σε κάποιο βαθμό. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι οι διαφορές στη λήξη μπορεί να εξηγήσουν εν μέρει τις διαφορές των συντελεστών στάθμισης κινδύνου για το άνοιγμα στις κεντρικές κυβερνήσεις. Όσον αφορά στους κινδύνους του πιστωτικού ιδρύματος, ένα χαμηλό σύστημα εσωτερικής διαβάθμισης RW μπορεί συχνά να παρατηρηθεί σε συνδυασμό με χαμηλές παραμέτρους LGD, ενώ ένα υψηλό σύστημα εσωτερικής διαβάθμισης RW, σε γενικές γραμμές, συνδυάζεται με υψηλούς παραμέτρους PD. Η εναρμόνιση των επιπέδων ασφάλειας δεν φαίνεται να μειώνει τη διασπορά των συντελεστών στάθμισης κινδύνου σε ολόκληρο το δείγμα των τραπεζών IRB, αλλά αυξάνει την διασπορά μεταξύ των τραπεζών με προηγμένα συστήματα εσωτερικής διαβάθμισης για τα χαρτοφυλάκια των πιστωτικών ιδρυμάτων, δεδομένου ότι οι τράπεζες με τα υψηλότερα υποθετικά ακάλυπτα LGD μπορεί να έχουν υψηλότερο επίπεδο εξασφαλίσεων.

Στην πλειονότητα των περιπτώσεων, οι αναφερόμενες εσωτερικές εκτιμήσεις των παραμέτρων LGD για το υποθετικό χαρτοφυλάκιο δεν είναι πολύ διαφοροποιημένες για μη εξασφαλισμένα ανοίγματα με εξοφλητική προτεραιότητα. Οι τιμές είναι συχνά πολύ κοντά στην κανονιστική τιμή για την FIRB (45 %) για τα πιστωτικά ιδρύματα και μεγάλα εταιρικά χαρτοφυλάκια. Υπάρχουν μερικές τράπεζες AIRB, όμως, με μια πιο σύνθετη μέθοδο που προσπαθεί να διαφοροποιήσει την παράμετρο LGD. Οι εν λόγω τράπεζες δείχνουν σημαντική διασπορά των τιμών των παραμέτρων που εφαρμόζονται (που κυμαίνονται , σε ορισμένες περιπτώσεις , από το μηδέν έως το 100 %).

Παρατηρήθηκε επίσης μια σημαντική διακύμανση στις απόλυτες τιμές PD που εφαρμόζονται στα ίδια αντισυμβαλλόμενα μέρη για τις διάφορες ποιοτικές πτυχές μοντελοποίησης των χαρτοφυλακίων χαμηλής αθέτησης. Ορισμένες ποιοτικές πληροφορίες συλλέχθηκαν για να καταστεί δυνατή η σύγκριση των πρακτικών μοντέλων σε όλες τις συμμετέχουσες τράπεζες, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών σε βιομηχανικές κλίμακες, τον ορισμό της αθέτησης, τις μεθόδους βαθμονόμησης , τις διαδικασίες ενημέρωσης αξιολόγησης.

Όπως ήταν αναμενόμενο, οι διμερείς συνεντεύξεις επιβεβαίωσαν τους περιορισμούς δεδομένων (εσωτερικά ή εξωτερικά) και τις δυσκολίες των τραπεζών στη βαθμονόμηση και την τακτική αξιολόγηση των PD και LGD μοντέλων για τα χρηματοδοτικά ανοίγματα χαρτοφυλακίων χαμηλής αθέτησης. Ο μικρός αριθμός των προεπιλογών του χαρτοφυλακίου χαμηλής αθέτησης καθιστά δύσκολη την αξιόπιστη στατιστική μοντελοποίηση. Ως εκ τούτου, η απόφαση των εμπειρογνομόνων και η εμπειρία των μεμονωμένων τραπεζών παίζουν μεγαλύτερο ρόλο σε αυτά τα χαρτοφυλάκια σε σχέση με άλλα χαρτοφυλάκια.

Οι τράπεζες χρησιμοποιούν πολύ διαφορετικές κλίμακες βαθμολόγησης (αριθμός των βαθμών και επιπέδων PD), γεγονός που οδηγεί σε παρατηρήσιμες διαφορές των PD. Επιπλέον, υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις στον τρόπο με τον οποίο τα θεσμικά όργανα χαρτογραφούν εσωτερικές βαθμολογήσεις των PD σε σχέση με τις εξωτερικές αξιολογήσεις από τους πιο σημαντικούς εξωτερικούς οργανισμούς πιστοληπτικής αξιολόγησης (ECAI). Η διαφορετική συχνότητα στην πληροφόρηση των πελατών και στις ενημερώσεις αξιολόγησης φαίνεται να καθοδηγεί ορισμένες από τις υπόλοιπες παραλλαγές σταθμισμένου ενεργητικού κατά τον πιστωτικό κίνδυνο (RWA) στις τράπεζες.

Οι ρυθμιστικοί συντελεστές στάθμισης μπορεί να διαφέρουν από την εσωτερική πρακτική μιας τράπεζας, λόγω του συντελεστή που απαιτείται από την αρμόδια εθνική αρχή. Σημειώθηκαν επίσης πιθανές διαφορές στις πρακτικές υποβολής εκθέσεων των τραπεζών στην ΗΡΕ που μπορεί να εξηγεί εν μέρει κάποια παραλλαγή RWA μεταξύ των τραπεζών (π.χ. η ένταξη μερικών ή του συνόλου από τα εξασφαλισμένα ανοίγματα κατά την παρουσίαση εξασφαλισμένων ανοιγμάτων).

Υπάρχει ένα ευρύ φάσμα πρακτικών για τον ορισμό της αθέτησης, με διαφορές στον τρόπο υπολογισμού και στα κριτήρια που χρησιμοποιούνται, χωρίς να υπάρχει συναίνεση σχετικά με τη χρήση των ορίων σημαντικότητας. Εντοπίστηκαν επίσης ορισμένες διαφορές στον υπολογισμό του επιτοκίου υπερημερίας, το οποίο μπορεί να προέλθει είτε από τον αριθμητή ή τον παρονομαστή.

1.6.1.3 Θεματικές αξιολογήσεις για τη λήξη και την παράμετρο του παράγοντα πιστωτικής μετατροπής (CCF) (Έκθεση στον κίνδυνο- EAD)

Οι Ad hoc θεματικές αξιολογήσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά το παρελθόν και πιο πρόσφατα για τα εταιρικά ανοίγματα, που συμπληρώνονται από τα ad hoc στοιχεία που συλλέγονται κατά την άσκηση χαρτοφυλακίου χαμηλής αθέτησης για άλλους κινδύνους χονδρικής αγοράς, ανέδειξαν την ύπαρξη πιθανών αποκλίσεων του υλικού των συντελεστών στάθμισης που προκαλείται από διαφορετικές τραπεζικές και εποπτικές πρακτικές για τον υπολογισμό της παραμέτρου της λήξης και τις εκτιμήσεις τους για τον CCF.

Η μελέτη της EAT επιβεβαίωσε την ύπαρξη μεταβολής των RWs και αναμενόμενες απώλειες μεταξύ των τραπεζών. Ορισμένες πηγές μεταβλητότητας έχουν προσδιοριστεί σαφώς και αναμένεται να εφαρμοστούν σε κάθε καθεστώς που βασίζεται σε εσωτερικά υποδείγματα. Μερικές από αυτές ήταν ήδη γνωστές και έχουν τεκμηριωθεί, άλλες έχουν επιβεβαιωθεί και μερικές χρήζουν περαιτέρω αναλύσεων. Ακόμα κάποιες αποκλίσεις θα μπορούσαν να μειωθούν με την εναρμόνιση σε τράπεζες και χώρες. Επιπλέον, η ανωτέρω ανάλυση επιβεβαιώνει ότι, ακόμη και στην αποτίμηση των ίδιων των αντισυμβαλλομένων, προκύπτουν ορισμένες πρακτικές διαφορές σε πρακτικές εποπτείας και τραπεζικές πρακτικές. Ως εκ τούτου, η συνεχής ανταλλαγή πληροφοριών και η διασταύρωση των ορθών πρακτικών θα βοηθήσει να βελτιωθεί η συνοχή στην εφαρμογή των κανονισμών.

Μεσοπρόθεσμα, πολλές πηγές διακύμανσης θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με την ανάπτυξη των ρυθμιστικών και εκτελεστικών τεχνικών προτύπων που σχετίζονται με τη χρήση των οργάνων της μεθόδου IRB για τον υπολογισμό του RWA, όπως προβλέπεται ήδη από τον κανονισμό περί κεφαλαιακών απαιτήσεων (CRR) και την δέσμη «CRD4».

Οι ακόλουθες προτάσεις για τις επιλογές πολιτικής θα πρέπει να θεωρηθούν ως πιθανές κατευθύνσεις για τις μελλοντικές εργασίες που πρέπει να εξεταστούν από την αρμόδια εθνική αρχή και την EAT. Οι προτάσεις αυτές δεν θα πρέπει, όμως, να θεωρηθούν ολοκληρωμένες ή απόλυτα ειδικά μέτρα πολιτικής.

Έχουν εντοπιστεί οι ακόλουθοι τέσσερις κύριοι τομείς εργασίας:

1) Ενισχυμένη εποπτική πληροφόρησης και διαφάνειας από τις τράπεζες για πληροφορίες σχετικές με το RWA. Παραδείγματα: δημοσίευση σε τακτική βάση των στατιστικών της RW, EL, παρατήρηση ποσοστών αθέτησης και ζημιών ανά χώρα / χαρτοφυλάκιο, προώθηση της βελτίωσης της πληροφόρησης των τραπεζών σύμφωνα με εναρμονισμένους ορισμούς και πρότυπα για την επίτευξη μεγαλύτερης συνέπειας και συγκρισιμότητας. Μια πρώτη περιορισμένη άσκηση πρόκειται να ενσωματωθεί στην άσκηση διαφάνειας της EAT, που θα πραγματοποιηθεί στα τέλη του 2013, ακολουθούμενη από μια πιο ολοκληρωμένη άσκηση.

2) Η συνεχής υποστήριξη των αρμόδιων εθνικών αρχών για την εφαρμογή του επερχόμενου νέου κανονισμού (ενιαίο εγχειρίδιο) με την προώθηση της ανταλλαγής εμπειριών και εποπτικών παρεμβάσεων που σχετίζονται με την επικύρωση και τον συνεχή εποπτικό έλεγχο των εσωτερικών μοντέλων και την προώθηση της αναγνώρισης και της χρήσης των ορθών πρακτικών, περιλαμβανομένων κοινών εργασιών με σκοπό να ενθαρρύνει μια πιο αυστηρή και ολοκληρωμένη διαδικασία επικύρωσης μοντέλων στις τράπεζες με την προώθηση της αναγνώρισης και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών.

3) Η ανάπτυξη συμπληρωματικών κατευθυντήριων γραμμών και σχεδίων τεχνικών προδιαγραφών που αφορούν ειδικά τα θέματα LDP. Παραδείγματα όπου απαιτείται πρόσθετη σαφήνεια είναι τα εξής: η αντιμετώπιση της έκθεσης στον κίνδυνο, ο συντηρητισμός ή κυκλικές επιδράσεις, η μερική χρήση της τυποποιημένης μεθόδου, απαλλαγές από το κατώτατο όριο λήξης του ενός έτους, απαιτήσεις που σχετίζονται με την εκτίμηση των παραμέτρων IRB, η χρήση εξωτερικών δεδομένων, πεδίο και σχεδιασμός LDP και κλίμακες αξιολόγησης βαθμονόμησης.

4) Κριτήρια αξιολόγησης ή περιορισμοί στις εκτιμήσεις παραμέτρων IRB. Για παράδειγμα, τα εποπτικά κριτήρια αξιολόγησης για τις παραμέτρους κινδύνου θα μπορούσαν να δημιουργηθεί από τα δεδομένα που συλλέγονται μέσω αυτής της μελέτης και από παρόμοιες μελλοντικές εργασίες. Άλλες επιλογές θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν τη δημιουργία των κατώτερων ορίων για ορισμένες παραμέτρους (όπως το LGD), ή σταθερές τιμές αυτών των παραμέτρων για ορισμένες κατηγορίες περιουσιακών στοιχείων.

1.6.2 Σχέση μεταξύ επικινδυνότητας της τράπεζας και των ιδίων κεφαλαίων

Ο κλάδος έχει κρίσιμη σημασία στην μεγαλύτερη εξάρτηση από ίδια κεφάλαια. Δεδομένου ότι τα ίδια κεφάλαια είναι η πιο ακριβή πηγή των κεφαλαίων, συχνά υποστηρίζεται ότι τα υψηλότερα ποσοστά ιδίων κεφαλαίων μπορούν να αυξήσουν σημαντικά το κόστος χρηματοδότησης των τραπεζών, με αρνητικές συνέπειες για τη διαθεσιμότητα των πιστώσεων.

Με βάση ένα δείγμα μεγάλων διεθνών τραπεζών, αυτό το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό παρέχει μια εκτίμηση της σχέσης μεταξύ ιδίων κεφαλαίων, της επικινδυνότητας των τραπεζών και της απαιτούμενης απόδοσης των ιδίων κεφαλαίων. Μετά από μια μεθοδολογία που χρησιμοποιείται σε πρόσφατες μελέτες, γίνεται μια προσπάθεια για τη μέτρηση αυτών των σχέσεων υπό το φως της υπόθεσης των Modigliani και Miller σχετικά με την σχέση της κεφαλαιακής διάρθρωσης για την αξία της επιχείρησης.

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται σε αυτή την ειδική λειτουργία υποστηρίζουν την ύπαρξη ενός σημαντικού αποτελέσματος M-M για ένα δείγμα 54 μεγάλων διεθνών τραπεζών κατά την περίοδο από το πρώτο εξάμηνο του 1995 έως το δεύτερο εξάμηνο του 2011. Η αύξηση του δείκτη ιδίων κεφαλαίων συνδέεται με τη μείωση τόσο της επικινδυνότητας της τράπεζας όσο και της απαιτούμενης απόδοσης των ιδίων κεφαλαίων της (όπως προσεγγίζεται από την απόδοση κερδών). Οι εκτιμήσεις κυμαίνονται μεταξύ 41% και 78%. Λαμβάνοντας υπόψη τις επιφυλάξεις που περιορίζουν την έκταση της ισχύος της θεωρίας της μικροδομής της αγοράς (M-M) στην περίπτωση των μεγάλων τραπεζών, είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι αυτά τα μοντέλα είναι σημαντικά.

Επιπλέον, είναι σε συμφωνία με τα ευρήματα για τα δείγματα των αμερικανικών και βρετανικών τραπεζών, αντίστοιχα. Η παρατήρηση ότι οι υψηλότερες αναλογίες κοινών μετοχών σχετίζονται με χαμηλότερα ασφάλιστρα κινδύνου, καθώς και η μείωση της απαιτούμενης απόδοσης των τραπεζών στο μετοχικό κεφάλαιο υποβαθμίζει σε μεγάλο βαθμό την ανησυχία του κλάδου για ουσιαστική αύξηση του κόστους χρηματοδότησης. Τελικά, αυτό το στοιχείο παρέχει περαιτέρω υποστήριξη για την κανονιστική έμφαση στις υψηλότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις ελάχιστου μετοχικού κεφαλαίου στην αναμόρφωση

των τραπεζικών κανόνων. Συνολικά, οι υψηλότερες απαιτήσεις ιδίων κεφαλαίων είναι ευνοϊκές για ένα λιγότερο επικίνδυνο τραπεζικό σύστημα, με μόνο μέτριες ή αρνητικές επιπτώσεις από την άποψη του κόστους χρηματοδότησης. Ειδικότερα, η ανάλυση ενός δείγματος μεγάλων διεθνών τραπεζών δικαιώνει την απόφαση που ελήφθη από διεθνείς αρχές ότι οι παγκοσμίως συστημικά σημαντικές τράπεζες (G- SIBs) θα πρέπει να ανταποκρίνονται πλήρως στην επιβάρυνση με κοινές μετοχές.

Ωστόσο, διακρίνεται ένα μειονέκτημα. Τα ευρήματα αυτά αφορούν ένα ευρύ διαρθρωτικό δεσμό μεταξύ των δεικτών μετοχών και του κόστους των ιδίων κεφαλαίων. Δεν υποδηλώνουν ότι η αύξηση των ιδίων κεφαλαίων στις ιδιωτικές αγορές δεν έχει κόστος. Πράγματι, τα γνωστά προβλήματα υπερβολικού χρέους, καθώς και τα ασύμμετρα θέματα πληροφοριών δείχνουν ότι η έκδοση του κεφαλαίου μπορεί να είναι δαπανηρή, ειδικά κάτω από ακραίες συνθήκες αγοράς. Με την παροχή μιας κατάλληλα μακράς περιόδου σταδιακής εφαρμογής για τις νέες απαιτήσεις, οι ανησυχίες αυτές έχουν ληφθεί υπόψη από τη ρυθμιστική κοινότητα. Πράγματι, οι υψηλότεροι συντελεστές κεφαλαιακής επάρκειας θα μπορούσαν να επιτευχθούν σε μεγάλο βαθμό μέσω των αποκτηθέντων κερδών. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι οι πρόσφατες μελέτες έχουν επίσης προτείνει ότι μπορεί να υπάρχει μια θετική σχέση μεταξύ των επιπέδων κεφαλαίου και της σταθερής αξίας. Αυτά τα ευρήματα δείχνουν τις πιθανές ευεργετικές συνέπειες των υψηλότερων απαιτήσεων ιδίων κεφαλαίων, τα οποία υπερβαίνουν το αποτέλεσμα της ουδετερότητας της M-M.

1.7 Χρηματοδότηση από τις αγορές και κίνδυνοι & ευκαιρίες των τραπεζών-Πρόσβαση στις αγορές έχουν οι μεγάλες τράπεζες

Στην ενότητα αυτή, θα αναλυθεί η χρηματοδότηση από τις αγορές των τραπεζών, παράλληλα με τους κινδύνους και τις ευκαιρίες των τραπεζών. Με βάση της τελευταίες εξελίξεις στις χρηματοπιστωτικές αγορές, η Επιτροπή Τραπεζικής Εποπτείας (Banking Supervision Committee-BSC), αποφάσισε να διεξάγει μια εις βάθος αξιολόγηση της επίδρασης της κρίσης στην τραπεζική χρηματοδότηση. Αυτή η αποτίμηση, η οποία καλύπτει τόσο τις πηγές όσο και το κόστος της χρηματοδότησης, όπως επίσης και τον τρόπο με τον οποίο οι τράπεζες διαχειρίζονται τις δομές χρηματοδότησής τους, βασίστηκε τόσο σε δεδομένα από την αγορά, αλλά και σε στοιχεία που δημοσιεύθηκαν από τις ίδιες τις τράπεζες.

Όταν η κρίση επεκτάθηκε, η ρευστότητα αποτέλεσε ένα σπάνιο αγαθό και όλες οι πηγές χρηματοδότησης σταδιακά επηρεάστηκαν. Οι καταθέσεις επηρεάστηκαν σε χαμηλότερο βαθμό και η χρηματοδότηση των κεντρικών τραπεζών ήταν διαθέσιμη κατά της διάρκεια της κρίσης, αφού οι κεντρικές τράπεζες επιτάχυναν τις προσπάθειές τους ώστε να υποστηρίξουν τις ανάγκες χρηματοδότησης των τραπεζών κατά την εμφάνιση της κρίσης.

Αρκετές από τις τράπεζες παραδέχθηκαν ότι τα μέτρα της κυβέρνησης και της κεντρικής τράπεζας ήταν το κλειδί στην προσπάθεια να αποφευχθεί μια πλήρης κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος. Ωστόσο, ορισμένες τράπεζες ανέφεραν ότι τα μέτρα της κυβέρνησης είχαν αλλοιώσει τους ισότιμους όρους ανταγωνισμού μεταξύ των υγιών και λιγότερο υγιών τραπεζών, και μάλιστα το 2009 οι συνήθεις δραστηριότητες έκδοσης των τραπεζών παραγκωνίστηκαν από τις δραστηριότητες έκδοσης του κράτους. Δεδομένου ότι οι τράπεζες είναι περισσότερο εξοικειωμένες με τις εγχώριες αγορές, η ανανέωση των δομών χρηματοδότησης φαίνεται να οδηγούν προς την οικοδόμηση μιας ισχυρής εγχώριας επενδυτικής βάσης.

Η Επιτροπή Τραπεζικής Εποπτείας πιστεύει πως η μείωση της χορηγίας δανείων από την πλευρά των τραπεζών έχει οδηγήσει σε αναμόρφωση του τραπεζικού κλάδου, με ιδιαίτερη πίεση να ασκείται σε

συγκεκριμένα επιχειρησιακά μοντέλα (όπως για παράδειγμα σε μοντέλα χρηματοδότησης που βασίζονται εκ ολοκλήρου σε πηγές χονδρικής και επιχειρησιακές δομές που εστιάζουν σε λιανικό τραπεζικό δανεισμό με εξασφαλίσεις ή εξειδικευμένες δραστηριότητες δανεισμού). Οι τράπεζες προσανατολίζονται περισσότερο προς τις εγχώριες δραστηριότητες, εν μέρει ως απόκριση στους κινδύνους των αντισυμβαλλόμενων μερών, αλλά επίσης λόγω και του εθνικού προσανατολισμού της στήριξης της κυβέρνησης. Οι τράπεζες επίσης αποζητούν απλότητα στις δομές τους.

Όμως, η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση έχει εγείρει ευρεία συζήτηση γύρω από τις μορφές πληροφόρησης που χρειάζονται για την εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε παγκόσμιο επίπεδο. Ιδιαίτερη έμφαση έχει δοθεί σε μέτρα επιπέδου-συστημάτων για τη μη ταύτιση της ληκτότητας (ή απλώς, κινδύνου χρηματοδότησης) και μόχλευσης, μέτρα τα οποία θα μπορούσαν να αντανakλούν ανισορροπίες σε συγκεκριμένους κλάδους και που θα μπορούσαν να παρέχουν κάποια καθοδήγηση προς την κατεύθυνση της μετατροπής της ληκτότητας στο σύστημα.

Οι μεγάλες, διεθνείς τράπεζες τείνουν να έχουν γραφεία σε πολλές διαφορετικές χώρες. Μια βασική συνέπεια αυτής της γεωγραφικής ποικιλίας στην ίδρυση γραφείων είναι ότι οι διασυνοριακές διασυνδέσεις των γραφείων μιας περιοχής με μια άλλη μπορούν να καθορίσουν το πώς τα σοκ μπορούν να μεταφερθούν από τη μία χώρα στην άλλη. Σε όρους κινδύνου χρηματοδότησης, μόνο αν οι διαθέσιμες πηγές από ένα γραφείο μιας χώρας μπορούν να μεταφερθούν άμεσα παντού (για παράδειγμα, αν στις εσωτερικές μεταβιβάσεις των τραπεζών δεν υπάρχει κανένα εμπόδιο) τα στοιχεία των ενοποιημένων τραπεζών θα δίνουν μια επαρκή εικόνα τυχόν ευάλωτων σημείων. Κι ακόμη κι αν οι εσωτερικές μεταβιβάσεις χρηματικών ποσών δεν αντιμετωπίζουν εμπόδια, η γνώση στοιχείων της κατάστασης του ισολογισμού των τραπεζών – και πώς συγκρίνονται κατά μήκος διαφορετικών χωρών-μπορεί να αποκαλύψει σημαντικές πληροφορίες για τους χαρακτες πολιτικής για το πού μπορεί να χρειαστούν τροποποιήσεις στους ισολογισμούς των τραπεζών ώστε να αντιμετωπίσουν επικείμενα σοκ. Αυτό με τη σειρά του μπορεί να παρέχει σημαντική πληροφόρηση σχετικά με τους δανειζόμενους που μπορεί να επηρεαστούν άμεσα.

Όπως φαίνεται από την παραπάνω ανάλυση για την εκτίμηση των κινδύνων χρηματοδότησης σε μεγάλες τράπεζες και τη μεταφορά των σοκ μεταξύ διαφόρων χωρών, προκύπτει πως η ανάλυση αυτών των σημείων προϋποθέτει τη χρήση κι εξέταση στοιχείων των ενοποιημένων ισολογισμών των τραπεζών, οι οποίοι και περιέχουν επιπλέον στοιχεία για διαφορετικές χώρες στις οποίες διατηρεί γραφεία η εκάστοτε υπό εξέταση τράπεζα. Συγκεκριμένα, η εκτίμηση απαιτεί την παροχή πληροφόρησης σχετικά τη δομή των διεθνών δραστηριοτήτων των τραπεζών από την πλευρά τόσο του ενεργητικού όσο και του παθητικού. Επειδή όμως αυτή η πληροφόρηση είναι δύσκολο να βρεθεί ιδιαίτερα σε γεωγραφική βάση, η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (Bank of International Settlements-BIS) παρέχει στοιχεία που επιτρέπουν την παρακολούθηση των δραστηριοτήτων χρηματοδότησης και δανεισμού των τραπεζικών συστημάτων, σε ενοποιημένη βάση και ανά περιοχή που δραστηριοποιείται το κάθε γραφείο.

Εδώ προκύπτει το ερώτημα αν περισσότερο κατάλληλα δεδομένα θα βοηθούσαν στο να εντοπιστούν μετατροπές ως προς τη ληκτότητα των ισολογισμών των τραπεζών κατά τη διάρκεια της κρίσης. Όμως, αυτό είναι δύσκολο να αποδειχθεί. Η περισσότερο ειλικρινής απάντηση σε αυτή το ερώτημα είναι ίσως ότι η έκταση της μετατροπής της ληκτότητας ενός εύρους συστημάτων το 2006 που θα μπορούσε να κάνει εφικτή τη μέτρηση, θα είχε απλώς αποδοθεί από τους επόπτες και τους συμμετέχοντες στην αγορά στη χρηματοπιστωτική τεχνολογία. Βέβαια, αν τα ανωτέρω δεδομένα κατασκευαστούν κατάλληλα, θα μπορούσαν στο μέλλον να χρησιμοποιηθούν σε μία προσέγγιση δύο σταδίων για την παρακολούθηση του κινδύνου χρηματοδότησης που συνέβαλε στην πρόσφατη κρίση. Έτσι, με περισσότερο γεωγραφικά δεδομένα για γραφεία τραπεζών σε άλλες χώρες, οι όποιες ανισορροπίες που εμφανίζονται στα ενοποιημένα στοιχεία θα αποτελούν κρίσιμη πηγή πληροφόρησης – εθνικότητα του οργανισμού, περιοχή του οργανισμού και ο τύπος κινδύνου- για την εκτίμηση τυχόν ευάλωτων σημείων στη βάση περισσότερο εκτεταμένης πληροφόρησης για την τράπεζα ή για την αγορά.

Ιδιαίτερα για την Ευρώπη, οι τράπεζες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν βιώσει σημαντικές αλλαγές από το 2007 κι έπειτα κι ιδιαίτερα το 2011 και 2012

με πιο γοργούς ρυθμούς. Οι δομές χρηματοδότησης άλλαξαν σημαντικά, προς την κατεύθυνση επίσημων και λιανικών πηγών χρηματοδότησης. Τα κεφαλαιακά επίπεδα έχουν αυξηθεί ενώ τα κέρδη έχουν μειωθεί, οδηγώντας σε σημαντικά χαμηλότερες αποδόσεις στην καθαρή θέση των τραπεζών.

Κατά τη διάρκεια του 2011 και 2012, έγιναν σημαντικές προσπάθειες για να ενδυναμωθεί ο Ευρωπαϊκός τραπεζικός τομέας σε όρους τόσο κεφαλαίου όσο και ρευστότητας χρηματοδότησης. Η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή το 2011 διενέργησε προσομοίωση και διερεύνησε την ευρωστία των πιστώσεων, τα κρατικά διαθέσιμα και τα κόστη χρηματοδότησης. Παρόλα αυτά, όσο η κατάσταση επιδεινωνόταν, επιπρόσθετα μέτρα αναζητούνταν, οδηγώντας ανάμεσα σε άλλα μέτρα στην Πρόταση Ανακεφαλαιοποίησης το 2011.

Η Ανακεφαλαιοποίηση συνεπαγόταν ένα σύστημα για την ενδυνάμωση των συμμετεχουσών τραπεζών με κεφαλαιακές βάσεις μέχρι 9% στο πρώτο επίπεδο κι έτσι ενδυνάμωσε την ικανότητα να απορροφούν τις ζημίες τους. Δεν ήταν ένας έλεγχος προσομοίωσης, αλλά ήταν ένα απαραίτητο βήμα για την εξέλιξη της αποκατάστασης των ισολογισμών των τραπεζών. Οι εθνικές αρχές συνέχισαν και θα συνεχίσουν να αποκαθιστούν τους ισολογισμούς των τραπεζών εκτιμώντας τα περιουσιακά στοιχεία των τραπεζών, ιδιαίτερα για συγκεκριμένα πιστωτικά επίπεδα με εστίαση σε γεωγραφικές περιοχές και κλάδους όπως τα στεγαστικά δάνεια.

Η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση οδήγησε σε αλλαγές στα μοτίβα χρηματοδότησης των τραπεζών σε παγκόσμιο επίπεδο, τα οποία κι έχουν συζητηθεί εκτενώς τόσο σε επίπεδο πολιτικής, όσο και σε ακαδημαϊκό. Παρακάτω επισημαίνονται κάποιες αλλαγές που παρατηρήθηκαν, ως προς συγκεκριμένες κατηγορίες χρηματοδότησης.

Διατραπεζική χρηματοδότηση: Οι διατραπεζικές υποχρεώσεις ως ποσοστό του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων των τραπεζών έπεσε σημαντικά από το τρίτο τέταρτο του 2008. Αυτό συνοδεύτηκε από μια αύξηση στο μερίδιο των εγχώριων τραπεζικών υποχρεώσεων ως προς το σύνολο των διατραπεζικών υποχρεώσεων στις μεγαλύτερες, κυρίως, οικονομίες της Ευρωζώνης.

Χρηματοδότηση πελατών: Το συνολικό μερίδιο των υποχρεώσεων από καταθέσεις ως προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων άρχισε να αυξάνει, μετά από μια σταδιακή μείωση από το 2008 κι έπειτα. Την ίδια στιγμή, ο λόγος δανείων προς καταθέσεις μειώθηκε το τρίτο τέταρτο του 2008.

Ενυπόθηκες ομολογίες: Η μείωση στο λόγο των ενυπόθηκων ομολογιών ως προς τα περιουσιακά στοιχεία άρχισε να μειώνεται πριν ακόμα την εμφάνιση της κρίσης, το 2007. Το 2011, η μαζική έκδοση ενυπόθηκων ομολογιών στις τράπεζες της Ευρωζώνης μειώθηκε στο μισό μετά από ένα μέγιστο επίπεδο που έφτασε το 2006, με τις τιτλοποιήσεις να πέφτουν επίσης απότομα μετά από το 2008.

Χρηματοδότηση κεντρικών τραπεζών: Η χρηματοδότηση των κεντρικών τραπεζών αυξήθηκε σημαντικά σε σχέση με την περίοδο προ κρίσης ως αποτέλεσμα έντονων περιορισμών στην πρόσβαση σε αγορές χονδρικής χρηματοδότησης, το οποίο οδήγησε στην εισαγωγή μη τυποποιημένων μέτρων αναχρηματοδότησης στο Ευρωπαϊκό Σύστημα.

Κεφάλαιο: Το μερίδιο του κεφαλαίου και των αποθεμάτων ως προς τα περιουσιακά στοιχεία παρέμεινε αμετάβλητο στην περίοδο προ κρίσης, κάτι το οποίο και έδειχνε μια αύξηση στο κεφάλαιο και στα αποθεματικά σε σχέση με την αύξηση των περιουσιακών στοιχείων.

Στη βάση των ανωτέρω ευρημάτων κι ιδιαίτερα για την Ευρωζώνη, έχουν προκύψει ανησυχίες σχετικά με τις αλλαγές στα μοτίβα της χρηματοδότησης των τραπεζών πάνω στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα που προκαλούνται είτε από την αγορά ή από κανονιστικές δυνάμεις. Κάποιες από αυτές σχετίζονται με το αυξημένο ενδιαφέρον με την εξασφαλισμένη χρηματοδότηση και για την αγορά χονδρικής και για τη χρηματοδότηση από την πλευρά της κεντρικής τράπεζας, με την επίδραση που μπορεί να έχει στη σύνθεση των περιουσιακών στοιχείων των ισολογισμών των τραπεζών, με τα όρια που μπορεί να θέσει η εξασφάλιση στη δραστηριότητα χορήγησης δανείων των τραπεζών και γενικά στη συνολική αύξηση του ισολογισμού των τραπεζών, με τις επιδράσεις από τη μεγαλύτερη εξάρτηση από τη λιανική χρηματοδότηση, ιδιαίτερα μέσω αυξημένου ανταγωνισμού και τέλος σχετικά με τους περιορισμούς της αγοράς και τους κανονιστικούς περιορισμούς, στο

επίπεδο που το μερίδιο της χρηματοδότησης από τις κεντρικές τράπεζες ως προς τη συνολική χρηματοδότηση μπορεί να επιστρέψει στα επίπεδα προ κρίσης.

Κλείνοντας την ενότητα αυτή, είναι σημαντικό να παρουσιαστεί ανάλυση σχετική με τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες σήμερα. Σχετικά με τον έλεγχο των κινδύνων που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αυτοί χωρίστηκαν σε κινδύνους που αφορούν στο βραχυχρόνιο και μεσοπρόθεσμο διάστημα. Όπως φάνηκε, οι πιο βασικοί κίνδυνοι που αντιμετωπίζονται σε βραχυχρόνια περίοδο είναι ο δημοσιονομικός κίνδυνος, με βασικότερους προσδιοριστικούς παράγοντες τα δημοσιονομικά ελλείμματα, τη σχέση των τραπεζών με το κράτος, την εμπιστοσύνη και την πολιτική αβεβαιότητα. Μάλιστα, ο τύπος αυτός κινδύνου εμφανίζει αυξανόμενη τάση. Στη βάση αυτή, υψηλός είναι και ο κίνδυνος χρηματοδότησης και ρευστότητας, ο οποίος κι επηρεάζεται από τους ίδιους παράγοντες.

Ως προς το μεσοπρόθεσμο διάστημα, υψηλό βαθμό κινδύνου ενέχει η χειροτέρευση της ποιότητας των περιουσιακών στοιχείων των τραπεζών, που εμφανίζει μάλιστα αυξανόμενη τάση. Ο κίνδυνος αυτός επηρεάζεται από τις αναδιαρθρώσεις των δανείων και τις τροποποιήσεις, από τη μη έγκαιρη διάγνωση προβληματικών δανείων και τις δυναμικές της κτηματικής αγοράς. Σε μέτριο βαθμό, με σταθερή τάση, αντιμετωπίζεται ο κίνδυνος των αλλαγών των επιχειρησιακών μοντέλων. Ο κίνδυνος αυτός επηρεάζεται από τα πιο ισχυρά επίπεδα κεφαλαίων και την απομόχλευση.

Έπειτα, στο μεσοπρόθεσμο διάστημα υπάρχει σε μέτριο βαθμό ο κίνδυνος των κεφαλαιακών επιπέδων και της απομόχλευσης, με σταθερή τάση. Επηρεάζεται κυρίως από τις κανονιστικές προσδοκίες και τις προσδοκίες της αγοράς για τα επιθυμητά αποτελέσματα. Ύστερα, υπάρχει με σταθερή τάση και σε μέτριο βαθμό ο κίνδυνος της επιβάρυνσης των περιουσιακών στοιχείων, που επηρεάζεται κυρίως από τις μη ασφαλείς αγορές χρηματοδότησης. Με αυξανόμενη τάση και σε μέτριο βαθμό υπάρχει ο κίνδυνος του κατακερματισμού της ενιαίας αγοράς, ο οποίος επηρεάζεται από τον κίνδυνο χρηματοδότησης και ρευστότητας. Τέλος, στο μεσοπρόθεσμο

διάστημα υπάρχει σε μέτριο βαθμό ο κίνδυνος της πρόκλησης της «σκιώδους τραπεζικής». Επηρεάζεται κυρίως από τις χαμηλότερες αποδόσεις κι από τις υψηλές κανονιστικές προσδοκίες από την πλευρά των τραπεζών.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

2. Οικονομίες Κλίμακος και Φάσματος των τραπεζών-Ένας λόγος μεγεθύνσεως των τραπεζών

2.1 Λογική

Η μέτρηση του ανταγωνισμού στις χρηματοπιστωτικές αγορές είναι περίπλοκη λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους, όπως το κόστος μεταγωγής. Η συγκέντρωση, μεταξύ άλλων διαρθρωτικών δεικτών, δεν αποτελεί καλή ένδειξη για τον ανταγωνισμό.

Αν και οι αντιμονοπωλιακές αρχές χρησιμοποιούν μέτρα συγκέντρωσης της αγοράς, όπως τα μερίδια αγοράς και το δείκτη Herfindahl HHI, για μια αρχική αξιολόγηση του ανταγωνισμού, αυτά τα διαρθρωτικά μέτρα αποτελούν μόνο το πρώτο βήμα στην ανάλυση του κατά πόσον η συγκέντρωση θα δημιουργήσει ή θα ενισχύσει την άσκηση ισχύος στην αγορά. Η διεκδικησιμότητα της αγοράς, για παράδειγμα, είναι επίσης σημαντική για την αξιολόγηση του ανταγωνισμού στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Η ύπαρξη εμποδίων εισόδου στην αγορά, καθώς και οι περιορισμοί δραστηριότητας και άλλες δυσκολίες, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση της συμπεριφοράς των χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων, τόσο με στατική όσο και με δυναμική έννοια.

Επιπλέον, πρέπει να ληφθούν υπόψη παράγοντες όπως το κόστος μεταγωγής, γεωγραφικοί περιορισμοί σχετικά με τους πελάτες ή τις προμήθειες, ο ανταγωνισμός από μη χρηματοοικονομικές επιχειρήσεις, και το μέγεθος των ανταγωνιστών και των πελατών πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη.

Δεν είναι σαφές το κατά πόσον ο υπερβολικός ανταγωνισμός συνέβαλε στην πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση. Τόσο οι εμπειρίες των χωρών όσο και η ακαδημαϊκή συζήτηση δείχνουν ότι η συγκέντρωση και ο ανταγωνισμός έχουν αβέβαιες συνέπειες για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα.

Η ανθεκτικότητα του Καναδά και της Αυστραλίας στην πρόσφατη οικονομική κρίση φαίνεται να δείχνουν ότι τα περισσότερα συγκεντρωμένα

χρηματοπιστωτικά συστήματα είναι πιο ανθεκτικά στην οικονομική δυσχέρεια. Ωστόσο, ο μεγάλος αντίκτυπος που η κρίση είχε σε άλλες χώρες, όπως η Ελβετία και η Ολλανδία, με πολύ συγκεντρωμένα χρηματοπιστωτικά συστήματα δείχνει ότι το αντίθετο είναι επίσης δυνατό.

Η σχέση μεταξύ του ανταγωνισμού και της σταθερότητας είναι επίσης ασαφής στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία. Δύο αντίθετες απόψεις μπορούν να διακριθούν στο θεωρητικό έργο. Η πρώτη, που ονομάζεται *charter value view* και δείχνει μια αρνητική σχέση μεταξύ του ανταγωνισμού και της σταθερότητας. Η δεύτερη, πιο πρόσφατη, καταδεικνύει την μάλλον θετική επίδραση του ανταγωνισμού στην σταθερότητα. Η θεωρητική βιβλιογραφία δεν κάνει καμία διάκριση μεταξύ του ανταγωνισμού και της συγκέντρωσης. Τα εμπειρικά στοιχεία παρέχουν μια σειρά από ασαφή και αντιφατικά αποτελέσματα, ανάλογα με το δείγμα και την υπό εξέταση περίοδο, καθώς και τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για τον ανταγωνισμό και την οικονομική σταθερότητα.

Σε κάθε περίπτωση, ακαδημαϊκοί και επαγγελματίες συμφωνούν ότι υπάρχουν και άλλοι παράγοντες εκτός από τον ανταγωνισμό και τη συγκέντρωση που συνέβαλαν στην πρόσφατη κρίση. Μακροοικονομικοί παράγοντες όπως η χαλαρή νομισματική πολιτική και οι παγκόσμιες ανισορροπίες οδήγησαν σε μια φούσκα στην αγορά περιουσιακών στοιχείων και ακινήτων. Μικροοικονομικοί παράγοντες όπως το κακό κανονιστικό και θεσμικό πλαίσιο και η δομή της χρηματοδότησης των τραπεζών έχει επίσης διαδραματίσει σημαντικό ρόλο.

Τα κανονιστικά και θεσμικά πλαίσια παίζουν ένα πολύ σημαντικό ρόλο στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Όπως φαίνεται και στην πρόσφατη χρηματοπιστωτική αναταραχή, η ρύθμιση επηρεάζει την αντοχή των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων σε περίοδο κρίσης. Οι χώρες με ισχυρό ρυθμιστικό και θεσμικό πλαίσιο ήταν λιγότερο επιρρεπείς στην οικονομική δυσχέρεια. Ένα καλά σχεδιασμένο κανονιστικό πλαίσιο μπορεί επίσης να βοηθήσει στη μείωση των πιθανών αρνητικών επιπτώσεων του ανταγωνισμού στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, ιδίως με τη βελτίωση κινήτρων των τραπεζών για ανάληψη κινδύνου. Με άλλα λόγια, η ρύθμιση μπορεί να

καταστήσει λιγότερο διατεθειμένες τις τράπεζες να αναλάβουν υπερβολικό κίνδυνο.

Η συγκέντρωση στον τραπεζικό κλάδο μπορεί να έχει εκτεταμένες και μακροχρόνιες επιπτώσεις στην αποτελεσματικότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα, της τραπεζικής σταθερότητας, της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας και των πολιτικών, των κανονισμών και των απαραίτητων θεσμών για την μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι η συγκέντρωση θα εντείνει την ισχύ στην αγορά και ως εκ τούτου θα δρα ανασταλικά για τον ανταγωνισμό και την αποτελεσματικότητα.

Άλλοι υποστηρίζουν ότι οι οικονομίες κλίμακας οδηγούν σε εξαγορές και συγχωνεύσεις τραπεζών, έτσι ώστε η αυξημένη συγκέντρωση να συμβαδίζει με τη βελτίωση της αποδοτικότητας. Από την άποψη της σταθερότητας, η μεγαλύτερη συγκέντρωση μπορεί να αυξήσει το μέγεθος, τη δύναμη στην αγορά, και τα κέρδη των τραπεζών, και ως εκ τούτου ενισχύει την διαφοροποίηση και τη δημιουργία περισσότερων κινήτρων για ασφαλείς τράπεζες να αποφύγουν την αλόγιστη ανάληψη κινδύνων. Από την άλλη πλευρά, οι μεγαλύτερες, πολιτικά συνδεδεμένες τράπεζες μπορούν αναλάβουν μεγαλύτερο κίνδυνο, δεδομένου ότι μπορούν να στηριχθούν στους φορείς χάραξης πολιτικής σε περιόδους κλυδωνισμών που μπορεί να βλάψουν τη φερεγγυότητα ή την κερδοφορία τους. Ομοίως, οι μεγάλες και πολιτικά ισχυρές τράπεζες μπορούν να διαμορφώνουν τις πολιτικές και τους κανονισμούς που επηρεάζουν τις τραπεζικές δραστηριότητες. Επιπλέον, οι ισχυρές τράπεζες μπορούν να επηρεάσουν τα φορολογικά συστήματα, την αντιμονοπωλιακή νομοθεσία, τον βαθμό της διαφθοράς, καθώς και ένα ευρύ σύνολο θεσμών που διέπουν τις οικονομικές αλληλεπιδράσεις με τρόπους που βοηθούν τις τράπεζες, αλλά όχι απαραίτητα με τρόπους που βοηθούν την οικονομία συνολικά.

Τέλος, οι φορείς χάραξης πολιτικής χρησιμοποιούν συχνά τη συγκέντρωση ως μέτρο για τον ανταγωνισμό. Ενώ ο υπερβολικός ανταγωνισμός μπορεί να δημιουργήσει ένα ασταθές τραπεζικό περιβάλλον, ο ανεπαρκής ανταγωνισμός - και η αμφισβήτηση - στον τραπεζικό τομέα μπορεί

να δημιουργήσει ανεπάρκειες. Για τους λόγους αυτούς, οι φορείς χάραξης πολιτικής ανησυχούν για εμπορική τραπεζική συγκέντρωση.

Η εμπορική τραπεζική συγκέντρωση δεν είναι απλώς ένα σημαντικό θέμα δημόσιας πολιτικής, αφού ο βαθμός συγκέντρωσης είναι αρκετά διαφορετικός από χώρα σε χώρα και αλλάζει με ταχείς ρυθμούς σε ορισμένες χώρες. Κατά την περίοδο 1990-1997, το μέσο επίπεδο συγκέντρωσης τραπεζών – που μετράται με το κλάσμα των εμπορικών τραπεζικών δανείων που ελέγχονται από τις τρεις μεγαλύτερες τράπεζες - σε 99 χώρες ήταν 0.72, αλλά κυμαίνονταν από 1,0 έως 0,2, με τυπική απόκλιση 0,2. Κατά την περίοδο αυτή, το επίπεδο συγκέντρωσης στην Ινδία αυξήθηκε από 0,44 σε 0,88 και ο δείκτης συγκέντρωσης τράπεζας της Γαλλίας αυξήθηκε από 0,27 στο 0,46. Οι Ηνωμένες Πολιτείες παρουσίασαν επίσης πολλές «μεγάλες συγχωνεύσεις», συμπεριλαμβάνοντας πάνω από 100 δισ. δολάρια (π.χ. Citicorp - Travelers, BankAmerica - NationsBank, Banc One -First Chicago, κ.λπ.).

Επιπλέον, σε πολλές χώρες, η συγχώνευση δύο ξένων τραπεζών μπορεί να επηρεάσει σημαντικά τη συγκέντρωση των εγχώριων τραπεζών, αν αυτές οι ξένες τράπεζες είχαν ένα σημαντικό μερίδιο της εγχώριας αγοράς. Για παράδειγμα, η εξαγορά της Banco Santiago από την Banco Santander - δύο ισπανικές τράπεζες - προκάλεσε έντονη ανησυχία στη Χιλή λόγω των επιπτώσεών της στον τραπεζικό τομέα της Χιλής. Δεδομένου ότι οι συγχωνεύσεις αναμένεται να ενταθούν κατά την επόμενη δεκαετία, η συγκέντρωση τραπεζών είναι πιθανό να λάβει ακόμη μεγαλύτερη προσοχή από τους φορείς χάραξης πολιτικής τα επόμενα χρόνια.

2.2 Εμπειρικές μελέτες

Στο σημείο αυτό θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα εμπειρικών μελετών σχετικά με το υπό εξέταση θέμα της ενότητας, που είναι οι οικονομίες κλίμακος και φάσματος των τραπεζών μέσω της συγκέντρωσης. Παρότι αποτελεί κεντρικό ζήτημα πολιτικής σε όλο τον κόσμο, οι υπάρχουσες εμπειρικές μελέτες σχετικά με τη συγκέντρωση τραπεζών έχουν δύο σημαντικές αδυναμίες: (1) η έρευνα επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο στις Ηνωμένες Πολιτείες και τον τραπεζικό της κλάδο και (2) υπάρχει έλλειψη οικονομετρικών στοιχείων σχετικά με τις πτυχές της πολιτικής οικονομίας στη συγκέντρωση των τραπεζών. Οι μικροοικονομικές μελέτες του τραπεζικού κλάδου των ΗΠΑ έχουν παρουσιάσει διφορούμενα στοιχεία: είναι δύσκολο να ισχυριστεί κανείς ότι η μεγαλύτερη συγκέντρωση τραπεζών συνδέεται στενά - θετικά ή αρνητικά - με τις αλλαγές στην αποτελεσματικότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα ή την τραπεζική σταθερότητα. Αν και χρήσιμες, οι μελέτες των ΗΠΑ δεν μπορούν να εφαρμοστούν άμεσα σε αναπτυσσόμενες χώρες. Για παράδειγμα, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν πάνω από 23.000 τραπεζικά ιδρύματα, ένας γενικά μεγάλος αριθμός, ακόμη και σε σύγκριση με την Ιαπωνία (4.635) και τη Γερμανία (3.509).

Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν αναπτύξει πολύ καλές μη- τραπεζικές χρηματοπιστωτικές αγορές και ιδρύματα, ενώ οι αναπτυσσόμενες οικονομίες συχνά δεν διαθέτουν τέτοιες αγορές. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν διαφορετικούς νομικούς, κανονιστικούς και πολιτικούς θεσμούς από πολλά συστήματα των αναπτυσσόμενων χωρών. Όσον αφορά τις πτυχές της πολιτικής οικονομίας στη συγκέντρωση τραπεζών, η υπάρχουσα έρευνα σχετικά με την εμπορική συγκέντρωση τραπεζών δεν έχει παρουσιάσει ακόμα άμεσα αποδεικτικά στοιχεία για τη σχέση μεταξύ της συγκέντρωσης των τραπεζών και την εφαρμογή πολιτικής του χρηματοπιστωτικού τομέα, των τραπεζικών κανονισμών και της διαφθοράς.

Οι Berger et. al συνοψίζουν την έρευνα σχετικά με τις λειτουργίες κόστους και κέρδους των τραπεζών των ΗΠΑ, καθώς και τις επιπτώσεις της πολιτικής τους. Ο σκοπός είναι να παρέχουν ένα πλαίσιο για τις πιθανές

επιπτώσεις της ευρωπαϊκής χρηματοπιστωτικής ενοποίησης. Τα αποτελέσματα της έρευνας τους έδειξαν ότι οι οικονομίες κλίμακας και φάσματος στον τραπεζικό τομέα δεν παρουσίασαν ιδιαίτερη σημασία, παρά μόνο στις μικρότερες τράπεζες. Η απόδοση X-efficiency, ή η διαχειριστικής ικανότητας ελέγχου του κόστους, φάνηκε πως είναι πολύ μεγαλύτερης σημασίας - τουλάχιστον για το 20 % των τραπεζικών εξόδων. Οι συγχωνεύσεις δεν έχουν σημαντική προβλέψιμη επίδραση στην απόδοση - ορισμένες συγχωνεύσεις αυξάνουν την αποδοτικότητα και άλλες την μειώνουν. Η συγκέντρωση της αγοράς οδηγεί σε λιγότερο ευνοϊκές τιμές για τους πελάτες, αλλά έχει μικρή επίδραση στην κερδοφορία.

Σύμφωνα με τη μελέτη της Merster (2010), οι σημαντικές οικονομίες κλίμακας στον τραπεζικό τομέα δείχνουν ότι οικονομικές δυνάμεις έχουν αποτελέσει σημαντική κινητήρια δύναμη για την αύξηση του μεγέθους των τραπεζών. Αυτό δεν σημαίνει ότι τα οφέλη υπερτερούν αναγκαστικά σε σχέση με το δυνητικό κόστος που το μεγαλύτερο μέγεθος επιβάλλει στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και την ευρύτερη οικονομία, αν το μέγεθος συνοδεύεται από μεγαλύτερο κίνδυνο σε συστημικά προβλήματα. Αλλά αν οι φορείς χάραξης πολιτικής καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι το κόστος του μεγέθους ξεπερνάει τα οφέλη, η ύπαρξη οικονομιών κλίμακας υποδηλώνει ότι ένα αυστηρό όριο μεγέθους για τις τράπεζες ενδεχομένως να μην αποτελεί μια αποτελεσματική λύση. Αυτά τα όρια λειτουργούν ενάντια στις δυνάμεις της αγοράς και δεν ευθυγραμμίζουν τα κίνητρα. Λαμβάνοντας υπόψη τα πιθανά οφέλη του μεγέθους, τα αυστηρά όρια θα δημιουργούσαν κίνητρα για τις επιχειρήσεις να αποφύγουν αυτούς τους περιορισμούς, και θα μπορούσε έτσι να ωθήσει την ανάληψη κινδύνων εκτός του ρυθμιζόμενου χρηματοπιστωτικού τομέα, χωρίς να μειώνει κατ'ανάγκη τον συστημικό κίνδυνο.

Μια άλλη πρόταση θα ήταν να αυξηθεί το κόστος της υπερβολικά περίπλοκης ή υπερβολικά μεγάλης τράπεζας ανάλογα με τους κινδύνους που αυτά τα είδη των ιδρυμάτων προβλέπουν, για παράδειγμα, την επιβολή τέλους κεφαλαίων για τη συμβολή στον συστημικό κίνδυνο, ενώ την ίδια στιγμή να προσπαθεί να κλείσει τα κενά στην εποπτεία. Η καλύτερη κατανόηση των κινήτρων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων για αποφυγή

του ελέγχου και ρύθμισης και για την εστίαση στην μακροπροληπτική εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο σύνολό του, θα είναι ωφέλιμη στην ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.

Επιπλέον, η μελέτη των Loechel et. al έχει ως στόχο να επανεξετάσει τις θεωρητικές διαπιστώσεις και τα εμπειρικά στοιχεία για τα οφέλη και το κόστος των ολοκληρωμένων παροχών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (IFSP) και εξάγει συμπεράσματα για την ανάπτυξη των IFSP στις αναδυόμενες αγορές, με ιδιαίτερη προσοχή στην Κίνα. Τα συνολικά αποτελέσματα δεν μπορούν να συμπεράνουν την ανωτερότητα των IFSP ή των διαχωρισμένων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Αντιθέτως, η αξιολόγηση της ενσωμάτωσης ή του διαχωρισμού των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων θα πρέπει πάντα να ενσωματώνεται στο κανονιστικό και διαχειριστικό πλαίσιο.

Ωστόσο, θα μπορούσαμε να παρουσιάσουμε ορισμένες επιπτώσεις της ιδιαίτερης σημασίας των IFSP για τις αναδυόμενες χώρες, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης: Η υπάρχουσα κυριαρχία των τραπεζικών ιδρυμάτων στις αναδυόμενες εθνικές οικονομίες με τη συνύπαρξη των υπανάπτυκτων αγορών κεφαλαίου μπορεί να λειτουργήσει ως μοχλός για την καινοτομία στην αγορά κεφαλαίων εάν οι υπηρεσίες δανείων, αναδοχής και μεσιτείας είναι διαθέσιμες για την τρέχουσα βάση πελατών. Η πώληση των τραπεζικών και ασφαλιστικών προϊόντων μέσω της διασφάλισης της τράπεζας μπορεί να εξυπηρετήσει καλύτερα τους πελάτες λιανικής με πλήρη συμβουλευτική για εξελιγμένο οικονομικό προγραμματισμό του χρόνου ζωής και μπορεί να συμπληρώσει καλύτερα το υπανάπτυκτο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το Relationship banking και η τραπεζική παρακολούθηση μπορούν να λύσουν το πρόβλημα της ασύμμετρης πληροφόρησης αποτελεσματικότερα στις αναδυόμενες αγορές με μικρότερη διαφάνεια, υπανάπτυκτο πρότυπο εταιρικής διακυβέρνησης και ασθενέστερο μηχανισμό εκτέλεσης των συμβάσεων.

Καθώς η Κίνα είναι σχεδόν η μοναδική χώρα στον κόσμο που εξακολουθεί να διατηρεί το νόμο για τις εμπορικές τράπεζες που ευνοεί ένα διαχωρισμένο χρηματοπιστωτικό σύστημα και εξελίσσεται η τρέχουσα συνεχιζόμενη διαδικασία απορρύθμισης σε δοκιμαστική βάση, η κατανόηση

των οφελών και του κόστους των IFSP μπορεί να έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς αποτελεί τον επόμενο ακρογωνιαίο λίθο για την μεταρρύθμιση του τραπεζικού τομέα της Κίνας.

Σχετικά με το Σουηδικό τραπεζικό κλάδο, η έρευνα του Oxenstierna εξέτασε την έκταση των οικονομιών κλίμακας και φάσματος από την πλευρά του κόστους στις πέντε μεγάλες τράπεζες του σουηδικού τραπεζικού κλάδου. Είναι μία από τις πρώτες εμπειρικές μελέτες για το τραπεζικό κόστος διεθνώς που χρησιμοποιεί την έννοια οικονομικό κόστος και όχι απλώς κόστος παραγωγής. Το οικονομικό κόστος περιλαμβάνει το κόστος λειτουργίας, καθώς και το κόστος ευκαιρίας των ιδίων κεφαλαίων, όπου το κόστος ευκαιρίας υπολογίζεται με το μοντέλο CAPM. Οι τράπεζες μπορούν εύκολα να μειώσουν το κόστος παραγωγής τους με μεγαλύτερη ανάληψη κινδύνων, όπως η γρήγορη επέκταση του δανειακού χαρτοφυλακίου, χωρίς αύξηση της παρακολούθησης, κλπ. Αυτό που φαίνεται ως βελτιωμένη αποδοτικότητα του κόστους παραγωγής θα πρέπει στη συνέχεια να αντισταθμιστεί με την αύξηση του κινδύνου που αυξάνει το οικονομικό κόστος. Αυτές οι εκτιμήσεις δεν έχουν μόνο θεωρητικό ενδιαφέρον, αλλά είναι επίσης ιδιαίτερης σημασίας για τη μελέτη αυτή, η οποία καλύπτει την περίοδο 1989-1997, κατά την οποία εμφανίστηκε μια βαθιά τραπεζική κρίση που σχετίζεται με πιστωτικό κίνδυνο κατά την περίοδο 1991-93.

Για να αξιολογηθούν σωστά οι οικονομίες φάσματος, η μελέτη χρησιμοποιεί τη σύνθετη λειτουργική μορφή για τη συνάρτηση κόστους που πρότειναν οι Pully και Braunstein. Τα αποτελέσματα υποδηλώνουν μικρές αρνητικές οικονομίες φάσματος και για τις πέντε τράπεζες από περίπου 0 έως 3%. Οι οικονομίες φάσματος που βασίζονται στα προϊόντα είναι επίσης (με μία εξαίρεση) ελαφρώς αρνητικές για όλα τα προϊόντα και όλες τις τράπεζες. Οι οικονομίες κλίμακας είναι ασθενώς αρνητικές, περίπου 98% κατά μέσο όρο, και κυμαίνεται από περίπου 93% για μία από τις τράπεζες, με σταθερές αποδόσεις κλίμακας για μια από αυτές, όταν περιλαμβάνονται καταθέσεις. Ωστόσο, η μελέτη χρησιμοποιεί τη συνάρτηση κόστους καταγραφής συναλλαγών και ως εκ τούτου δεν μπορούν να αξιολογηθούν σωστά οι οικονομίες φάσματος.

Ύστερα, μια άλλη σημαντική μελέτη είναι των Hughes et. al (2008), στην οποία εξετάζεται η αποτελεσματικότητα των τραπεζών. Όπως αναφέρουν οι συγγραφείς, υπάρχει αλματώδης πρόοδος στη θεωρία της τραπεζικής τεχνολογίας όσον αφορά την εξήγηση συγκριτικού πλεονεκτήματος των τραπεζών στην παραγωγή εντατικών περιουσιακών στοιχείων και χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και στην διαφοροποίηση ή το συμψηφισμό διαφόρων κινδύνων. Επίσης, έχουν γίνει μεγάλα βήματα στην εξήγηση των sub-par διαχειριστικών επιδόσεων από την άποψη της θεωρίας οργανισμού και στην εφαρμογή αυτών των θεωριών για την ανάλυση του συγκεκριμένου περιβάλλοντος των τραπεζών. Τα τελευταία χρόνια, η εμπειρική μοντελοποίηση της τραπεζικής τεχνολογίας και η μέτρηση της απόδοσης τραπεζών έχουν αρχίσει να ενσωματώνουν αυτές τις θεωρητικές εξελίξεις προτείνουν ενδιαφέρουσες ιδέες που αντανάκλουν τη μοναδική φύση και το ρόλο των τραπεζών στις σύγχρονες οικονομίες.

Η έρευνα του Yeager (2004), για τον αμερικανικό τραπεζικό κλάδο, αποκαλύπτει πως παρά την αυξανόμενη συγκέντρωση των τραπεζικών περιουσιακών στοιχείων των ΗΠΑ στις μεγάλες τράπεζες, οι περισσότερες ακαδημαϊκές έρευνες διαπιστώνουν ότι οι οικονομίες κλίμακας και φάσματος είναι μικρές. Εφαρμόζοντας την αρχή της επιβίωσης στον τραπεζικό κλάδο, μεταξύ 1984 και 2002, προκύπτει ότι οι λεγόμενες οικονομίες ολοκλήρωσης είναι σημαντικές. Αυτά τα αποτελέσματα ισχύουν και μετά τον συνυπολογισμό των δραστηριοτήτων εκτός ισολογισμού και μετά την αναπαραγωγή των αποτελεσμάτων σε επίπεδο εταιρείας συμμετοχών.

Η ανάλυση παλινδρόμησης δείχνει ότι η απορρύθμιση της διακλάδωσης περιορισμών, ιδίως σε επίπεδο κράτους, έπαιξε σημαντικό ρόλο για να επιτρέψει στις τράπεζες να εκμεταλλευτούν αυτές τις οικονομίες. Τα αποτελέσματα δείχνουν επίσης ότι, αν και ο απόλυτος αριθμός των κοινοτικών τραπεζών θα μειώνονται με την πάροδο του χρόνου, οι κοινοτικές τράπεζες όλων των μεγεθών θα παραμείνουν βιώσιμες και στο μέλλον. Μια πιθανή εξήγηση για το παράδοξο των σημαντικών οικονομιών ολοκλήρωσης και των οικονομιών μικρού εκτιμώμενου κόστους είναι ότι τα οφέλη του μεγέθους σε μια τράπεζα προέρχονται από άλλες πηγές, εκτός από τη μείωση του κόστους.

Έπειτα, στο πλαίσιο αυτό, η μελέτη των Wheelock και Wilson (2011) προσπάθησε να εξετάσει το κατά πόσο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο το μέγεθος της τράπεζας στις οικονομίες κλίμακος. Όπως αναφέρουν, ο αριθμός των εμπορικών τραπεζών στις Ηνωμένες Πολιτείες από το 1984 έχει μειωθεί κατά περισσότερο από 50%. Αυτή η εξυγίανση του τραπεζικού κλάδου των ΗΠΑ και η μεγάλη αύξηση του μέσου μεγέθους των τραπεζών έχουν προκαλέσει ανησυχίες σχετικά με τις επιπτώσεις της ενοποίησης και την αύξηση του μεγέθους των τραπεζών στον ανταγωνισμό στην αγορά και σχετικά με τον αριθμό των τραπεζών που οι ρυθμιστικές αρχές θεωρούν «πολύ μεγάλες για να καταρρεύσουν». Τα προβλήματα εντολέα εντολοδόχου και τα στρεβλά κίνητρα που δημιουργούνται από τις κυβερνητικές πολιτικές συχνά αναφέρονται ως λόγοι για τους οποίους πολλές τράπεζες έχουν ασκήσει εξαγορές και ανάπτυξη, αν και οι τραπεζίτες τονίζουν συχνά τις οικονομίες κλίμακας.

Η μελέτη αυτή παρουσίασε τις νέες εκτιμήσεις φάσματος - κλίμακας και διαδρομής επέκτασης στις οικονομίες κλίμακας για τις αμερικανικές τράπεζες που βασίζονται σε μη - παραμετρική τοπική γραμμική εκτίμηση ενός μοντέλου του τραπεζικού κόστους. Σε αντίθεση με προηγούμενες μελέτες που χρησιμοποιούν μοντέλα με περιοριστικές παραμετρικές υποθέσεις ή περιορισμένα δείγματα, η μεθοδολογία είναι πλήρως μη - παραμετρική και εκτιμώνται αποδόσεις κλίμακας για όλες τις τράπεζες των ΗΠΑ κατά την περίοδο 1984-2006. Οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι το 2006 οι περισσότερες τράπεζες των ΗΠΑ αντιμετώπισαν αυξανόμενες αποδόσεις κλίμακας, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι οικονομίες κλίμακας είναι μια εύλογη (αλλά όχι απαραίτητα μόνο) αιτία για την αύξηση του μέσου μεγέθους των τραπεζών και ότι η τάση προς την αύξηση της κλίμακας είναι πιθανό να συνεχιστεί, εκτός εάν ελέγχονται από την κρατική παρέμβαση.

Τέλος, άλλη μια σημαντική μελέτη που εξετάζει το θέμα των οικονομιών κλίμακας και φάσματος είναι και του Hughes (2011). Στον απόηχο της χρηματοπιστωτικής κρίσης που ξεκίνησε το 2007, οι φορείς χάραξης πολιτικής είχαν επικεντρωθεί και πάλι στις μεγαλύτερες οικονομικές εταιρείες για να εξετάσουν τη σύνδεση του μεγέθους τους με τον συστημικό κίνδυνο. Ένα εξίσου σημαντικό ζήτημα εξετάζει αν το μέγεθός τους ωφελεί την οικονομία.

Πιο συγκεκριμένα, το μέγεθος των μεγαλύτερων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, είναι το αποτέλεσμα των πλεονεκτημάτων κόστους τεχνολογίας που βελτιώνουν την αποτελεσματικότητα της κατανομής των κεφαλαίων τους και την ενίσχυση της ρευστότητας και τη διεθνή ανταγωνιστικότητά τους; Ή μήπως είναι το αποτέλεσμα, όχι από τα πλεονεκτήματα κόστους τεχνολογίας, αλλά της ασφάλειας των καθαρών επιδοτήσεων που προσδίδουν πλεονεκτήματα κόστους και την ενίσχυση του ηθικού κινδύνου στις επενδυτικές αποφάσεις των μεγάλων τραπεζών;

Μια μέθοδος για τον υπολογισμό των οικονομιών κλίμακας που αναπτύχθηκε από τους Hughes, Lang, Mester και Moon (1996) διακρίνει τις υποκείμενες επιπτώσεις κλίμακας στο κόστος μέσω των επιπτώσεων στο κόστος του μεγέθους που σχετίζονται με αλλαγές στην ανάληψη κινδύνων, η οποία μπορεί να συγκαλύψει τα πλεονεκτήματα κόστους τεχνολογίας, όπως εκείνα που οφείλονται στην καλύτερη διαφοροποίηση. Παρουσιάζει αποδείξεις ότι η τεχνολογία, και όχι οι επιδοτήσεις στις μεγάλες τράπεζες, αντιπροσωπεύει το πλεονέκτημα κόστους των μεγαλύτερων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Τέλος, εκτιμά τις επιπτώσεις των οικονομιών κλίμακας για την κλιμάκωση των λειτουργιών των μεγαλύτερων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και για την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα των μικρότερων ιδρυμάτων.

3. Τα «Όρια» των Επιχειρήσεων-Εφαρμογή σε τράπεζες

Στην ενότητα αυτή, θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα εμπειρικών μελετών, σχετικά με το θέμα των ορίων των επιχειρήσεων με εστίαση στις τράπεζες.

Η Θεωρία της Αντιπροσώπευσης συνεπάγεται ότι η κυριότητα των περιουσιακών στοιχείων και η αρμοδιότητα λήψης αποφάσεων είναι συμπληρωματικές. Η εμπειρική μελέτη των Brickley και Linck (2003) χρησιμοποιώντας δεδομένα του 1998 για τις εμπορικές τράπεζες του Τέξας, έλεγξε το αν η πιθανότητα της τοπικής ιδιοκτησίας των τραπεζικών υπηρεσιών αυξάνεται με τη σημασία της παροχής μεγαλύτερης εξουσίας λήψης αποφάσεων στους τοπικούς διευθυντές (για παράδειγμα, λόγω της θέσης ή της πελατειακής βάσης). Τα εμπειρικά στοιχεία είναι σχετικά με αυτή την υπόθεση και υποστηρίζουν ότι η συμπληρωματικότητα μεταξύ της στρατηγικής και της οργανωτικής δομής μπορούν να ενισχύσουν τη διαφοροποίηση μεταξύ των επιχειρήσεων όσον αφορά την τοποθεσία, τους πελάτες και τα προϊόντα. Επίσης, υποστηρίζουν την δημοφιλή άποψη ότι οι μικρές τοπικές τράπεζες έχουν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις μεγάλες τράπεζες μέσα σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα.

Με βάση την ανωτέρω μελέτη, υπάρχουν πάνω από 3.000 καταστήματα εμπορικών τραπεζών στο Τέξας. Οι μεγάλες τράπεζες υπό διάσπαρτη ιδιοκτησία κατέχουν το 49% των εν λόγω καταστημάτων, ενώ οι μικρές τράπεζες με σχετικά συγκεντρωμένη ιδιοκτησία κατέχουν το υπόλοιπο 51%. Τα περισσότερα από τα καταστήματα είναι συνδεδεμένα με άλλες υπηρεσίες ως μέρος ενός συστήματος υποκαταστήματος, αν και το 8% είναι οργανωμένες ως αυτόνομες τραπεζικές μονάδες. Στη μελέτη αυτή, χρησιμοποιήθηκαν επιχειρήματα σχετικά με τα κίνητρα για να αναλυθούν οι μορφές ιδιοκτησίας αυτής της βιομηχανίας. Τα αποτελέσματα είναι σε συμφωνία με την υπόθεση ότι τα τραπεζικά καταστήματα είναι πιο πιθανό να ανήκουν σε εγχώριους ιδιοκτήτες όταν είναι πιο σημαντικό να χορηγούν

σημαντικά δικαιώματα λήψης αποφάσεων σε τοπικούς διευθυντές γραφείων (για παράδειγμα, λόγω της θέσης του γραφείου, της βάσης πελατών, και της κατανομή της γνώσης).

Σύμφωνα με μια άλλη μελέτη, των Holmstrom και Roberst φαίνεται ότι η θεωρία της επιχείρησης καθορίζει τα όρια της επιχείρησης κι έχουν επικεντρωθεί ιδιαίτερα στο πρόβλημα της κατοχής και στον ρόλο της ιδιαιτερότητας των περιουσιακών στοιχείων. Λαμβάνεται υπόψη η παράταξη του συνόλου των προβλημάτων συντονισμού και κινήτρων που η επιχείρηση λύνει σε μία διάσταση του δικτύου, καθώς και το σύνολο των μέσων που έχει στη διάθεσή της. Η παροχή επενδυτικών κινήτρων τοποθετείται στην στήλη 1 και τα όρια σχετικά με την ιδιοκτησία στη γραμμή 1. Ένα στοιχείο του δικτύου είναι θετικό εάν το αντίστοιχο μέσο χρησιμοποιείται για να επιλύσει το αντίστοιχο πρόβλημα και μηδέν σε άλλη περίπτωση. Έτσι, υπάρχει σίγουρα μια θετική είσοδος στη σειρά 1, στήλη 1: η ιδιοκτησία δεν επηρεάζει τα κίνητρα για επενδύσεις. Υποστηρίζεται, ωστόσο, ότι τόσο η πρώτη στήλη όσο και η πρώτη σειρά έχουν πολλά άλλα θετικά στοιχεία. Τα όρια ιδιοκτησίας εξυπηρετούν πολλούς σκοπούς και τα επενδυτικά κίνητρα παρέχονται με πολλούς τρόπους.

Οι υποθέσεις της ανωτέρω μελέτης βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε άρθρα εφημερίδων, μελέτες περιπτώσεων, και δεν αποτελούν το είδος της συστηματικής απόδειξης. Παρ' όλα αυτά, πιστεύεται ότι από τη σημαντική οργανωτική αλλαγή που φαίνεται να λαμβάνει χώρα, μόνο ένα μικρό μέρος μπορεί να γίνει εύκολα κατανοητό από την άποψη της παραδοσιακής θεωρίας του κόστους συναλλαγής στην οποία τα προβλήματα κατοχής περιουσιακών στοιχείων επιλύονται με την ολοκλήρωση. Πολλές από τις υβριδικές οργανώσεις που αναδύονται χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό αβεβαιότητας, συχνότητας και ιδιαιτερότητας των περιουσιακών στοιχείων, αλλά δεν οδηγούνται στην ολοκλήρωση. Στην πραγματικότητα, ο υψηλός βαθμός συχνότητας και της αμοιβαίας εξάρτησης φαίνεται να υποστηρίζουν, παρά να εμποδίζουν, τη συνεχή συνεργασία πέρα από τα όρια της εταιρείας.

Είναι επίσης αμφίβολο αν έχει νόημα να εξεταστεί μία συναλλαγή τη στιγμή που κάποιος προσπαθεί να καταλάβει πώς έχουν συνταχθεί τα νέα όρια. Στα δίκτυα της αγοράς, οι αλληλεξαρτήσεις είναι κάτι περισσότερο από διμερείς, και το πώς μπορεί κανείς να οργανώνει ένα σύνολο πράξεων, εξαρτάται από το πώς έχουν συσταθεί οι άλλες συναλλαγές. Το παιχνίδι της επιρροής είναι περίπλοκο και οδηγεί σε στρατηγικά ζητήματα που υπερβαίνουν τις απλές σχέσεις των δύο μερών.

Η προσέγγιση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, με έμφαση στα κίνητρα που καθοδηγούνται από την ιδιοκτησία, μπορεί να είναι ένα καλό σημείο εκκίνησης για τη διερεύνηση αυτών των νέων υβριδικών δομών. Αυτές φαίνεται να εμφανίζονται ως απάντηση, μεταξύ άλλων, στην αύξηση της αξίας της επιχειρηματικότητας και της αξίας του ανθρώπινου κεφαλαίου, τα οποία είναι χαρακτηριστικά που η προσέγγιση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας μπορεί γενικά να τυποποιήσει. Αλλά αυτή η προσέγγιση πρέπει επίσης να επεκτείνει τους ορίζοντές της και να αναγνωρίσει ότι η εξουσία προέρχεται από άλλες πηγές πέραν της ιδιοκτησίας των περιουσιακών στοιχείων και ότι υπάρχουν άλλα μέσα παροχής κινήτρων εκτός από την ιδιοκτησία που είναι διαθέσιμα για την αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων των κινήτρων και συντονισμού.

Δεν υποστηρίζεται ότι μια θεωρία της επιχείρησης που αγνοεί τις συμβάσεις και άλλα υποκατάστατα για την ιδιοκτησία θα αποδειχθεί χρήσιμη για εμπειρικές μελέτες. Ο κόσμος είναι γεμάτος με εναλλακτικά μέσα και, όπως πάντα, η οικονομικά ενδιαφέρουσα δράση είναι στο περιθώριο αυτών των αντικαταστάσεων.

4. Συγκέντρωση στον τραπεζικό τομέα

Στην ενότητα αυτή, εξετάζεται το θέμα της συγκέντρωσης στον τραπεζικό τομέα. Στη βάση αυτή, παρουσιάζονται παρακάτω όλα τα μέτρα με βάση τα οποία μετράται η συγκέντρωση αυτή ιδιαίτερα στον τραπεζικό κλάδο.

4.1 Ο δείκτης συγκέντρωσης τραπεζών k .

Η απλότητα και οι περιορισμένες απαιτήσεις των δεδομένων καθιστούν τον δείκτη συγκέντρωσης τραπεζών k ένα από τα πιο συχνά χρησιμοποιούμενα μέτρα της συγκέντρωσης στην εμπειρική βιβλιογραφία. Συνοψίζοντας τα μερίδια αγοράς των μεγαλύτερων τράπεζών k στην αγορά, προκύπτει ο τύπος:

$$CR_k = \sum_{i=1}^k s_i$$

δίνοντας την ίδια έμφαση στις κορυφαίες τράπεζες k , αλλά αγνοώντας τις πολλές μικρές τράπεζες στην αγορά. Δεν υπάρχει κανένας κανόνας για τον προσδιορισμό της αξίας των k , έτσι ο αριθμός των τραπεζών που περιλαμβάνονται στο δείκτη συγκέντρωσης είναι μια μάλλον αυθαίρετη απόφαση. Η αναλογία της συγκέντρωσης μπορεί να θεωρηθεί ως ένα σημείο επί της καμπύλης συγκέντρωσης, και είναι ένα μονοδιάστατο μέτρο που κυμαίνεται μεταξύ του μηδενός και της μονάδας. Ο δείκτης πλησιάζει το μηδέν για έναν άπειρο αριθμό ίσου μεγέθους τραπεζών (δεδομένου ότι οι k που επιλέγονται για τον υπολογισμό της αναλογίας συγκέντρωσης είναι σχετικά μικρές σε σύγκριση με το συνολικό αριθμό των τραπεζών) και ισούται με την μονάδα αν οι τράπεζες περιλαμβάνονται στον υπολογισμό του δείκτη συγκέντρωσης συνθέτουν το σύνολο του κλάδου.

4.2 Ο δείκτης Herfindahl - Hirschman

Ο δείκτης Herfindahl - Hirschman (HHI) είναι το πιο ευρέως χρησιμοποιούμενο μέτρο συγκέντρωσης στη θεωρητική βιβλιογραφία και συχνά χρησιμεύει ως σημείο αναφοράς για την αξιολόγηση των άλλων δεικτών συγκέντρωσης. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο δείκτης HHI διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαδικασία εφαρμογής της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας στον τραπεζικό τομέα. Η αίτηση για τη συγχώνευση δύο τραπεζών θα πρέπει να εγκριθεί χωρίς περαιτέρω έρευνα, εφόσον πληρούνται οι βασικές κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση της συγκέντρωσης στις αγορές των καταθέσεων. Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές υποδηλώνουν ότι η αγορά μετά τη συγχώνευση HHI δεν υπερβαίνει το 0,18 και ότι η αύξηση του δείκτη από την κατάσταση πριν τη συγκέντρωση είναι μικρότερη από 0,02 (Cetorelli, 1999). Συχνά αποκαλείται ως ευρετήριο πλήρους πληροφόρησης, και δεδομένου ότι συλλαμβάνει τα χαρακτηριστικά ολόκληρης της διανομής των μεγεθών των τραπεζών, προκύπτει ο τύπος:

$$HHI = \sum_{i=1}^n s_i^2$$

που είναι το άθροισμα των τετραγώνων των τραπεζικών μεγεθών που μετρώνται ως μερίδια αγοράς. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο δείκτης Herfindahl - Hirschman τονίζει τη σημασία των μεγαλύτερων τραπεζών, εκχωρώντας τους ένα μεγαλύτερο βάρος από τις μικρότερες τράπεζες, και ενσωματώνει την κάθε τράπεζα ξεχωριστά, έτσι ώστε να αποφεύγονται αυθαίρετες περικοπές και αλόγιστες αποφάσεις σχετικά με τη διανομή μετοχών. Ο δείκτης HHI κυμαίνεται από $1/n$ και 1, φθάνοντας στη χαμηλότερη τιμή του, το αντίστροφο του αριθμού των τραπεζών, όταν όλες οι τράπεζες σε μια αγορά είναι ίσου μεγέθους και επιτυγχάνουν την ενότητα στην περίπτωση του μονοπωλίου.

4.3 Ο δείκτης Hall- Tideman και ο δείκτης Rosenbluth

Οι δείκτες συγκέντρωσης που αναπτύχθηκαν από τους Hall και Tideman (1967) και Rosenbluth (Niehans, 1961) μοιάζουν ο ένας με τον άλλον τόσο στη μορφή όσο και στη φύση. Οι Hall και Tideman εισάγουν μια σειρά από ιδιότητες που θα πρέπει να πληρούν τα μέτρα συγκέντρωσης και δέχονται τον δείκτη HHI με βάση αυτές τις ιδιότητες. Τονίζουν την ανάγκη να περιλαμβάνουν τον αριθμό των τραπεζών κατά τον υπολογισμό του δείκτη συγκέντρωσης, διότι αντανακλά σε κάποιο βαθμό τις προϋποθέσεις εισόδου σε μια συγκεκριμένη βιομηχανία. Ο τύπος του δείκτη είναι ο εξής:

$$HTI = 1 / (2 \sum_{i=1}^n i s_i - 1)$$

όπου το μερίδιο αγοράς της κάθε τράπεζας σταθμίζεται από την κατάταξή της, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η έμφαση είναι στον απόλυτο αριθμό των τραπεζών, και ότι η μεγαλύτερη τράπεζα λαμβάνει το βάρος $i = 1$. Ο δείκτης HT κυμαίνεται μεταξύ μηδέν και μονάδας, που είναι κοντά στο μηδέν για έναν άπειρο αριθμό τραπεζών ίσου μεγέθους, και φτάνει τη μονάδα στην περίπτωση του μονοπωλίου. Όπως και ο δείκτης Herfindahl - Hirschman, ο δείκτης HT ισούται με $1 / n$ για ένα κλάδο με n τράπεζες ίσου μεγέθους και οι ισοδύναμοι αριθμοί του δείκτη ορίζονται ως $ne = 1/HTI$.

4.4 Ο Δείκτης Συνολικής Συγκέντρωσης Βιομηχανίας

Ο Δείκτης Συνολικής Συγκέντρωσης Βιομηχανίας (Comprehensive Industrial Concentration Index- CCI) προέκυψε από τη συζήτηση σχετικά με τη συγκέντρωση και τη διασπορά των τραπεζών (ή των εταιρειών), μέσα σε διάφορες βιομηχανίες. Η συζήτηση βασίζεται σε δύο επιχειρήματα. Παρά την ευρέως αναγνωρισμένη σύμβαση ότι η κυριαρχία των μεγαλύτερων λίγων τραπεζών καθορίζει τη συμπεριφορά της αγοράς, τα διακριτά μέτρα

συγκέντρωσης έχουν επικριθεί λόγω του ότι αγνοούν τις αλλαγές στη δομή της αγοράς που συμβαίνουν αλλού εκτός από τις μεγαλύτερες τράπεζες. Αντίθετα, τα μέτρα διασποράς, όπως η καμπύλη Lorenz και ο συντελεστής Gini, λέγεται ότι υποτιμούν τη σημασία των μεγάλων τραπεζών στη βιομηχανία. Για να παρακάμψουν τις ελλείψεις των προηγούμενων δεικτών, ο Horvarth (1970) παρουσιάζει τον δείκτη CCI, ο οποίος είναι σε θέση να αντικατοπτρίζει τόσο την σχετική διασπορά όσο και το απόλυτο μέγεθος. Ο δείκτης CCI οφείλει την πνευματική κληρονομιά του στον δείκτη HHI και λαμβάνει τον τύπο:

$$CCI = s_1 + \sum_{i=2}^n s_i^2 (1 + (1 - s_i))$$

Είναι το άθροισμα του αναλογικού μεριδίου της ηγετικής τράπεζας και το άθροισμα των τετραγώνων των ανάλογων μεγεθών της κάθε τράπεζας, πολλαπλασιασμένο με ένα πολλαπλασιαστή που αντικατοπτρίζει το αναλογικό μέγεθος του υπόλοιπου κλάδου. Ο δείκτης είναι η ενότητα στην περίπτωση του μονοπωλίου και είναι υψηλότερο από το απόλυτο ποσοστό της μεγαλύτερης τράπεζας για μια αγορά με μεγαλύτερο αριθμό τραπεζών (Horvarth, 1970).

4.5 Ο δείκτης Hannah and Kay

Οι Hannah και Kay (1977) πρότειναν έναν αθροιστικό δείκτη συγκέντρωσης με τον τύπο:

$$HKI = (\sum_{i=1}^n s_i^\alpha)^{1/(1-\alpha)} \quad \alpha > 0 \text{ and } \alpha \neq 1$$

όπου α , μια παράμετρος ελαστικότητας που θα καθοριστεί και προορίζεται να αντικατοπτρίζει τις ιδέες τους σχετικά με τις αλλαγές στη συγκέντρωση, ως αποτέλεσμα της εισόδου ή εξόδου των τραπεζών και της μεταφοράς των πωλήσεων μεταξύ των διαφόρων τραπεζών στην αγορά. Η ελευθερία επιλογής α επιτρέπει εναλλακτικές απόψεις σχετικά με το ποιο είναι το κατάλληλο σύστημα στάθμισης και για την επιλογή να τονίσει είτε το πάνω ή

το κάτω τμήμα της κατανομής μεγέθους των τραπεζών. Ως εκ τούτου, επιπλέον προς την κατανομή των τραπεζών στην αγορά, η τιμή του δείκτη είναι ευαίσθητη στην παράμετρο α . Για $\alpha \rightarrow 0$, ο δείκτης πλησιάζει τον αριθμό των τραπεζών στη βιομηχανία, καθώς και για $\alpha \rightarrow \infty$, συγκλίνει προς το αντίστροφο του μεριδίου αγοράς της μεγαλύτερης τράπεζας. Οι ισοδύναμοι αριθμοί του ΗΚΙ μπορεί να λυθούν για $HKI = (1 - \alpha)^{-1} / (1 - \alpha)^{-\alpha}$ ή $HKI = ne^{-\alpha} / (1 - \alpha)^{-\alpha}$.

4.6 Ο δείκτης U

Ο Davies (1979) ορίζει τον δείκτη U όσον αφορά την ανισότητα και τον αριθμό των τραπεζών στη βιομηχανία, αντανακλώντας την αντίληψη του ότι οι περισσότεροι από τους δείκτες συγκέντρωσης που αναπτύχθηκαν στο παρελθόν αποδίδουν μεγάλο βάρος είτε στην ανισότητα ή στον αριθμό των τραπεζών στην αγορά. Παίρνει τον τύπο $U = I \alpha n^{-1}$, $\alpha \geq 0$ και I είναι ένα γενικά αποδεκτό μέτρο της ανισότητας. Ο δείκτης επιτρέπει ευελιξία στο βάρος που δίνεται στο μέγεθος της ανισότητας (I) και του αριθμού των τραπεζών (n), μεταβάλλοντας το α , το οποίο είναι μια καινοτομία σε σχέση με τα μέτρα συγκέντρωσης που παρουσιάστηκαν στο παρελθόν. Η επιλογή του ενός δεν είναι αυθαίρετη. Για την διατήρηση της τιμής του α , ο Davis προτείνει να εκτιμηθεί ένα απλό μοντέλο μεταξύ της διαβιομηχανικής διακύμανσης των περιθωρίων της τιμής κόστους της μορφής $\pi_i = C_i^{-\beta}$, όπου π_i και C_i είναι, αντίστοιχα, το περιθώριο των τιμών κόστους και της συγκέντρωσης στη βιομηχανία. ¹⁰ με αντικατάσταση του C_i από το δείκτη U και λαμβάνοντας λογάριθμους, η εξίσωση παλινδρόμησης μπορεί να διατυπωθεί ως εξής:

$$\log \pi_i = \log \alpha + \beta_1 \log I_i + \beta_2 \log n_i + u_i$$

Εφόσον $\beta = \alpha\beta - 1$ και $\beta = \beta - 2$, η εκτιμώμενη αξία του ενός μπορεί να ληφθεί ως $1 - 2\alpha = -\beta - 2$. Θεωρητικά, ο Davies εκφράζει το δείκτη U ως εξής:

$$U = (n \sum_{i=1}^n s_i^2)^{\alpha} n^{-1} = (n^{(a-1)/\alpha} \sum_{i=1}^n s_i^2)^{\alpha} = (\sum_{i=1}^n s_i (s_i n^{(a-1)/\alpha}))^{\alpha}$$

Ορίζοντας την ανισότητα ως $I = 1 + c^2 = \sum_{i=1}^n x_i^2 / n\bar{x}^2 = (\sum_{i=1}^n x_i^2 / n) \times X^2 / n^2 = n \sum_{i=1}^n s_i^2$.

Ως εκ τούτου, το I είναι ένας απλός μετασχηματισμός του συντελεστή διακύμανσης c^2 . Ο Davies ερευνά την αντίδραση του δείκτη U σε νέες εγγραφές και συγχωνεύσεις προκειμένου να ρίξει φως σχετικά με το ρόλο και τις πιθανές τιμές της παραμέτρου α . Δεδομένου ότι οι συγχωνεύσεις και η είσοδος μπορεί να μετρηθεί καλύτερα με την εισαγωγή ενός μέτρου κριτηρίου τυπικού μεγέθους τράπεζας, έχει εφαρμοστεί το μέσο πραγματικό μέγεθος των τραπεζών Herfindahl. Ο Davies προτείνει ότι θα πρέπει να περιορίζεται σε ≤ 1 σε εμπειρικές εφαρμογές ώστε ο δείκτης να αποδώσει οικονομικά σαφή και εύλογα αποτελέσματα. Για ≤ 1 , η συγχώνευση οδηγεί πάντα σε αύξηση της συγκέντρωσης που καταγράφεται, και η ανάλογη αύξηση θα είναι σύμφωνη με το μέγεθος των συγχωνευομένων τραπεζών. Το μέγεθος της παραμέτρου α επιπλέον καθορίζει την ευαισθησία του δείκτη σε διαφορετικούς τύπους συγχωνεύσεων.

4.7 Οι Δείκτες Hause

Με βάση μια συζήτηση για τις διάφορες ερμηνείες του μοντέλου του Cournot, ο Hause (1977) εισάγει έξι κριτήρια που θα πρέπει να πληρούν ένα θεωρητικά λογικό μέτρο της συγκέντρωσης της βιομηχανίας. Ισχυρίζεται ότι κανένα από τα προηγούμενα μέτρα δεν πληρούν όλα τα κριτήρια του, και προσπαθεί να εισάγει δύο μέτρα συγκέντρωσης. Και τα δύο εξαρτώνται από την παράμετρο α , που αποτυπώνει τις επιπτώσεις της συμπαιγνίας σε ένα μοντέλο ολιγοπωλίου. Ο Hause παρέχει επιπλέον αριθμητικά στοιχεία που αποδεικνύουν ότι η τάση προς μεγαλύτερο ανταγωνισμό καθώς αυξάνεται το n είναι πολύ πιο αργή για χαμηλές τιμές του α , δηλαδή για τον υψηλό βαθμό συμπαιγνίας, που συνάγεται από τον δείκτη HHI. Το πολλαπλασιαστικά τροποποιημένο μέτρο Cournot λαμβάνει τον τύπο:

$$H_m(\alpha, \{s_i\}) = \sum_{i=1}^n s_i^{2-(\alpha(HHI-s_i^2))^\alpha}$$

όπου HHI, είναι ο δείκτης Herfindahl - Hirschman και α η παράμετρος που αποτυπώνει τον βαθμό της συμπαιγνίας. Για να εξασφαλιστεί ότι ο δείκτης είναι μια φθίνουσα, κυρτή συνάρτηση του ισοδύναμου αριθμού τραπεζών ίσου μεγέθους που συνάγεται από το δείκτη, κρίνεται αναγκαίο να περιοριστεί ο τύπος σε $\alpha \geq 0,15$. Η παράμετρος α μειώνεται αντιστρόφως ανάλογα με το βαθμό της συμπαιγνίας, και για το $\alpha \rightarrow \infty$ ο δείκτης πλησιάζει τον HHI. Σε μία βιομηχανία με δύο τράπεζες, ο Hause εισάγει το εύρος για την έκφραση υψωμένη στη δύναμη του α ως $[0, 2 (1/3)^{0.15} = 0.39]$, έτσι ώστε ο εκθέτης του α να υπερβαίνει πάντα την ενότητα (εφόσον $\alpha > 0$).

Η ισχύς του δείκτη σε θεωρητικό επίπεδο εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις προδιαγραφές του α : μόνο αν $\alpha \rightarrow \infty$, τα βάρη που συνδέονται με τα μερίδια αγοράς των τραπεζών τείνουν να ισοδυναμούν με εκείνες του δείκτη HHI. Ο δείκτης ισούται με ένα, σε περίπτωση μονοπωλίου, συγκλίνει προς το μηδέν για έναν άπειρο αριθμό τραπεζών ίσου μεγέθους στην αγορά και λαμβάνει την τιμή $(1/n)^{1-((n-1)/n^2)^\alpha}$, αν οι τράπεζες στον κλάδο είναι ίσου μεγέθους, συγκλίνοντας προς το αποτέλεσμα Herfindahl, δηλαδή $1/n$, για μεγάλα n .

4.8 Μέτρο Εντροπίας

Το μέτρο εντροπίας έχει τις θεωρητικές βάσεις της στη θεωρία της πληροφορίας και μετρά το εκ των προτέρων αναμενόμενο περιεχόμενο των πληροφοριών μιας κατανομής. Παίρνει τον τύπο:

$$E = -\sum_{i=1}^n s_i \log_2 s_i$$

Ο δείκτης κυμαίνεται μεταξύ 0 και $\log_2 n$, και κατά συνέπεια δεν περιορίζεται στο $[0, 1]$, όπως τα περισσότερα από τα άλλα μέτρα της συγκέντρωσης που παρουσιάζονται παραπάνω. Η αξία της εντροπίας μεταβάλλεται αντιστρόφως με το βαθμό συγκέντρωσης. Πλησιάζει το μηδέν, αν η υποκείμενη αγορά είναι μονοπωλιακή και φτάνει στη μέγιστη τιμή του, $E = \log n$, όταν τα μερίδια αγοράς όλων των τραπεζών είναι ίσα και η συγκέντρωση της αγοράς είναι χαμηλότερη. Για ένα δεδομένο αριθμό τραπεζών, ο δείκτης πέφτει με την αύξηση της ανισότητας μεταξύ των τραπεζών (White, 1982), και τα βάρη που

ο δείκτης αποδίδει σε μείωση του μεριδίου αγοράς σε απόλυτους όρους, το μερίδιο αγοράς της τράπεζας γίνεται μεγαλύτερο (Kwoka, 1985). Ο αριθμός ισοδύναμο του δείκτη λαμβάνει τον τύπο $n_e = 2^E$.

5. Στρατηγική των τραπεζών με εστίαση στις δυνάμεις του ανταγωνισμού: Υψηλός συγκεντρωτισμός στο τραπεζικό σύστημα- Σύμπτωμα ελλείψεως ανταγωνισμού ή αποτέλεσμα του ανταγωνισμού/ Δυνητικός ρόλος του θεσμικού πλαισίου

Στην παρούσα ενότητα, ο στόχος είναι να γίνει σύνθεση των βιβλιογραφικών ευρημάτων που παρουσιάστηκαν στις παραπάνω ενότητες, σχετικά με τις δυνάμεις και παραμέτρους που επηρεάζουν το μέγεθος των τραπεζών, αλλά και τη συγκέντρωση του τραπεζικού συστήματος, ως προς οικονομικές και θεσμικές συνιστώσες.

Όπως φάνηκε από τη μέχρι τώρα ανάλυση, οι παράγοντες οι οποίοι μπορεί να οδηγήσουν τις τράπεζες στο να αυξήσουν ή να μειώσουν το μέγεθός τους, ανάλογα με τις οικονομικές συνθήκες. Εν γένει, οι τράπεζες όταν αυξάνουν το μέγεθός τους μέσω ενοποιήσεων, εξαγορών ή και συγχωνεύσεων, επιθυμούν να επιτύχουν οικονομίες κλίμακος, επεκτεινόμενες γεωγραφικά και σε άλλες αγορές, αλλά και οικονομίες φάσματος, επεκτεινόμενες σε παρακείμενες αγορές. Και οι δύο αυτές ενέργειες, στόχο έχουν τη μείωση του κόστους λειτουργίας τους.

Έπειτα, οι τράπεζες καθώς συνενώνονται, αντιμετωπίζουν ευκολότερα τους κινδύνους που προκύπτουν ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης. Γενικά, οι οικονομικοί παράγοντες οι οποίοι μπορεί να επηρεάσουν το μέγεθος των τραπεζών είναι κυρίως το γενικότερο μακροοικονομικό περιβάλλον, αλλά και ο βαθμός ανταγωνισμού στην αγορά που αντανάκλαται μέσω της συγκέντρωσης. Στο βαθμό που οι γενικότερες μακροοικονομικές συνθήκες αφήνουν εκτεθειμένες τις τράπεζες σε κινδύνους, όπως η πρόσφατη οικονομική κρίση, τότε το μέγεθος των τραπεζών θα αυξάνει μέσω

συγχωνεύσεων κι εξαγορών. Πρόσφατο παράδειγμα είναι και η περίπτωση της Ελλάδας, όπου ενοποιήθηκαν η Τράπεζα Πειραιώς με την Cyprus Popular Bank, τη Millenium, την Αγροτική Τράπεζα, την Ελληνική Τράπεζα και την Τράπεζα Κύπρου και η Εθνική Τράπεζα εξαγόρασε το υγιές τμήμα της Probank. Τέλος, η Alpha Bank εξαγόρασε την Εμπορική Τράπεζα.

Το μέγεθος όμως των τραπεζών πέραν των μακροοικονομικών συνθηκών επηρεάζεται κι από τον ανταγωνισμό στον κλάδο. Στο βαθμό που ο κλάδος είναι περισσότερο ολιγοπωλιακός παρά ανταγωνιστικός, το μέγεθος των τραπεζών θα είναι συνήθως μεγάλο, αφού υπάρχει και το ενδεχόμενο να αποτελείται από τράπεζες οι οποίες έχουν ενοποιηθεί, όπως και στην περίπτωση της Ελλάδας.

Το θεσμικό πλαίσιο ως προς τα χρηματοπιστωτικά συστήματα διαμορφώνει επίσης σημαντική επίδραση στο μέγεθος των τραπεζών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών συστημάτων, σύμφωνα με την οποία οι τράπεζες μπορούν να επεκτείνουν τις παραδοσιακές υπηρεσίες καταθέσεων και δανείων σε ασφαλιστικές κι επενδυτικές. Το γεγονός αυτό, διαμορφώνει τράπεζες μεγαλύτερες σε μέγεθος, αφού οι όμιλοι περιλαμβάνουν όχι μόνο επιχειρήσεις που ασκούν τις παραδοσιακές τραπεζικές εργασίες, αλλά προσφέρουν και ασφαλιστικές κι επενδυτικές υπηρεσίες.

Τέλος, το θεσμικό πλαίσιο μιας χώρας γενικά διαδραματίζει σημαντικό ρόλο σε ό,τι αφορά το μέγεθος των τραπεζών. Αυτό συμβαίνει διότι αν υπάρχουν επιτροπές ανταγωνισμού οι οποίες δεν επιτρέπουν εν γένει τις ευρείες ενοποιήσεις τραπεζών, τότε το μέγεθός τους θα είναι μικρότερο, αλλά θα υπάρχει αυξανόμενος ανταγωνισμός στην τραπεζική αγορά, λόγω της ύπαρξης πολλών και μικρών τραπεζών.

6. Ποιοτική Ανάλυση

Στην παρούσα ενότητα, διενεργείται μία πρώτη ποιοτική ανάλυση των δεδομένων τραπεζικής συγκέντρωσης των χωρών παγκοσμίως. Επελέγησαν οι χώρες για τις οποίες υπήρχαν στοιχεία τραπεζικής συγκέντρωσης. Όσο για το χρονικό διάστημα που εξετάστηκε, στοιχεία ήταν διαθέσιμα από το 1992-2011. Οι χώρες για τις οποίες υπήρχαν στοιχεία στο χρονικό διάστημα αυτό ήταν η Αυστραλία, η Αυστρία, το Βέλγιο, ο Καναδάς, η Ελβετία, η Τσεχία, η Γερμανία, η Ισπανία, η Φινλανδία, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ουγγαρία, η Ιρλανδία, η Ιταλία, η Ιαπωνία, το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία, η Νορβηγία, η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Τουρκία, και οι Η.Π.Α.

Στο σημείο αυτό, επιχειρείται ποιοτική ανάλυση των δεδομένων, με βάση τους μέσους όρους της τραπεζικής συγκέντρωσης, από τη βάση δεδομένων της Παγκόσμιας Τράπεζας. Η τραπεζική συγκέντρωση μετράται με βάση τα δεδομένα με το μερίδιο των τριών μεγαλύτερων τραπεζών της χώρας. Οι μέσοι όροι εξήχθησαν ανά δεκαετία ανάλυσης, όσο και συνολικά, για να μπορέσουν να βγουν κάποια πρώτα συμπεράσματα σχετικά με τις ομοιότητες και τις διαφορές τους. Συγκεκριμένα, υπολογίστηκαν οι μέσοι όροι για τα έτη 1992-2001 και 2002-2011, αλλά και για το συνολικό διάστημα 1992-2011.

Στον πίνακα 1 παρακάτω, φαίνεται πως για το διάστημα 1992-2001, τη μεγαλύτερη κατά μέσο όρο τραπεζική συγκέντρωση επεδείκνυε η Φινλανδία (0.905) κι ακολουθεί η Νορβηγία (0.784) και η Ελβετία (0.828). Αντίθετα, οι τρεις χώρες με τη μικρότερη τραπεζική συγκέντρωση κατά μέσο όρο τη δεκαετία αυτή ήταν το Λουξεμβούργο (0.22), οι Ηνωμένες Πολιτείες (0.293) και η Ιαπωνία (0.329). για το διάστημα 2002-2011, τα αποτελέσματα ως προς την τραπεζική συγκέντρωση είναι παρόμοια ως προς τη διάταξη των χωρών. Συγκεκριμένα, τη μεγαλύτερη συγκέντρωση είχε πάλι η Φινλανδία (0.974) κι ακολουθούσε η Νορβηγία (0.945) και η Ελβετία (0.866). Επίσης και τη δεκαετία αυτή, τη χαμηλότερη τραπεζική συγκέντρωση είχαν το Λουξεμβούργο (0.284), οι Η.Π.Α (0.298) και η Ιαπωνία (0.409). Παρατηρείται σε σχέση με το

προηγούμενο διάστημα αύξηση της κατά μέσο όρο τραπεζικής συγκέντρωσης, όλων των χωρών.

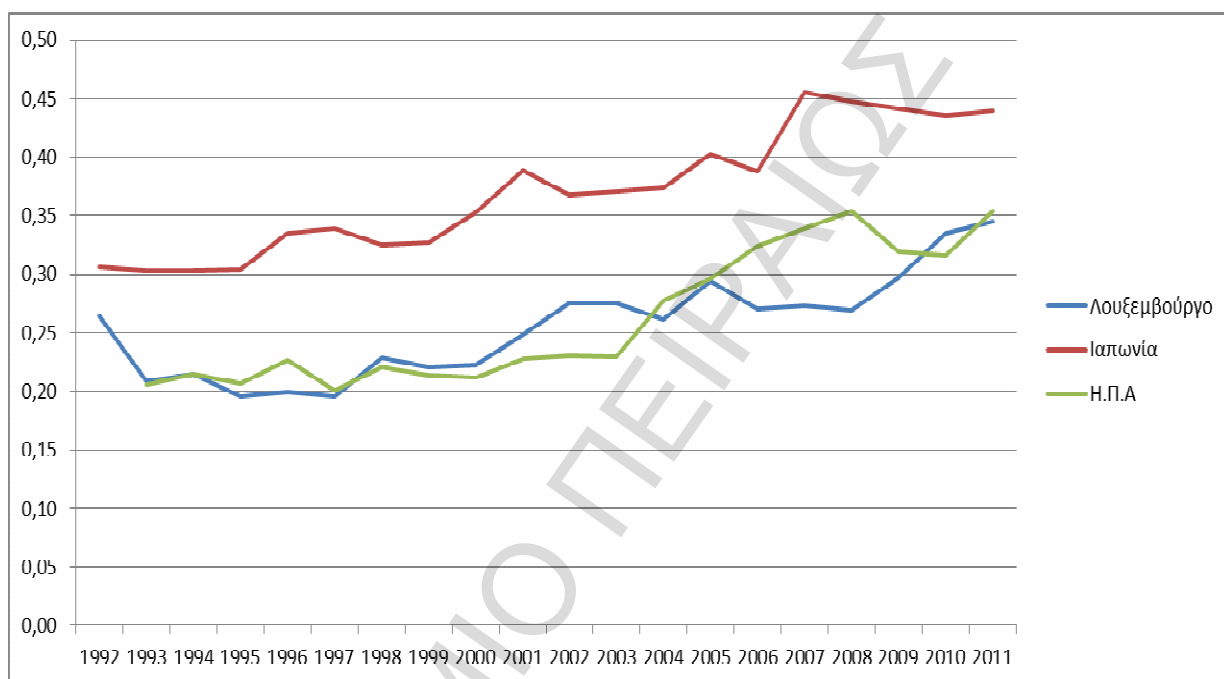
Για το συνολικό διάστημα, άλλες ομοιότητες που παρατηρούνται αφορούν τους μέσους όρους της τραπεζικής συγκέντρωσης της Αυστραλίας (0.661), της Αυστρίας (0.666), της Γερμανίας (0.633), του Ηνωμένου Βασιλείου (0.641), της Ουγγαρίας (0.668), της Ιρλανδίας (0.654), της Πορτογαλίας (0.666) και της Τουρκίας (0.626). Και για τα επιμέρους διαστήματα, οι μέσοι όροι τραπεζικής συγκέντρωσης των χωρών αυτών μοιάζουν να είναι συναφείς.

Ομοιότητες επίσης εμφανίζουν κατά μέσο όρο οι χώρες Βέλγιο (0.78), Δανία (0.766), Ισπανία (0.738) και Ολλανδία (0.747). Τέλος, μεταξύ τους ομοιότητες ως προς το μέσο επίπεδο τραπεζικής συγκέντρωσης εμφανίζουν ο Καναδάς (0.589), η Γαλλία (0.536), η Ιταλία (0.529) και η Πολωνία (0.576). Έτσι, παρατηρούνται στο συνολικό δείγμα χώρες χαμηλής τραπεζικής συγκέντρωσης (Λουξεμβούργο, Η.Π.Α, Ιαπωνία), μεσαίας συγκέντρωσης (Καναδάς, Γαλλία, Ιταλία, Πολωνία, Αυστραλία, Αυστρία, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Πορτογαλία, Τουρκία) και υψηλής συγκέντρωσης (Βέλγιο, Δανία, Ισπανία, Ολλανδία, Φινλανδία, Νορβηγία, Ελβετία).

Πίνακας 1: Μέσοι όροι τραπεζικής συγκέντρωσης χωρών (1992-2001, 2002-2011, 1992-2011)

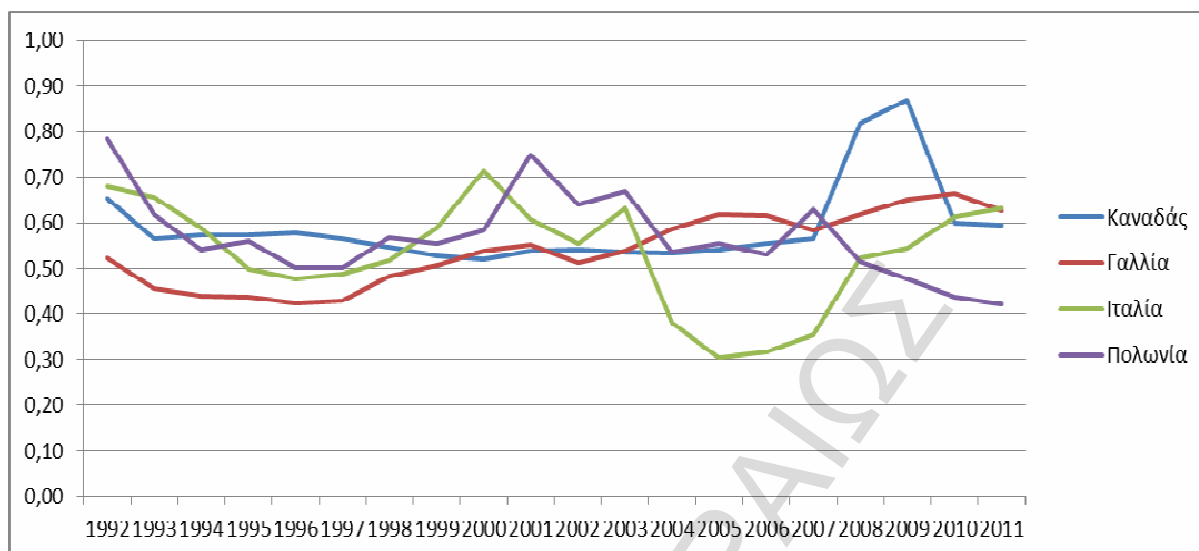
Τραπεζική Συγκέντρωση												
	Αυστραλία	Αυστρία	Βέλγιο	Καναδάς	Ελβετία	Τσεχία	Γερμανία	Δανία	Ισπανία	Φινλανδία	Γαλλία	Ηνωμένο Βασίλειο
M.O 1992- 2001	0,602	0,72	0,709	0,564	0,828	0,746	0,562	0,732	0,718	0,905	0,479	0,7
M.O 2002- 2011	0,719	0,613	0,859	0,618	0,866	0,625	0,712	0,804	0,76	0,974	0,599	0,575
M.O 1992- 2011	0,661	0,666	0,78	0,589	0,846	0,689	0,633	0,766	0,738	0,938	0,536	0,641
	Ουγγαρία	Ιρλανδία	Ιταλία	Ιαπωνία	Λουξεμβούργο	Ολλανδία	Νορβηγία	Πολωνία	Πορτογαλία	Τουρκία	Ηνωμένες Πολιτείες	
M.O 1992- 2001	0,657	0,717	0,582	0,329	0,22	0,767	0,874	0,596	0,589	0,639	0,293	
M.O 2002- 2011	0,679	0,583	0,469	0,409	0,284	0,726	0,945	0,555	0,753	0,611	0,298	
M.O 1992- 2011	0,668	0,654	0,529	0,367	0,25	0,747	0,908	0,576	0,666	0,626	0,295	

Επίσης, για τις χώρες που εμφανίζουν ομοιότητες σχετικά με το μέσο όρο τραπεζικής συγκέντρωσής τους, έχουν δημιουργηθεί τα αντίστοιχα διαγράμματα, ώστε να φανεί το κατά πόσο πράγματι οι δείκτες τραπεζικής συγκέντρωσής τους διαχρονικά εμφανίζουν ομοιότητες και διαφορές.

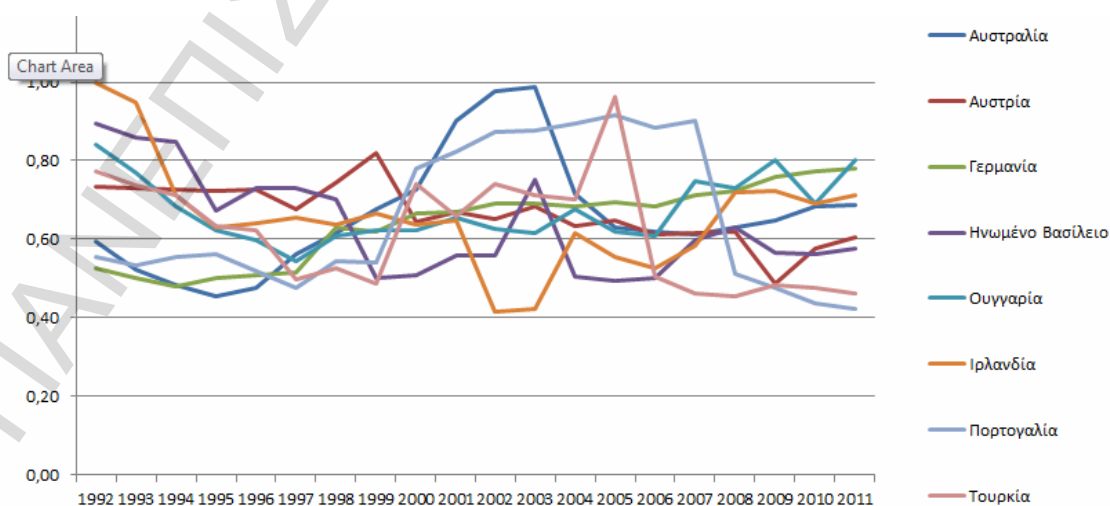
Διάγραμμα 1: Διάγραμμα γραμμής τραπεζικής συγκέντρωσης Η.Π.Α, Ιαπωνίας και Λουξεμβούργου (1992-2011)

Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 1, πράγματι, η τραπεζική συγκέντρωση των τριών χωρών μοιάζει να συγκλίνει κι ιδιαίτερα μεταξύ των Η.Π.Α και του Λουξεμβούργου στο διάστημα 1993-2000. Έπειτα, παρατηρούνται αποκλίσεις όπου μέχρι και το 2003 εμφάνιζε το Λουξεμβούργο υψηλότερη τραπεζική συγκέντρωση κι από το 2004-2009 οι Η.Π.Α. Το 2010 και 2011 οι χώρες μοιάζουν επίσης να συμπίπτουν ως προς την τραπεζική τους συγκέντρωση.

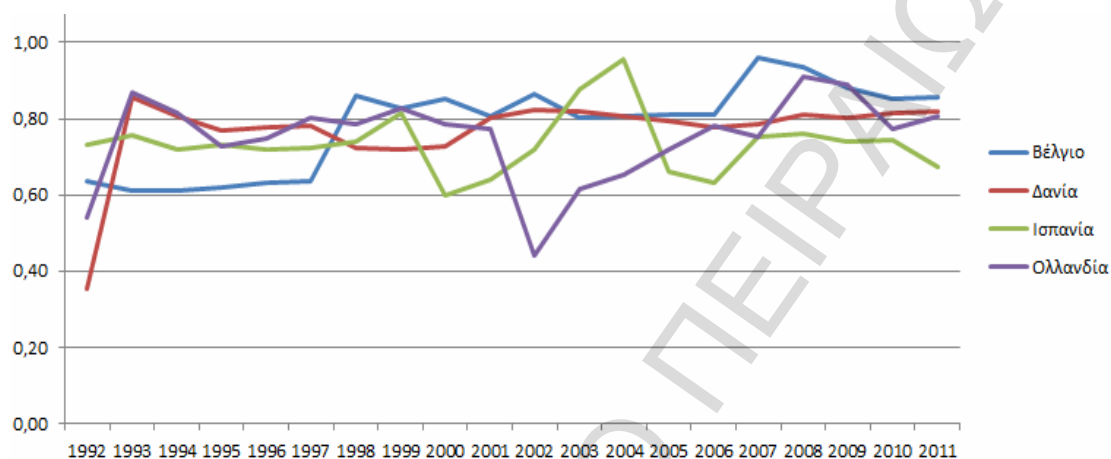
Διάγραμμα 2: Τραπεζική συγκέντρωση Καναδά, Γαλλίας, Ιταλίας και Πολωνίας (1992-2011).

Στο διάγραμμα 2 παραπάνω, παρουσιάζεται η τραπεζική συγκέντρωση του Καναδά, της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Πολωνίας. Οι χώρες σε όλο το χρονικό διάστημα που εξετάζεται, μοιάζουν πράγματι να συγκλίνουν γενικά. Εν προκειμένω, η πορεία της τραπεζικής συγκέντρωσης της Ιταλίας μοιάζει να συγκλίνει περισσότερο με της Πολωνίας, αφού κατά τα ίδια διαστήματα εμφανίζουν τόσο μειώσεις όσο και αυξήσεις του δείκτη. Επίσης, η Γαλλία που δεν εμφανίζει τόσο απότομες αυξομειώσεις, μοιάζει να βρίσκεται κοντά σε όρους συγκέντρωσης των ανωτέρω χωρών, αλλά βρίσκεται σε παρόμοια επίπεδα κυρίως με τον Καναδά.

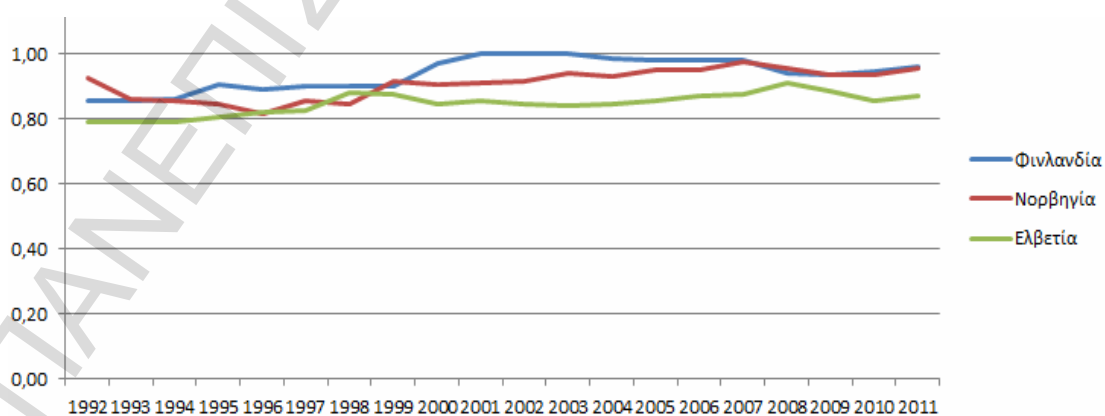
Διάγραμμα 3: Τραπεζική συγκέντρωση Αυστραλίας, Αυστρίας, Γερμανίας, Ηνωμένου Βασιλείου, Ουγγαρίας, Ιρλανδίας, Πορτογαλίας και Τουρκίας (1992-2011).

Όπως φαίνεται στο παραπάνω διάγραμμα, οι χώρες οι οποίες συγκλίνουν περισσότερο ως προς την τραπεζική τους συγκέντρωση είναι η Ιρλανδία με το Ηνωμένο Βασίλειο, καθώς λαμβάνουν τιμές συγκέντρωσης οι οποίες είναι παρόμοιες στο χρονικό διάστημα αυτό, όπως επίσης και η Γερμανία με την Αυστρία.

Διάγραμμα 4: Τραπεζική συγκέντρωση Βελγίου, Δανίας, Ισπανίας και Ολλανδίας (1992-2011).

Στο παραπάνω διάγραμμα είναι φανερό, πως στο εξεταζόμενο διάστημα η τραπεζική συγκέντρωση του Βελγίου με της Δανίας εμφανίζουν περισσότερο κοντινούς δείκτες.

Διάγραμμα 5: Τραπεζική συγκέντρωση Φινλανδίας, Νορβηγίας και Ελβετίας

Τέλος, στο διάγραμμα 5 παρουσιάζονται οι χώρες που εμφανίζουν την υψηλότερη συγκέντρωση στο δείγμα. Περισσότερο συγκλίνουν η Φινλανδία με τη Νορβηγία και η Νορβηγία με την Ελβετία.

Στον πίνακα 2 παρακάτω, παρατίθενται οι πλήρεις χρονολογικές σειρές τραπεζικής συγκέντρωσης των χωρών, βάσει των οποίων και υπολογίστηκαν οι μέσοι όροι τους και δημιουργήθηκαν τα διαγράμματα, τόσο για το συνολικό διάστημα εξέτασης, όσο και για τα επιμέρους διαστήματα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Πίνακας 2: Τραπεζική συγκέντρωση 23 χωρών

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	Αυστραλία	Αυστρία	Βέλγιο	Καναδάς	Ελβετία	Τσεχία	Γερμανία	Δανία	Ισπανία	Φινλανδία	Γαλλία	Ηνωμένο Βασίλειο	Ουγγαρία
1992	0,5929978	0,7353137	0,6375607	0,6521553	0,7893952	0,9495726	0,5283399	0,3531432	0,7302405	0,8557838	0,5224851	0,8935386	0,8416349
1993	0,5225555	0,7308707	0,6109285	0,5665666	0,7896239	0,8211565	0,4998946	0,8549013	0,7573605	0,8585550	0,4554403	0,8578787	0,7703716
1994	0,4840294	0,7252744	0,6129050	0,5733393	0,7935051	0,7807671	0,4796197	0,8050521	0,7206827	0,8597110	0,4393914	0,8483633	0,6839784
1995	0,4565023	0,7238835	0,6187138	0,5728857	0,8084319	0,7462944	0,5027642	0,7710615	0,7326555	0,9080349	0,4369222	0,6736265	0,6238087
1996	0,4777263	0,7267511	0,6299668	0,5782572	0,8213950	0,7459570	0,5094368	0,7788355	0,7195941	0,8920333	0,4227801	0,7292147	0,5980470
1997	0,5639302	0,6767001	0,6350669	0,5662403	0,8252124	0,7421703	0,5158617	0,7806415	0,7248912	0,9011372	0,4300786	0,7309364	0,5438163
1998	0,6173314	0,7436748	0,8585219	0,5460446	0,8788449	0,7476004	0,6310341	0,7254096	0,7411415	0,8999915	0,4828858	0,7020338	0,6078891
1999	0,6768628	0,8207268	0,8287864	0,5273198	0,8743255	0,6698782	0,6192583	0,7196763	0,8161200	0,8999583	0,5076725	0,5004334	0,6223899
2000	0,7270488	0,6439990	0,8530165	0,5203406	0,8453638	0,6096442	0,6648936	0,7257823	0,5968649	0,9723241	0,5377985	0,5095710	0,6231500
2001	0,9029838	0,6688033	0,8064094	0,5385330	0,8552049	0,6470882	0,6698162	0,8040839	0,6409090	1,0000000	0,5532768	0,5575507	0,6535693
2002	0,9781946	0,6529420	0,8645307	0,5405885	0,8451959	0,6326817	0,6925119	0,8218694	0,7182500	1,0000000	0,5128003	0,5589186	0,6248858
2003	0,9887958	0,6824453	0,8023477	0,5348639	0,8424193	0,6193997	0,6903399	0,8196768	0,8753484	1,0000000	0,5378857	0,7526886	0,6161544
2004	0,7149262	0,6331591	0,8074254	0,5338761	0,8463315	0,5394818	0,6828665	0,8064656	0,9557279	0,9864306	0,5859212	0,5050981	0,6755845
2005	0,6294280	0,6477856	0,8108596	0,5423217	0,8559780	0,6314794	0,6933964	0,7933080	0,6615440	0,9828324	0,6180130	0,4928180	0,6184687
2006	0,6188032	0,6138310	0,8101959	0,5554059	0,8722355	0,5717026	0,6827254	0,7762476	0,6307153	0,9837324	0,6161708	0,5029477	0,6099823
2007	0,6137719	0,6154798	0,9618313	0,5644912	0,8777921	0,6719455	0,7133442	0,7856265	0,7514262	0,9823507	0,5834463	0,5989624	0,7464218
2008	0,6316785	0,6206995	0,9364952	0,8184222	0,9097371	0,6802518	0,7217773	0,8120270	0,7600294	0,9423544	0,6198776	0,6315611	0,7305389
2009	0,6475024	0,4858963	0,8829240	0,8689749	0,8863966	0,6353117	0,7583862	0,8027148	0,7407023	0,9370626	0,6503716	0,5674369	0,8004364
2010	0,6820943	0,5770366	0,8534125	0,6004752	0,8568684	0,6440423	0,7739493	0,8167913	0,7445288	0,9479011	0,6635397	0,5638120	0,6922092
2011	0,6884479	0,6046978	0,8552275	0,5942623	0,8696912	0,6539125	0,7807160	0,8193224	0,6753487	0,9614725	0,6268455	0,5760592	0,8007126

BANKING SYSTEM CONCENTRATION – ARE THERE ANY COMMON TRENDS?

14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
Ιρλανδία	Ιταλία	Ιαπωνία	Λουξεμβούργο	Ολλανδία	Νορβηγία	Πολωνία	Πορτογαλία	Τουρκία	Ηνωμένες Πολιτείες
1,000000	0,6808004	0,3061595	0,2640506	0,5416626	0,9243035	0,7839723	0,5553804	0,7735081	1,0000000
0,9493995	0,6555689	0,3027902	0,2087668	0,8670856	0,8603733	0,6180427	0,5328369	0,7382203	0,2053311
0,7114527	0,5906330	0,3035444	0,2144366	0,8155692	0,8547312	0,5401432	0,5544914	0,7107755	0,2150577
0,6297885	0,4994736	0,3040715	0,1959224	0,7262176	0,8481904	0,5608836	0,5630994	0,6349695	0,2070417
0,6392314	0,4773066	0,3346953	0,1997191	0,7464237	0,8177735	0,5007417	0,5177803	0,6227818	0,2268999
0,6557592	0,4883747	0,3390287	0,1960056	0,8010848	0,8569308	0,5021898	0,4775571	0,4975131	0,2008770
0,6379611	0,5163178	0,3254717	0,2283823	0,7849113	0,8473752	0,5684398	0,5448983	0,5283628	0,2202980
0,6650533	0,5906371	0,3273076	0,2208068	0,8253554	0,9140829	0,5536080	0,5401937	0,4869695	0,2138335
0,6363822	0,7149776	0,3531523	0,2224627	0,7868065	0,9062696	0,5830740	0,7806321	0,7411067	0,2116347
0,6472701	0,6079022	0,3890761	0,2489104	0,7745190	0,9126937	0,7507315	0,8223074	0,6599376	0,2281416
0,4167307	0,5553499	0,3674220	0,2751579	0,4400352	0,9167334	0,6405329	0,8737075	0,7420918	0,2306095
0,4227954	0,6327374	0,3710448	0,2758610	0,6142147	0,9414321	0,6702199	0,8755976	0,7113871	0,2296540
0,6150983	0,3807960	0,3736104	0,2611021	0,6522328	0,9333710	0,5356278	0,8937211	0,7009247	0,2769366
0,5536451	0,3046167	0,4030036	0,2945837	0,7191332	0,9525030	0,5551730	0,9145061	0,9623251	0,2962325
0,5266550	0,3161292	0,3880142	0,2700376	0,7803422	0,9494700	0,5302849	0,8841148	0,5046324	0,3245841
0,5820394	0,3542615	0,4553397	0,2729159	0,7539521	0,9750499	0,6301256	0,9027525	0,4621063	0,3385746
0,7191969	0,5225433	0,4474047	0,2699021	0,9100614	0,9577824	0,5140155	0,5140155	0,4534422	0,3540280
0,7216158	0,5433488	0,4419370	0,2973972	0,8908788	0,9381379	0,4765545	0,4765545	0,4839175	0,3187939
0,6898219	0,6128052	0,4354102	0,3353934	0,7715631	0,9373444	0,4381133	0,4381133	0,4781024	0,3159149
0,7122366	0,6311486	0,4390419	0,3452731	0,8065725	0,9556645	0,4216243	0,4216243	0,4619016	0,3540633

7.Εμπειρική Ανάλυση

7.1 Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία βάσει της οποίας διενεργήθηκε έλεγχος σύγκλισης μεταξύ των χωρών για την τραπεζική τους συγκέντρωση, βασίστηκε στον αλγόριθμο Philips & Suls.

Σε γενικές γραμμές, η βιβλιογραφία της ανάπτυξης παρουσιάζει τρία διαφορετικά τεστ σύγκλισης, δηλαδή το βήτα, το σίγμα, και τη στοχαστική σύγκλιση. Η βήτα σύγκλιση, που καθιερώθηκε από τον Baumol (1986), αναφέρεται σε μια αρνητική σχέση μεταξύ του ρυθμού αύξησης της μεταβλητής του ενδιαφέροντος και του αρχικού της επιπέδου. Ο απλούστερος τρόπος της για τον έλεγχο της beta σύγκλισης είναι στο πλαίσιο μιας παλινδρόμησης μεταξύ των χωρών, όπου ο μέσος ρυθμός αύξησης της μεταβλητής ενδιαφέροντος για τη χώρα i έχει πάψει πια να βρίσκεται στο αρχικό του επίπεδο.

Ο έλεγχος PS (log t τεστ εφεξής) έχει τη μορφή ενός ελέγχου σύγκλισης πάνελ. Καθόσον οι έλεγχοι για μείωση στο χρόνο της διασποράς διαστρωματικών δεδομένων της μεταβλητής του ενδιαφέροντος, είναι ανάλογοι με τους όρους σύγκλισης σίγμα. Επιπλέον, μπορεί να περιγραφεί ως όρος σύγκλισης, διότι εξετάζει αν ετερογενή χρονικά μεταβαλλόμενα ιδιοσυγκρασιακά συστατικά συγκλίνουν με την πάροδο του χρόνου σε μια σταθερή, μετά τον έλεγχο κοινή συνιστώσα ανάπτυξης μεταξύ των διαστρωματικών μονάδων.

Σε σύγκριση με τους υπάρχοντες ελέγχους, ο έλεγχος PS έχει κάποια ελκυστικά χαρακτηριστικά. Κατ' αρχάς, συγκεκριμένες παραδοχές σχετικά με την στασιμότητα της μεταβλητής ενδιαφέροντος ή / και την ύπαρξη κοινών παραγόντων δεν είναι απαραίτητες. Επιπλέον, θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως ασυμπτωτικό τεστ συνολοκλήρωσης χωρίς να έχει το πρόβλημα των μικρών δειγμάτων για τον έλεγχο της μοναδιαίας ρίζας και συνολοκλήρωσης. Επιπλέον, η μεθοδολογία βασίζεται σε μια αρκετά γενική μορφή ενός μη

γραμμικού χρονικά μεταβαλλόμενου μοντέλου παραγόντων. Πιο σημαντικό, λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι οι διαστρωματικές μονάδες βιώνουν μεταβατικές δυναμικές.

Οι PS ορίζουν δύο έννοιες της σύγκλισης : σε ποσοστά, εναλλακτικά, σχετικά ή υπό συνθήκη σύγκλιση, καθώς και σε επίπεδα, εναλλακτικά, απόλυτη σύγκλιση. Σύγκλιση στα ποσοστά σημαίνει ότι η μεταβλητή ενδιαφέροντος έχει το ίδιο ποσοστό μεταβολής σε όλες τις διαστρωματικές μονάδες, ενώ η σύγκλιση των επιπέδων σημαίνει ότι συγκλίνει στην ίδια τιμή.

Ακόμη κι αν δεν υπάρχει σύγκλιση όμως, αυτό δεν αναιρεί το γεγονός ότι μπορεί να υπάρχουν ομάδες χωρών που συγκλίνουν. Έτσι, η μεθοδολογία PS πάει ένα βήμα παραπέρα αναπτύσσοντας έναν αλγόριθμο για τη σύγκλιση ομάδων. Ο αλγόριθμος αυτός είναι περιγραφεται παρακάτω.

Βήμα 1: Διάταξη. Το πρώτο βήμα προετοιμάζει τα δεδομένα πάνελ για την ανάλυση της σύγκλισης ομάδων. Στο στάδιο αυτό, τα μέλη του πάνελ ταξινομούνται σύμφωνα με την τελευταία παρατήρηση κάθε σειράς. Η ιδέα είναι ότι η σύγκλιση θα είναι, γενικά, είναι πιο εμφανής προς το άκρο του δείγματος.

Βήμα 2: Σχηματισμός της βασικής ομάδας. Στο δεύτερο στάδιο, η βασική συγκλίνουσα ομάδα αναγνωρίζεται. Για να γίνει αυτό, υπολογίζεται η σύγκλιση t - στατιστικής, t_k , για διαδοχικές $\log t$ παλινδρομήσεις με βάση τα k υψηλότερα μέλη (Στάδιο 1) για όλες τις διαφορετικές τιμές του k , δηλαδή για $2 \leq k \leq N$. Για τις $N - 2$ εκτιμήσεις της στατιστικής t , μία για κάθε τιμή του k , η βασική ομάδα είναι αυτή με το μέγιστο t_k , υπό την προϋπόθεση, βεβαίως, ότι το t_k υπερβαίνει την κριτική τιμή, δηλαδή $t_k > -1.65$.

Βήμα 3: Μέλη ομάδων. Στη συνέχεια, κάθε χώρα που δεν περιλαμβάνεται στη βασική ομάδα χωρών (Στάδιο 2) αξιολογείται για την ένταξη σε αυτή. Συγκεκριμένα, προσθέτουμε στη βασική ομάδα μια χώρα ανά χρονική στιγμή στιγμή ώστε να υπολογιστεί η σύγκλιση με βάση την t - στατιστική από τη $\log t$ παλινδρόμηση.

Η νέα χώρα πληροί την προϋπόθεση των μελών, εάν η αντίστοιχη t - στατιστική είναι μεγαλύτερη από το μηδέν (συντηρητική επιλογή). Όλες οι

χώρες που πληρούν την ιδιότητα του μέλους προστίθενται στο group. Τέλος, γίνεται έλεγχος για το κατά πόσο οι χώρες της βασικής ομάδας και των χωρών που προστέθηκαν μετέπειτα πληρούν τα κριτήρια της σύγκλισης.

Βήμα 4: Αναδρομή και παύση. Η $\log t$ παλινδρόμηση γίνεται για τις χώρες που δεν περιλαμβάνονται στην ομάδα που προσδιορίστηκε στο προηγούμενο βήμα, για να ελέγξει αν αποτελούν ένα συγκλίνον γκρουπ. Αν όχι, τα βήματα 1 έως 3 επαναλαμβάνονται, προκειμένου να εντοπιστεί κάποια συγκλίνουσα υπο-ομάδα. Αν δεν μπορεί να βρεθεί βασική ομάδα (Βήμα 2), τότε οι χώρες αυτές εμφανίζουν μια αποκλίνουσα συμπεριφορά.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

7.2 Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Έτσι, ξεκινώντας την εμπειρική ανάλυση, το πρώτο βήμα είναι ο έλεγχος σύγκλισης για το σύνολο των χωρών, χωρίς λογαρίθμους και Prescott φίλτρο. Από την παλινδρόμηση προέκυψε t-statistic του beta -5.59 , το οποίο κι είναι μεγαλύτερο του -1.65 , υποδηλώνοντας πως δεν υπάρχει σύγκλιση σε όρους τραπεζικής συγκέντρωσης για τις 23 χώρες για το χρονικό διάστημα 1992-2011.

Παρά το ότι δεν υπάρχει σύγκλιση μεταξύ όλων των χωρών, κρίθηκε σκόπιμο να γίνει έλεγχος για σύγκλιση υπό-ομάδων. Αυτό, είναι σημαντικό, καθώς θα διαφανεί το κατά πόσο τα αποτελέσματα της ποιοτικής ανάλυσης θα συνάδουν με της εμπειρικής, ως προς τις χώρες που εμφανίζουν ομοιότητες ως προς την τραπεζική τους συγκέντρωση. Τα αποτελέσματα του αλγορίθμου για την εύρεση σύγκλισης υπό ομάδων παρουσιάζονται παρακάτω.

Πίνακας 3: Αποτελέσματα log t παλινδρόμησης για έλεγχο σύγκλισης υπό-ομάδων

b-coef	t-stat
const	-1.959 -2.179
logt	0.096 0.274
First convergence club	3 4 7 10 11 13 19
	3 4 7 10 11 13 19
Check if the rest group forms the other convergent club	
b-coef	t-stat
const	-0.340 -0.806
logt	-0.553 -3.376
Since t-stat < -1.65, repeat clustering procedures	
=====	
2 converent club test	
b-coef	t-stat
const	1.470 1.021
logt	-0.922 -1.649
2 club	
	1 5 6 8 9 14 15 18
	1 5 6 8 9 14 15 18
Check if the rest group forms the other convergent club	
b-coef	t-stat
const	-3.193 -3.465
logt	0.635 1.773
Since t-stat > -1.65, the rest forms a convergent club	
	2 12 16 17 20 21 22 23

2 12 16 17 20 21 22 23

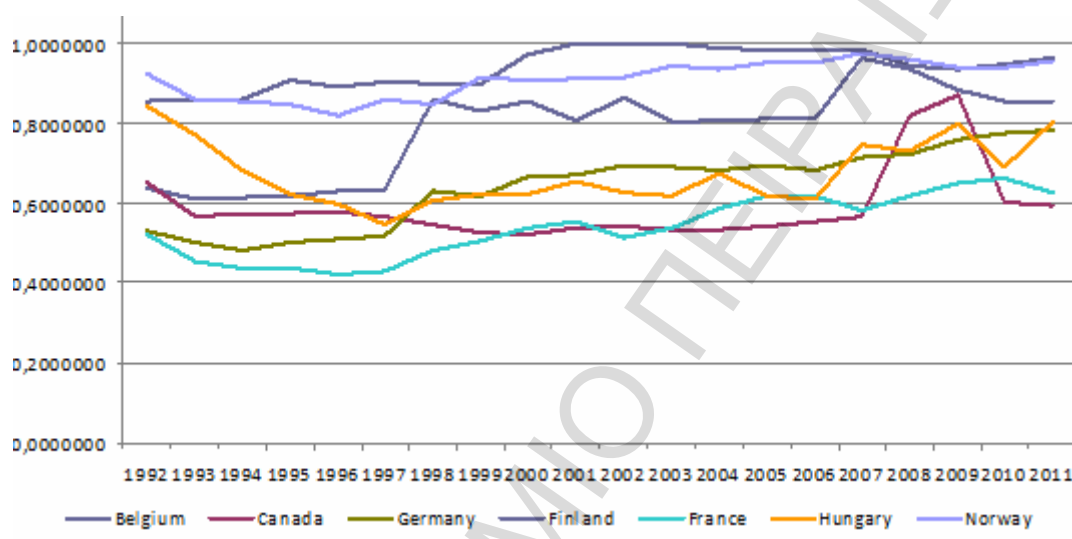
Όλα τα γκρουπ είναι in rates γιατί βρισκόμαστε μεταξύ 0 και 2. Και στις 3 περιπτώσεις, φαίνεται πως το t-statistic ξεπερνά το -1.65, την κριτική τιμή του ελέγχου t, γεγονός το οποίο και υποδηλώνει με βάση τα ανωτέρω αποτελέσματα τη δημιουργία των κάτωθι ομάδων:

Πίνακας 4: Πρώτη ομάδα σύγκλισης (log t παλινδρόμηση)

	3	4	7	10	11	13	19
	Βέλγιο	Καναδάς	Γερμανία	Φινλανδία	Γαλλία	Ουγγαρία	Νορβηγία
1992	0,6375607	0,6521553	0,5283399	0,8557838	0,5224851	0,8416349	0,9243035
1993	0,6109285	0,5665666	0,4998946	0,8585550	0,4554403	0,7703716	0,8603733
1994	0,6129050	0,5733393	0,4796197	0,8597110	0,4393914	0,6839784	0,8547312
1995	0,6187138	0,5728857	0,5027642	0,9080349	0,4369222	0,6238087	0,8481904
1996	0,6299668	0,5782572	0,5094368	0,8920333	0,4227801	0,5980470	0,8177735
1997	0,6350669	0,5662403	0,5158617	0,9011372	0,4300786	0,5438163	0,8569308
1998	0,8585219	0,5460446	0,6310341	0,8999915	0,4828858	0,6078891	0,8473752
1999	0,8287864	0,5273198	0,6192583	0,8999583	0,5076725	0,6223899	0,9140829
2000	0,8530165	0,5203406	0,6648936	0,9723241	0,5377985	0,6231500	0,9062696
2001	0,8064094	0,5385330	0,6698162	1,0000000	0,5532768	0,6535693	0,9126937
2002	0,8645307	0,5405885	0,6925119	1,0000000	0,5128003	0,6248858	0,9167334
2003	0,8023477	0,5348639	0,6903399	1,0000000	0,5378857	0,6161544	0,9414321
2004	0,8074254	0,5338761	0,6828665	0,9864306	0,5859212	0,6755845	0,9333710
2005	0,8108596	0,5423217	0,6933964	0,9828324	0,6180130	0,6184687	0,9525030
2006	0,8101959	0,5554059	0,6827254	0,9837324	0,6161708	0,6099823	0,9494700
2007	0,9618313	0,5644912	0,7133442	0,9823507	0,5834463	0,7464218	0,9750499
2008	0,9364952	0,8184222	0,7217773	0,9423544	0,6198776	0,7305389	0,9577824
2009	0,8829240	0,8689749	0,7583862	0,9370626	0,6503716	0,8004364	0,9381379
2010	0,8534125	0,6004752	0,7739493	0,9479011	0,6635397	0,6922092	0,9373444
2011	0,8552275	0,5942623	0,7807160	0,9614725	0,6268455	0,8007126	0,9556645

Όπως φαίνεται στον πίνακα 1, οι χώρες οι οποίες και συνθέτουν την πρώτη ομάδα, είναι το Βέλγιο, ο Καναδάς, η Γερμανία, η Φινλανδία, η Γαλλία, η Ουγγαρία και η Νορβηγία. Η πρώτη αυτή ομάδα, περιλαμβάνει κάποιες από τις χώρες οι οποίες και ανήκαν σύμφωνα με την ποιοτική ανάλυση σε εκείνες με την υψηλότερη τραπεζική συγκέντρωση (Φινλανδία και Νορβηγία), ενώ δε συμπεριλαμβάνεται η Ελβετία. Επίσης, συμπεριλαμβάνεται και το Βέλγιο, το οποίο επίσης εμφανίζει από τις υψηλότερες συγκεντρώσεις στο δείγμα των

χωρών. Τέλος, συμπεριλαμβάνονται και χώρες μεσαίας τραπεζικής συγκέντρωσης, όπως ο Καναδάς, η Γερμανία, η Γαλλία και η Ουγγαρία. Στο παρακάτω διάγραμμα, φαίνεται πως πράγματι, με την πάροδο του χρόνου, οι χώρες αυτές τείνουν στο να συγκλίνουν σε όρους τραπεζικής συγκέντρωσης, ενώ οι διαφορές οι οποίες εμφάνιζαν στην αρχή του εξεταζόμενου διαστήματος ήταν σαφώς μεγαλύτερες όπως υποδεικνύει και το διάγραμμα 6.

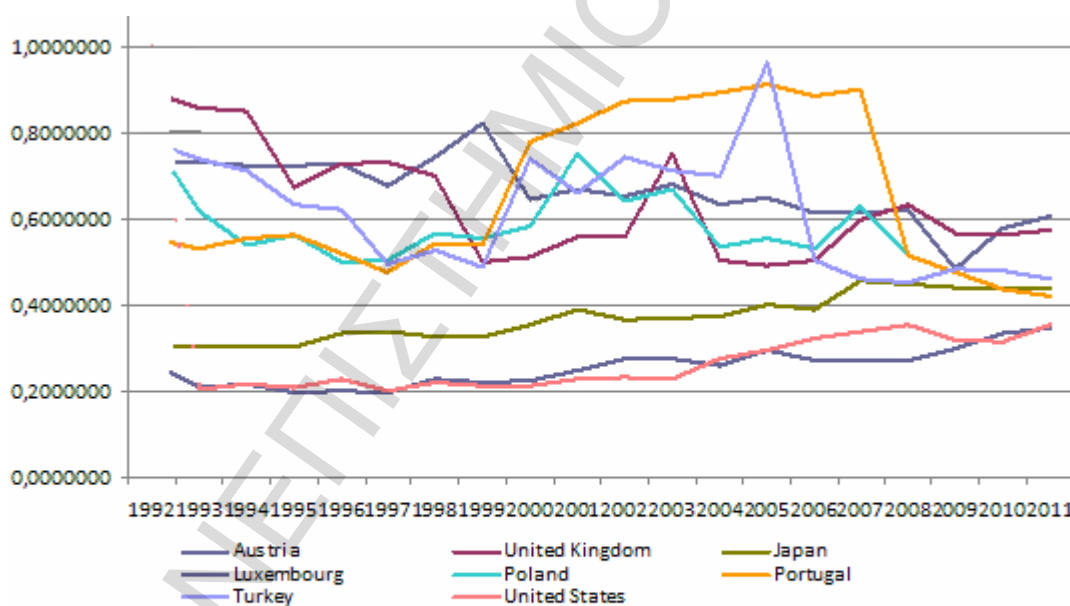
Διάγραμμα 6: Σύγκλιση τραπεζικής συγκέντρωσης πρώτης ομάδας

Πίνακας 5: Δεύτερη ομάδα σύγκλισης

	2	12	16	17	20	21	22	23
	Αυστρία	Ηνωμένο Βασίλειο	Ιαπωνία	Λουξεμβούργο	Πολωνία	Πορτογαλία	Τουρκία	Η.Π.Α
1992	0,7353137	0,8935386	0,3061595	0,2640506	0,7839723	0,5553804	0,7735081	1,0000000
1993	0,7308707	0,8578787	0,3027902	0,2087668	0,6180427	0,5328369	0,7382203	0,2053311
1994	0,7252744	0,8483633	0,3035444	0,2144366	0,5401432	0,5544914	0,7107755	0,2150577
1995	0,7238835	0,6736265	0,3040715	0,1959224	0,5608836	0,5630994	0,6349695	0,2070417
1996	0,7267511	0,7292147	0,3346953	0,1997191	0,5007417	0,5177803	0,6227818	0,2268999
1997	0,6767001	0,7309364	0,3390287	0,1960056	0,5021898	0,4775571	0,4975131	0,2008770
1998	0,7436748	0,7020338	0,3254717	0,2283823	0,5684398	0,5448983	0,5283628	0,2202980
1999	0,8207268	0,5004334	0,3273076	0,2208068	0,5536080	0,5401937	0,4869695	0,2138335
2000	0,6439990	0,5095710	0,3531523	0,2224627	0,5830740	0,7806321	0,7411067	0,2116347
2001	0,6688033	0,5575507	0,3890761	0,2489104	0,7507315	0,8223074	0,6599376	0,2281416
2002	0,6529420	0,5589186	0,3674220	0,2751579	0,6405329	0,8737075	0,7420918	0,2306095
2003	0,6824453	0,7526886	0,3710448	0,2758610	0,6702199	0,8755976	0,7113871	0,2296540

2004	0,6331591	0,5050981	0,3736104	0,2611021	0,5356278	0,8937211	0,7009247	0,2769366
2005	0,6477856	0,4928180	0,4030036	0,2945837	0,5551730	0,9145061	0,9623251	0,2962325
2006	0,6138310	0,5029477	0,3880142	0,2700376	0,5302849	0,8841148	0,5046324	0,3245841
2007	0,6154798	0,5989624	0,4553397	0,2729159	0,6301256	0,9027525	0,4621063	0,3385746
2008	0,6206995	0,6315611	0,4474047	0,2699021	0,5140155	0,5140155	0,4534422	0,3540280
2009	0,4858963	0,5674369	0,4419370	0,2973972	0,4765545	0,4765545	0,4839175	0,3187939

Η δεύτερη ομάδα σύγκλισης σύμφωνα και με τον παραπάνω πίνακα περιλαμβάνει χώρες με τη χαμηλότερη τραπεζική συγκέντρωση, Η.Π.Α., Λουξεμβούργο, Ιαπωνία, αλλά και μεσαίας συγκέντρωσης, όπως η Αυστρία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Πολωνία, η Πορτογαλία και η Τουρκία. Και πάλι, σε όρους σύγκλισης, οι διαφορές που εμφάνιζαν οι χώρες αυτές στην τραπεζική τους συγκέντρωση κατά το αρχικό διάστημα, μοιάζουν κατά τα τελευταία έτη να αμβλύνονται, κάνοντας τις χώρες να συγκλίνουν σε υψηλότερο βαθμό σε σχέση με την τραπεζική τους συγκέντρωση. Αυτό γίνεται φανερό στο διάγραμμα 7 παρακάτω.

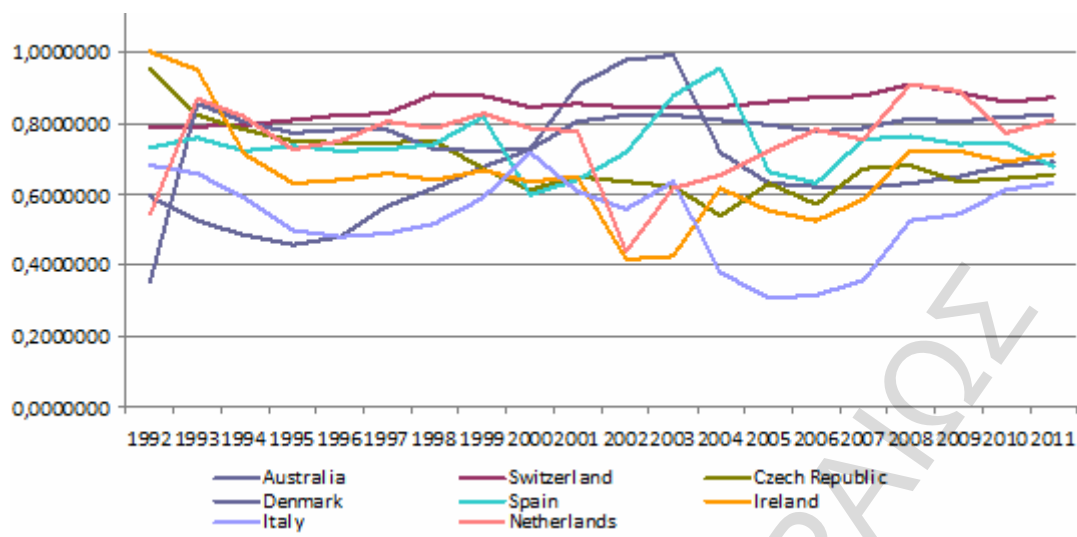

Διάγραμμα 7: Τραπεζική συγκέντρωση δεύτερης ομάδας σύγκλισης

Τέλος, η τρίτη ομάδα που δημιουργήθηκε περιλαμβάνει κυρίως χώρες οι οποίες εμφανίζουν μεσαίου και υψηλού βαθμού τραπεζική συγκέντρωση, όπως η Αυστραλία, η Τσεχία, η Ισπανία, η Ιρλανδία, η Ιταλία, η Ολλανδία, η Δανία και η Ελβετία.

Πίνακας 6: Τρίτη ομάδα σύγκλισης

	1	5	6	8	9	14	15	18
	Αυστραλία	Ελβετία	Τσεχία	Δανία	Ισπανία	Ιρλανδία	Ιταλία	Ολλανδία
1992	0,5929978	0,7893952	0,9495726	0,3531432	0,7302405	1,0000000	0,6808004	0,5416626
1993	0,5225555	0,7896239	0,8211565	0,8549013	0,7573605	0,9493995	0,6555689	0,8670856
1994	0,4840294	0,7935051	0,7807671	0,8050521	0,7206827	0,7114527	0,5906330	0,8155692
1995	0,4565023	0,8084319	0,7462944	0,7710615	0,7326555	0,6297885	0,4994736	0,7262176
1996	0,4777263	0,8213950	0,7459570	0,7788355	0,7195941	0,6392314	0,4773066	0,7464237
1997	0,5639302	0,8252124	0,7421703	0,7806415	0,7248912	0,6557592	0,4883747	0,8010848
1998	0,6173314	0,8788449	0,7476004	0,7254096	0,7411415	0,6379611	0,5163178	0,7849113
1999	0,6768628	0,8743255	0,6698782	0,7196763	0,8161200	0,6650533	0,5906371	0,8253554
2000	0,7270488	0,8453638	0,6096442	0,7257823	0,5968649	0,6363822	0,7149776	0,7868065
2001	0,9029838	0,8552049	0,6470882	0,8040839	0,6409090	0,6472701	0,6079022	0,7745190
2002	0,9781946	0,8451959	0,6326817	0,8218694	0,7182500	0,4167307	0,5553499	0,4400352
2003	0,9887958	0,8424193	0,6193997	0,8196768	0,8753484	0,4227954	0,6327374	0,6142147
2004	0,7149262	0,8463315	0,5394818	0,8064656	0,9557279	0,6150983	0,3807960	0,6522328
2005	0,6294280	0,8559780	0,6314794	0,7933080	0,6615440	0,5536451	0,3046167	0,7191332
2006	0,6188032	0,8722355	0,5717026	0,7762476	0,6307153	0,5266550	0,3161292	0,7803422
2007	0,6137719	0,8777921	0,6719455	0,7856265	0,7514262	0,5820394	0,3542615	0,7539521
2008	0,6316785	0,9097371	0,6802518	0,8120270	0,7600294	0,7191969	0,5225433	0,9100614
2009	0,6475024	0,8863966	0,6353117	0,8027148	0,7407023	0,7216158	0,5433488	0,8908788
2010	0,6820943	0,8568684	0,6440423	0,8167913	0,7445288	0,6898219	0,6128052	0,7715631
2011	0,6884479	0,8696912	0,6539125	0,8193224	0,6753487	0,7122366	0,6311486	0,8065725

Διάγραμμα 8: Τραπεζική συγκέντρωση τρίτης ομάδας σύγκλισης

Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 8, πράγματι και αυτή η ομάδα χωρών κατά τα τελευταία έτη μοιάζουν να συγκλίνουν ως προς τους δείκτες συγκέντρωσής τους. Έτσι, είναι χρήσιμο να τονιστεί εδώ, πως η ποιοτική ανάλυση μόνο δεν αρκεί, καθώς τα αποτελέσματα που μπορεί να προκύψουν δεν είναι πλήρη. Μέσω και της εμπειρικής ανάλυσης, φάνηκε πως αυτό που έχει σημασία είναι το ποιες χώρες διαχρονικά μοιάζουν να εμφανίζουν σύγκλιση, δηλαδή είτε μειώθηκε είτε αυξήθηκε η τραπεζική τους συγκέντρωση ώστε να συγκλίνουν με κάποιες άλλες και όχι η παρατήρηση και μόνο των τιμών της τραπεζικής συγκέντρωσής τους.

8. Σύνοψη και διδάγματα για το θεσμικό πλαίσιο και την εποπτεία

Στην παρούσα εργασία ο στόχος ήταν να παρουσιαστεί το κατάλληλο υπόβαθρο που σχετίζεται με τη συγκέντρωση του τραπεζικού συστήματος, ερευνώντας εμπειρικά και το κατά πόσο υπάρχουν κοινές τάσεις τραπεζικής συγκέντρωσης των χωρών. Το μέγεθος των τραπεζών όπως φάνηκε, μπορεί να επηρεαστεί όχι μόνο από παράγοντες στο εσωτερικό της τράπεζας, αλλά και από παράγοντες που αφορούν το θεσμικό πλαίσιο και την εποπτεία.

Συνδέοντας τα αποτελέσματα που προέκυψαν στην εμπειρική ανάλυση με το οικείο θεωρητικό υπόβαθρο στο οποίο αναλύθηκε ο ρόλος του θεσμικού πλαισίου και της εποπτείας, φαίνεται πως μιλώντας για χώρες που ανήκουν στην Ευρωζώνη, οι οποίες και υπόκεινται στο ίδιο καθεστώς εποπτείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με βάση τόσο ευρωπαϊκές, όσο κι εθνικές εποπτικές αρχές.

Σύμφωνα με τις ομάδες που προέκυψαν, φαίνεται πως το θεσμικό πλαίσιο της εκάστοτε χώρας είναι εκείνο το οποίο κι επηρεάζει περισσότερο το μέγεθός τους. Αυτό προκύπτει από το γεγονός πως χώρες που ανήκουν στην Ευρωζώνη κι ακολουθούν τόσο το θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε μικρότερο βαθμό διατάξεις του εθνικού τους θεσμικού πλαισίου, δεν ανήκουν όλες στην ίδια ομάδα. Αντίθετα, παρατηρείται σύγκλιση κάποιων χωρών PIIGS, της Ισπανίας, της Ιρλανδίας και της Ιταλίας, οι οποίες και ανήκουν στην ίδια ομάδα, αλλά συγκλίνουν και με την Ολλανδία ως χώρα της Ευρωζώνης, αλλά και την Ελβετία, Τσεχία και Δανία, οι οποίες και διατηρούν την αυτονομία της νομισματικής πολιτικής τους. Επίσης, συγκλίνουν και με την Αυστραλία, καταλήγοντας σε παρόμοιο συμπέρασμα. Εδώ, φαίνεται πως αυτό που διαδραματίζει περισσότερο ισχυρό ρόλο λοιπόν είναι κυρίως ομοιότητες στο θεσμικό πλαίσιο των χωρών αυτών, ανεξάρτητα από το αν υπάγονται σε κάποιο υπερεθνικό πλαίσιο και ρυθμιστική αρχή.

Η Πορτογαλία, ως χώρα PIIGS ωστόσο, μοιάζει να συγκλίνει με δύο χώρες της Ευρωζώνης, την Αυστρία και το Λουξεμβούργο, αλλά και με χώρες

που δεν ανήκουν σε αυτή, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και την Πολωνία. Συγκλίνει επίσης και με μη ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Τουρκία, η Ιαπωνία και οι Η.Π.Α. Τέλος, οι χώρες του «πυρήνα» της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δύο από τις ισχυρότερες οικονομίες της Ευρωζώνης, η Γερμανία και η Γαλλία ανήκουν στην ίδια ομάδα, μαζί και με το Βέλγιο, επίσης ιδρυτική χώρα της ευρωπαϊκής κοινότητας. Οι χώρες αυτές διαχρονικά όμως, φαίνεται σε επίπεδο τραπεζικής συγκέντρωσης να συγκλίνουν με δύο σκανδιναβικές χώρες, τη Φινλανδία που ανήκει στην Ευρωζώνη και τη Νορβηγία που δεν ανήκει σε αυτή, αλλά και την Ουγγαρία, η οποία επίσης δεν ανήκει στην Ευρωζώνη. Επιπλέον, οι χώρες αυτές συγκλίνουν και με τα επίπεδα τραπεζικής συγκέντρωσης του Καναδά.

Συνολικά, η τραπεζική συγκέντρωση δεν είναι παρόμοια ως απόρροια ενός κοινού υπερεθνικού θεσμικού πλαισίου κι εποπτείας, αλλά επηρεάζεται κι από την ποιότητα των θεσμών της χώρας. Έτσι, υπάρχουν χώρες στις οποίες κι ευνοείται η ύπαρξη του ανταγωνισμού, προάγοντας χαμηλά ποσοστά τραπεζικής συγκέντρωσης, αλλά και χώρες στις οποίες δεν απαγορεύεται η εκτεταμένη συνένωση τραπεζών οι οποίες και θα καταλαμβάνουν μεγαλύτερο μερίδιο στην αγορά. Επιπλέον, κάθε χώρα εμφανίζει διαφορετικά εμπόδια στην είσοδο των νέων επιχειρήσεων στον κλάδο αυτό. Όσο δυσκολότερη είναι η είσοδος, τόσο περισσότερο ευνοείται η τραπεζική συγκέντρωση. Σημαντικό είναι επίσης να αναφερθεί ότι η απελευθέρωση των τραπεζικών συστημάτων, έχει οδηγήσει σε υψηλότερα επίπεδα τραπεζικής συγκέντρωσης σε χώρες οι οποίες και διέθεταν έναν αριθμό δημοσίων τραπεζών. Με την απελευθέρωση του κλάδου, τα μερίδια των ιδιωτικών τραπεζών αυξήθηκαν, γεγονός και το οποίο οδήγησε σε αύξηση της συγκέντρωσής τους.

Στο μέλλον, θα είναι ενδιαφέρον να μελετηθεί σε ποιο βαθμό η τραπεζική συγκέντρωση επηρεάζεται από το θεσμικό πλαίσιο και την εποπτεία, αλλά και από ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της χώρας, μέσω ποσοτικής ανάλυσης παλινδρόμησης. Έτσι, θα είναι περισσότερο ξεκάθαρο για χώρες οι οποίες παρουσιάζουν κοινές τάσεις τραπεζικής συγκέντρωσης αν έχουν παρόμοια χαρακτηριστικά ως προς αυτές τις παραμέτρους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**Ξενόγλωσση**

- Do Swedish Banks Enjoy Economies of Scale or Economies of Scope?* (1997). Ανάκτηση Δεκέμβριος 3, 2013, από http://www.kkv.se/upload/Filer/Forskare-studenter/projekt/1997/proj130-1997_3.pdf
- Antzoulatos, A., & Tsoumas, C. (2013). *Institutions, Moral Hazard and Expected Government Support of Banks* . Ανάκτηση Οκτώβριος 22, 2013, από <http://ssrn.com/abstract=2279422>
- Berger, A., & Humphrey, D. (1994). *Bank Scale Economies: Concentration and the U.S Experience*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 5, 2013, από <http://fic.wharton.upenn.edu/fic/papers/94/9425.pdf>
- Brickley, J., Linck, J., & Smith, C. (2003). *Boundaries of the Firm: Evidence from the Banking Industry* . Ανάκτηση Οκτώβριος 7, 2013, από http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=204728
- Calomiris, C., & Beim, D. (2000). *Emerging Financial Markets* . McGraw-Hill/Irwin.
- Demirguc-Kunt, A., & Levine, R. (2000). *Bank Concentration: Cross-Country Evidence*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 3, 2013, από http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2004/02/10/000265513_20040210165243/additional/310436360_20050276035212.pdf
- DeYoung, R., & Rice, T. (2004). *How do banks make money? A variety of business strategies*. Ανάκτηση Νοέμβριος 16, 2013, από http://www.chicagofed.org/digital_assets/publications/economic_perspectives/2004/ep_4qtr2004_part4_DeYoung_Rice.pdf
- DeYoung, R., & Rice, T. (2004). *How Do Banks Make Money? The Fallacies of Fee Income*. Ανάκτηση Νοέμβριος 28, 2013, από http://qa.chicagofed.org/digital_assets/publications/economic_perspecti

ves/2004/ep_4qtr2004_part3_DeYoung_Rice.pdf

Duffie, D. (2012). *Drawing Boundaries Around and Through the Banking System*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 7, 2013, από http://www3.weforum.org/docs/FDR/2012/9_Chapter_1.2_Drawing_Boundaries_Around_and_Through_the_Banking_System_FDR12.pdf

Elliott, D. (2010). *A Primer on Bank Capital*. Ανάκτηση Νοέμβριος 5, 2013, από http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2010/1/29%20capital%20elliott/0129_capital_primer_elliott.pdf

European Banking Authority. (2013). *Interim results of the EBA review of the consistency of risk-weighted assets. Top-down assessment of the banking book*. . Ανάκτηση Οκτώβριος 15, 2013, από <http://www.eba.europa.eu/>

European Banking Authority. (2013). *Report on Risks and Vulnerabilities in the European Union's (EU) Financial System*. Ανάκτηση Οκτώβριος 3, 2013, από <http://www.esma.europa.eu/content/Report-Risks-and-Vulnerabilities-European-Union%E2%80%99s-EU-Financial-System>

European Central Bank. (2009). *EU Banks' Funding Structures and Policies*. Ανάκτηση Οκτώβριος 13, 2013, από <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/eubanksfundingstructurespolicies0905en.pdf>

European Central Bank. (2010). *Financial Stability Review*. Ανάκτηση Οκτώβριος 12, 2013, από <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/financialstabilityreview201012en.pdf?cd3d821010bce731ce2d7cdb7875d411>

European Central Bank. (2011). *Financial Stability Review*. Ανάκτηση Νοέμβριος 1, 2013, από <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/financialstabilityreview201106en.pdf?d3bf269310d2cd39a3ec516912a3eb1c>

European Central Bank. (2012). *Changes in Bank Financing Patterns*.

Ανάκτηση Οκτώβριος 15, 2013, από
<http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/changesinbankfinancingpatterns201204en.pdf>

Fender, I., & McGuire, P. (2010). *Bank structure, funding risk and the transmission of shocks across countries: concepts and measurement.*

Ανάκτηση Οκτώβριος 11, 2013, από
http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1009h.pdf

Gropp, R., Hakenes, H., & Schnabel, I. (2011). Competition, Risk-Shifting, and Public Bail-Out Policies. *Review of Financial Studies*, 24(6), 2084-2120.

Holmstrom, B., & Roberts, J. (1998). The Boundaries of the Firm Revisited. *Journal of Economic Perspectives*, 12(4), 73-94.

Hughes, J. (2008). *Efficiency in Banking: Theory, Practice and Evidence.*

Ανάκτηση Νοέμβριος 10, 2013, από
<http://www.philadelphiafed.org/research-and-data/publications/working-papers/2008/wp08-1.pdf>

Hughes, J. (2011). *The Elusive Scale Economies of the Largest Banks and their Implications for Global Competitiveness.* Ανάκτηση Νοέμβριος 8, 2013, από <ftp://snde.rutgers.edu/Rutgers/wp/2011-34.pdf>

Le Leslé, V., & Avramova, S. (2012). *Revisiting Risk-Weighted Assets: Why Do RWAs Differ Across Countries and What Can Be Done About It?*

Ανάκτηση Οκτώβριος 21, 2013, από
<https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp1290.pdf>

Loechel, H., Brost, H., & Li, H. (2009). *Benefits and Costs of Integrated Financial Services Providers (IFSP) – State-of-the-Art in Research.*

Ανάκτηση Δεκέμβριος 1, 2013, από <http://ssrn.com/abstract=1718177>

Merster, L. (2010). *Scale Economies in Banking and Financial Regulatory Reform.*

Ανάκτηση Δεκέμβριος 4, 2013, από
https://www.minneapolisfed.org/pubs/region/10-09/scale_all.pdf

- Mishkin, F. (2012). *The Economics of Money, Banking and Financial Markets* (3η εκδ.). Prentice Hall.
- Morris, C. (2011). *What Should Banks Be Allowed to Do?* Ανάκτηση Νοέμβριος 18, 2013, από <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.225.9628&rep=rep1&type=pdf>
- OECD. (2010). *Competition, Concentration and Stability in the Banking Sector*. Ανάκτηση Νοέμβριος 20, 2013, από <http://www.oecd.org/competition/sectors/46040053.pdf>
- Padoa-Schioppa, T. (2004). *Regulating Finance: Balancing Freedom and Risk*. Oxford University Press.
- Philips, P., & Sul, D. (2007). Transition Modeling and Econometric Convergence Tests. *Econometrica*, 75(6), 1771-1855.
- Schich, S., & Lindh, S. (2012). *Implicit Guarantees for Bank Debt: Where Do We Stand?* Ανάκτηση Νοέμβριος 1, 2013, από <http://www.oecd.org/finance/financial-markets/Implicit-Guarantees-for-bank-debt.pdf>
- Wheelock, D., & Wilson, P. (2009). *Do Large Banks have Lower Costs? New Estimates of Returns to Scale for U.S. Banks*. Ανάκτηση Οκτώβριος 4, 2013, από <http://research.stlouisfed.org/wp/2009/2009-054.pdf>
- Yeager, T. (2004). *Economies of Integration in Banking: An Application of the Survivor Principle*. Ανάκτηση Οκτώβριος 3, 2013, από http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=519025

Ελληνόγλωσσα

- Αντζουλάτος, Α. (2011). *Κυβερνήσεις, Χρηματαγορές και Μακροοικονομία*. Αθήνα: Διπλογραφία.

Διαδικτυακές πηγές

<http://www.economist.com/> (Ημ/νία προσπέλασης: 3 Νοεμβρίου 2013)

<http://www.ft.com/home/uk> (Ημ/νία προσπέλασης: 6 Νοεμβρίου 2013)

<http://www.nytimes.com/> (Ημ/νία προσπέλασης: 7 Νοεμβρίου 2013)

<http://europe.wsj.com/home-page> (Ημ/νία προσπέλασης: 7 Νοεμβρίου 2013)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ